TANİN GAZETESİ BAŞMAKALELERİ

1 AĞUSTOS 1908-13 NİSAN 1909

HÜSEYİN CAHİT YALÇIN

HAZIRLAYAN: KUDRET EMİROĞLU

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1831
KÜLTÜR SERİSİ: 1018

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-277-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: VİZYON BASIMEVİ KAĞITÇILIK
MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No:1/Z
Beylikdüzü/İSTANBUL Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika No: 52098

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Hüseyin Cahit Yalçın: 1875 yılında Balıkesir'de doğan Hüseyin Cahit, ilk ve orta öğrenimini Serez'de tamamlayıp 1893-1896 yılları arasında Mekteb-i Mülkiye'de okumuş, mezuniyetini takiben Maarif Nezareti'nde beş yıl çeşitli kalemlerde çalıştıktan sonra, 1901 – 1908 yılları arasında Vefa ve Mercan idadilerinde, öğretmenlik ve idarecilik yapmıştır. 1891'de Ahmed Mithat Efendi'nin tesiriyle *Nâdide* adlı cinayet romanını yazan, *Servet-i Fünûn* dergisinde 1897'den itibaren hikâye, roman ve tenkitleri yayınlanan Cahit, II. Meşrutiyet'le birlikte İttihat ve Terakki'nin saflarında siyasi mücadeleye atılmıştır. İttihat ve Terakki'nin merkez-i umumi üyesi ve geleceğin büyük sözlükçüsü Hüseyin Kâzım Kadri'nin ve Tevfik Fikret'in davetiyle *Tanin* gazetesini çıkarmaya başlamış; Fikret'in birkaç ay sonra, Hüseyin Kâzım Kadri'nin de Serez mutasarrıflığına tayini dolayısıyla Şubat 1909'da ayrıldığı gazetenin imtiyazı kendisine kalmış ve uzun yazı hayatı boyunca adıyla birlikte anılacak olan bu gazeteyle Türk matbuatında silinmez bir iz bırakmıştır.

Tanin gazetesi, ilk devresinde (1 Ağustos 1908 – 31 Ekim 1918) 3550 sayı neşredilmiş, bu evrede 1914'e kadar Hüseyin Cahit'in yönetiminde kalmıştır. Tabii bu yayın faaliyeti, bazı kesintilere de uğramıştır: 31 Mart Vak'ası'nda *Tanin*'in matbaası dağıtılmış ve Hüseyin Cahit, isyancıların Lazkiye mebusu Mehmed Aslan'ı o zannederek öldürmeleri üzerine Selanik'e kaçmak zorunda kalmıştır. Hareket Ordusu'nun şehre girişinden sonra geri dönebilen Hüseyin Cahit, sonraki yıllarda da İttihatçı karşıtı hükûmetlerce kovuşturulmuş, gazetesi kapatılmış ve Kasım 1912'de bu defa Viyana'ya kaçmak zorunda kalarak, ancak Babıali Baskını sonrasında geri dönebilmiştir. İlginçtir ki bu defa da İttihat ve Terakki'nin bazı icraatlarını eleştirmekten geri kalmayan Hüseyin Cahit, 1914 Ocak'ında gazeteyi İttihat ve Terakki Fırkası'na devretmek zorunda bırakılmıştır. I. Dünya Savaşı'nın sonunda İstanbul'un işgali üzerine 1919 Haziran'ında Malta'ya sürülen Hüseyin Cahit, 1921 Nisan'ında kurtulup İstanbul'a döndükten sonra *Tanin*'i tekrar çıkartmaya başlamış, 14 Ekim 1922 – 16 Nisan 1925 arasında 903 sayı olarak neşredilen bu ikinci devrenin ilk 38 sayısı *Tanin* adına izin alınamadığı için *Renin* adıyla çıkmıştır. Gazetenin İttihatçıların görüşlerinin temsil organı olması, Mustafa Kemal Paşa'ya muhalefeti ve Hilafet konusundaki farklı kanaatleri dolayısıyla Cahit İstiklal Mahkemesi'nde yargılanıp beraat etmiş, Şeyh Sait isyanı sonrasında çıkan Takrir-i Sükûn Kanunu eliyle tekrar aynı mahkemeye çıkarılmıştır. Gazetenin yeni kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı desteklemesi de rahatsızlık yaratmış, en sonunda Hüseyin Cahit, bir haber dolayısıyla vatana ihanet suçundan Mayıs 1925'te Çorum'a sürgün edilmiştir. Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikle bir yıl sonra cezasını tamamlamış sayılan Cahit, Atatürk'ün ölümüne kadar siyaset yapamamış ve hiçbir memuriyete alınmamıştır.

Bu yıllarda *Fikir Hareketleri* (1933 – 1940) dergisini çıkaran Cahit, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde siyasete dönebilmiş, 1939 – 1954 yılları arasında CHP'nin Çankırı, İstanbul ve Kars milletvekilliklerinde bulunmuştur. *Tanin* gazetesinin üçüncü devresi de 30 Ağustos 1943 – 14 Kasım 1947 tarihleri arasında 1512 sayı sürmüştür. Bu devrede *Tanin*, gerek Alman taraftarlığının gerek Sovyet taraftarlığının karşısında olmuş, her iki akıma karşı bir neşriyat sürdürmüştür. Hüseyin Cahit'in 3 Aralık 1945'te, komünizm propagandasıyla itham ettiği *Tan* gazetesine karşı, "Kalkın Ey Ehl-i Vatan, Bir Vatan Cephesine Lüzum Vardır" başlıklı yazısını neşretmesi ve bu yazıda *"Bu memleket, asırlardan beri şimalden gelen hücumlara karşı koydu. Milletin varlığı, bu ızdıraplar ve felaketlerle yoğrulmuştu. Bu defa yine anavatan topraklarından parçalar ve Türk istikbalinin hatimesini teşkil edecek surette Boğazlar'da üsler isteniyor (...) Büyük vatanperver Namık Kemal'in sesi bugünün parolasıdır: Kalkın Ey... Ehl-i Vatan!.. Mücadele baş-*

lıyor. Ve başlamak lazımdır. Çünkü en azgın ve insafsız bir propagandanın Türk vatandaşlarının ruhuna her gün en yıkıcı, yeis verici, ümit kırıcı bir propaganda zehrini dökmesine müsaade edemeyiz. Bir vatan sahibi olmak, bu vatanın içinde hür ve müstakil yaşamak isteyen her Türk bu propagandaya karşı koymaya mecburdur (…) Bunları susturmak için, cevap hükûmete düşmez. Söz, eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır" demesi üzerine, bir gün sonra, tek parti devrinin meşhur matbuat hadisesi olan *Tan* baskını gerçekleşmiştir. 1948'den sonra Demokrat Parti'ye karşı *Ulus* gazetesinde çok sert bir muhalefet sürdüren Hüseyin Cahit, yetmiş dokuz yaşında yirmi altı ay mahkûmiyet kararıyla içeri alınmış, bu kararın basında büyük gürültü kopması üzerine üç buçuk ay sonra serbest bırakılmıştır.

Servet-i Fünûn edebiyatı içinde kalem oynatarak yazı hayatına başlayan Hüseyin Cahit'in gerek polemikçiliği gerek siyasi kariyeri dolayısıyla edebiyatçı yanı silik kalmıştır. Onun, bir diğer önemli faaliyeti, çeşitli Batı dillerinden edebiyat, tarih, felsefe, eğitim ve sair konulardaki 26 bin sayfaya ulaşan tercümeleriyle fikir ve edebiyat tarihimize yaptığı katkılardır. Mesela bu çeviriler arasında, umumi Türk tarihçiliğinin klasik kaynaklarından sayılan, Joseph de Guignes'den, *Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sâir Batı Tatarlarının Târih-i Umûmîsi* adıyla çevirip 1923-1925 arasında neşrettiği sekiz ciltlik ve Leone Caetani'den *İslâm Târihi* adıyla çevirip 1924-1927 arasında neşrettiği on ciltlik büyük eserler olduğu gibi, Adolf Hitler'den 1940'ta *Kavgam* adıyla çevirdiği siyasi ve ideolojik hatırat da yer almaktadır. Ayrıca 1903'te Pierre Loti'nin *İzlanda Balıkçısı*, 1906'da Leon Marilie'den *Hürriyet-i Vicdan*, 1924'te Emile Durkheim'dan *Din Hayatının İbtidâî Şekilleri*, 1936'da Anatole France'tan *Allahlar Susamışlardı*, 1947'de Arthur Koestler'den *Sovyet Efsanesi ve Hakikat: Kızıl Rusya'nın İç Yüzü* adlı kitapları dilimize kazandırmıştır.

Polemikleri ve muhalif kimliğiyle basın tarihimizde önemli bir yer edinen Hüseyin Cahit, ömrü boyunca epey yekûn tutan pek çok alandaki yazı çalışmaları sayesinde, S. Coşar'dan öğrendiğimize göre, öldüğü zaman karikatürist Necmi Rıza tarafından hatırasına ağlayan bir dolma kalem çizimiyle uğurlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sunuş 21

Siyaset-i Dahili
Bab-ı âli'nin Mesleği 27

Numero 2 Pazar 5 Recep 1326 / 20 Temmuz 1324 [2 Ağustos 1908]
Türkler, İngilizler, Almanlar 30

Numero 3 Pazartesi 6 Recep 1326 / 21 Temmuz 1324 [3 Ağustos 1908]
Kanun-i Esasi ve Yeni Hatt-ı Hümayun 31

Numero 4 Salı 7 Recep 1326 / 22 Temmuz 1324 [4 Ağustos 1908]
Kanun-i Esasi ve Yeni Hatt-ı Hümayun Meselesi 32

Numero 5 Çarşamba 8 Recep 1326 / 23 Temmuz 1324 [5 Ağustos 1908]
İane-i Milliye 36

Numero 6 Perşembe 9 Recep 1326 / 24 Temmuz 1324 [6 Ağustos 1908]
Kuvvetli Türkiye 37

Numero 7 Cuma 10 Recep 1326 / 25 Temmuz 1324 [7 Ağustos 1908]
Yeni Heyet-i Vükela 40

Numero 8 Cumartesi 11 Recep 1326 / 26 Temmuz 1324 [8 Ağustos 1908]
İntihabat 42

Numero 9 Pazar 12 Recep 1326 / 27 Temmuz 1324 [9 Ağustos 1908]
İntihabın Suret-i İcrası Hakkında Tahkikat 44

Numero 10 Pazartesi 13 Recep 1326 / 28 Temmuz 1324 [10 Ağustos 1908]
Belediye İntihabatı 46

Numero 11 Salı 14 Recep 1326 / 29 Temmuz 1324 [11 Ağustos 1908]
Kanuna Riayet 49

Numero 12 [Çarşamba] 15 Recep 1326 / 30 Temmuz 1324 [12 Ağustos 1908]
Evkaf-ı Mahlule Meselesi 51

Numero 13 Perşembe 16 Recep 1326 / 31 Temmuz 1324 [13 Ağustos 1908]
Kaht-ı Rical 53

Numero 14 Cuma 17 Recep 1326 / 1 Ağustos 1324 [14 Ağustos 1908]
Islahata Nereden Başlamalı? 55

Numero 15 Cumartesi 18 Recep 1326 / 2 Ağustos 1324 [15 Ağustos 1908]
Vazife-i Hükümete Müdahale 58

Numero 16 Pazar 19 Recep 1326 / 3 Ağustos 1324 [16 Ağustos 1908]
Bulgaristan, Rumeli ve Islahat 61

Numero 17 Pazartesi 20 Recep 1326 / 4 Ağustos 1324 [17 Ağustos 1908]
Hükümet Programı Hakkında Mütalaa 64

Numero 18 Salı 21 Recep 1326 / 5 Ağustos 1324 [18 Ağustos 1908]
Dairelerde Tensikat 67

Numero 19 Çarşamba 22 Recep 1326 / 6 Ağustos 1324 [19 Ağustos 1908]
Taşralarda 69

Numero 20 Perşembe 23 Recep 1326 / 7 Ağustos 1324 [20 Ağustos 1908]
Vilayat Teşkilatı 72

Numero 21 Cuma 24 Recep 1326 / 8 Ağustos 1324 [21 Ağustos 1908]
Korkulu Rüya 76

Numero 22 Cumartesi 25 Recep 1326 / 9 Ağustos 1324 [22 Ağustos 1908]
Nazırların Maaşı 79

Numero 23 Pazar 26 Recep 1326 / 10 Ağustos 1324 [23 Ağustos 1908]
Heyet-i Vükela Programının Avrupa Matbuatında Suret-i Telakkisi 81

Numero 24 Pazartesi 27 Recep 1326 / 11 Ağustos 1324 [24 Ağustos 1908]
Harbiye ve Bahriye Nazırları Meselesi 84

Numero 25 Salı 28 Recep 1326 / 12 Ağustos 1324 [25 Ağustos 1908]
Mevkiin Ehemmiyeti 86

Numero 26 Çarşamba 29 Recep 1326 / 13 Ağustos 1324 [26 Ağustos 1908]
Meclis-i Mebusan'ımızın Vazifesi 89

Numero 27 Perşembe 30 Recep 1326 / 14 Ağustos 1324 [27 Ağustos 1908]
Nazırlar Meselesi 91

Numero 28 Cuma 1 Şaban 1326 / 15 Ağustos 1324 [28 Ağustos 1908]
Mebuslarımız Nasıl İntihap Edilecek? 94

Numero 29 Cumartesi 2 Şaban 1326 / 16 Ağustos 1324 [29 Ağustos 1908]
Mebusların Usul-ü İntihabı 96

Numero 30 Pazar 3 Şaban 1326 / 17 Ağustos 1324 [30 Ağustos 1908]
Anasır-ı Osmaniye 100

Numero 31 Pazartesi 4 Şaban 1326 / 18 Ağustos 1324 [31 Ağustos 1908]
Bir Mesele-i Kanuniye 102

Numero 32 Salı 5 Şaban 1326 / 19 Ağustos 1324 [1 Eylül 1908]
Sultan Abdülhamit Han-ı Sani Hazretleri 104

Numero 33 Çarşamba 6 Şaban 1326 / 20 Ağustos 1324 [2 Eylül 1908]
Serbestî-i Matbuat 106

Numero 34 Perşembe 7 Şaban 1326 / 21 Ağustos 1324 [3 Eylül 1908]
Rumların Programı 109

Numero 35 Cuma 8 Şaban 1326 / 22 Ağustos 1324 [4 Eylül 1908]
Adem-i Merkeziyet 112

Numero 36 Cumartesi 9 Şaban 1326 / 23 Ağustos 1324 [5 Eylül 1908]
Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Belediye İntihabatı 114

Numero 37 Pazar 10 Şaban 1326 / 24 Ağustos 1324 [6 Eylül 1908]
Islahatın İcrası 116

Numero 38 Pazartesi 11 Şaban 1326 / 25 Ağustos 1324 [7 Eylül 1908]
Vükela ve Matbuat 119

Numero 39 Salı 12 Şaban 1326 / 26 Ağustos 1324 [8 Eylül 1908]
Islahatın Suret-i İcrası 121

Numero 40 Çarşamba 13 Şaban 1326 / 27 Ağustos 1324 [9 Eylül 1908]
Askerliğin Bizce Ehemmiyeti 125
Numero 41 Perşembe 14 Şaban 1326 / 28 Ağustos 1324 [10 Eylül 1908]
Rumların Programı 127
Numero 42 Cuma 15 Şaban 1326 / 29 Ağustos 1324 [11 Eylül 1908]
Türkler ve Fransızlar 129
Numero 43 Cumartesi 16 Şaban 1326 / 30 Ağustos 1324 [12 Eylül 1908]
Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye 131
Numero 44 Pazar 17 Şaban 1326 / 31 Ağustos 1324 [13 Eylül 1908]
Kanun Teklifi 134
Numero 45 Pazartesi 18 Şaban 1326 / 1 Eylül 1324 [14 Eylül 1908]
Sadrazam Paşa Hazretlerinin Beyanatı 136
Numero 46 Salı 19 Şaban 1326 / 2 Eylül 1324 [15 Eylül 1908]
Devlet-i Osmaniye ve Bulgaristan 139
Numero 47 Çarşamba 20 Şaban 1326 / 3 Eylül 1324 [16 Eylül 1908]
Yapılacak Kanunlar 141
Numero 48 Perşembe 21 Şaban 1326 / 4 Eylül 1324 [17 Eylül 1908]
Maarif Islahatı 143
Numero 49 Cuma 22 Şaban 1326 / 5 Eylül 1324 [18 Eylül 1908]
Polis 146
Numero 50 Cumartesi 23 Şaban 1326 / 6 Eylül 1324 [19 Eylül 1908]
Adem-i Merkeziyet 148
Numero 51 Pazar 24 Şaban 1326 / 7 Eylül 1324 [20 Eylül 1908]
Umur-u Maliye İçin Müşavir 150
Numero 52 Pazartesi 25 Şaban 1326 / 8 Eylül 1324 [21 Eylül 1908]
Keşof Efendi Hadisesi ve *Vreme* Gazetesi 153
Numero 53 Salı 26 Şaban 1326 / 9 Eylül 1324 [22 Eylül 1908]
Kuvvetli Bir Zabıta 155
Numero 54 Çarşamba 27 Şaban 1326 / 10 Eylül 1324 [23 Eylül 1908]
Nifaka Kimler Sebep Oluyor? 158
Numero 55Perşembe 28 Şaban 1326 / 11 Eylül 1324 [24 Eylül 1908]
Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Siyasi Programı 161
Numero 56 Cuma 29 Şaban 1326 / 12 Eylül 1324 [25 Eylül 1908]
Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti'nin Siyasi Program 163
Numero 57 Cumartesi 30 Şaban 1326 / 13 Eylül 1324 [26 Eylül 1908]
Bir Fikir 166
Numero 58 Pazar 1 Ramazan 1326 / 14 Eylül 1324 [27 Eylül 1908]
İntihabat Meseleleri 168
Numero 59 Pazartesi 2 Ramazan 1326 / 15 Eylül 1324 [28 Eylül 1908]
Efkâr-ı Umumiye ve Harp 170
Numero 60 Salı 3 Ramazan 1326 / 16 Eylül 1324 [29 Eylül 1908]
İntihabata Dikkat Ediniz! 173

Numero 61 Çarşamba 4 Ramazan 1326 / 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908]
Bulgarların Programı 177
Numero 62 Perşembe 5 Ramazan 1326 / 18 Eylül 1324 [1 Ekim 1908]
Âlem-i İslam ve Genç Türkler 180
Numero 63 Cuma 6 Ramazan 1326 / 19 Eylül 1324 [2 Ekim 1908]
Yunanlılar ve Osmanlılar 183
Numero 64 Cumartesi 7 Ramazan 1326 / 20 Eylül 1324 [3 Ekim 1908]
Ahval-i Umumiyemize Bir Nazar 185
Numero 65 Pazar 8 Ramazan 1326 / 21 Eylül 1324 [4 Ekim 1908]
Memurlar ve Ahali 187
Numero 66 Pazartesi 9 Ramazan 1326 / 22 Eylül 1324 [4 Ekim 1908]
Matbuat-ı Ceraime 189
Numero 67 Salı 10 Ramazan 1326 / 23 Eylül 1324 [6 Ekim 1908]
Bulgaristan'ın İlan-ı İstiklali 191
Numero 68 Çarşamba 11 Ramazan 1326 / 24 Eylül 1324 [7 Ekim 1908]
Bulgaristan'ın İstiklali ve Ahalimizin Vazifesi 194
Numero 69 Perşembe 12 Ramazan 1326 / 25 Eylül 1324 [8 Ekim 1908]
Avusturya'nın Maksad-ı Hakikisi 197
Numero 70 Cuma 13 Ramazan 1326 / 26 Eylül 1324 [9 Ekim 1908]
Avusturya Emtiasını Almayınız! 200
Numero 71 Cumartesi 14 Ramazan 1326 / 27 Eylül 1324 [10 Ekim 1908]
Nenin Cezasını Çekiyoruz? 202
Numero 72 Pazar 15 Ramazan 1326 / 28 Eylül 1324 [11 Ekim 1908]
Nutuklar ve Teminatlar 204
Numero 73 Pazartesi 16 Ramazan 1326 / 29 Eylül 1324 [12 Ekim 1908]
Ziyaret-i Hırka-i Saadet 207
Numero 74 Salı 17 Ramazan 1326 / 30 Eylül 1324 [13 Ekim 1908]
Ahval-i Umumiye 209
Numero 75 Çarşamba 18 Ramazan 1326 / 1 Teşrin-i evvel 1324 [14 Ekim 1908]
Avusturya ve Bulgaristan 211
Numero 76 Perşembe 19 Ramazan 1326 / 2 Teşrin-i evvel 1324 [15 Ekim 1908]
Almanya'nın Şark Politikası 213
Numero 77 Cuma 20 Ramazan 1326 / 3 Teşrin-i evvel 1324 [16 Ekim 1908]
Beşiktaş Vaka-i Elimesi 216
Numero 78 Cumartesi 21 Ramazan 1326 / 4 Teşrin-i evvel 1324 [17 Ekim 1908]
Konferansın Programı 218
Numero 79 Pazar 22 Ramazan 1326 / 5 Teşrin-i evvel 1324 [18 Ekim 1908]
Memleketin Ahval-i Umumiyesi 221
Numero 80 Pazartesi 23 Ramazan 1326 / 6 Teşrin-i evvel 1324 [19 Ekim 1908]
Berlin Muahedenamesi'nin 61'inci Maddesi 223
Numero 81 Salı 24 Ramazan 1326 / 7 Teşrin-i evvel 1324 [20 Ekim 1908]
İdare-i Örfiye mi Var? 225

Numero 82 Çarşamba 25 Ramazan 1326 / 8 Teşrin-i evvel 1324 [21 Ekim 1908]
İngiltere'nin Politikası 227
Numero 83 Perşembe 26 Ramazan 1326 / 9 Teşrin-i evvel 1324 [22 Ekim 1908]
Sırbistan ve Karadağ'a Tazminat 229
Numero 84 Cuma 27 Ramazan 1326 / 10 Teşrin-i evvel 1324 [23 Ekim 1908]
Hürriyetimizden Nasıl Emin Olacağız? 231
Numero 85 Cumartesi 28 Ramazan 1326 / 11 Teşrin-i evvel 1324 [24 Ekim 1908]
Aksü'l-amel Sözleri 234
Numero 86 Pazar 29 Ramazan 1326 / 12 Teşrin-i evvel 1324 [25 Ekim 1908]
Konferans Etrafında Entrikalar 236
Numero 87 Pazartesi 30 Ramazan 1326 / 13 Teşrin-i evvel 1324 [26 Ekim 1908]
İntihabatta Gayrimüslim Unsurlar 239
Numero 88 Salı 1 Şevval 1326 / 14 Teşrin-i evvel 1324 [27 Ekim 1908]
Rum Matbuatı 241
Numero 89 Cuma 4 Şevval 1326 / 17 Teşrin-i evvel 1324 [30 Ekim 1908]
Asılsız Heyecanlar 244
Numero 90 Cumartesi 5 Şevval 1326 / 18 Teşrin-i evvel 1324 [31 Ekim 1908]
Girit 246
Numero 91 Pazar 6 Şevval 1326 / 19 Teşrin-i evvel 1324 [1 Kasım 1908]
Taşkışla Vakası 248
Numero 92 Pazartesi 6 [7] Şevval 1326 / 20 Teşrin-i evvel 1324 [2 Kasım 1908]
İntihabat Meselesi ve Rumlar 251
Numero 93 Salı 8 Şevval 1326 / 21 Teşrin-i evvel 1324 [3 Kasım 1908]
Meşrutiyet-i Osmaniye ve Taahhüdat-ı Ecnebiye 254
Numero 94 Çarşamba 9 Şevval 1326 / 22 Teşrin-i evvel 1324 [4 Kasım 1908]
Daşnaksutyun Fırkası'nın Programı 257
Numero 95 Perşembe 10 Şevval 1326 / 23 Teşrin-i evvel 1324 / 5 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Nahiye Teşkilatı 261
Numero 96 Cuma 11 Şevval 1326 / 24 Teşrin-i evvel 1324 / 6 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Maarif Islahatı 263
Numero 97 Cumartesi 12 Şevval 1326 / 25 Teşrin-i evvel 1324 / 7 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Millet-i Hakime 265
Numero 98 Pazar 13 Şevval 1326 / 26 Teşrin-i evvel 1324 / 8 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Bulgar Meşrutiyet Kulüpleri İttihadı'nın Programı 269
Numero 99 Pazartesi 14 Şevval 1326 / 27 Teşrin-i evvel 1324 / 9 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
İstanbul'da İntihabat Başladı 271
Numero 100 Salı 15 Şevval 1326 / 28 Teşrin-i evvel 1324 / 10 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Rum Matbuatı 273
Numero 101 Çarşamba 16 Şevval 1326 / 29 Teşrin-i evvel 1324 / 11 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Türklerin Anlamayacağı Bir Muamma 275
Numero 102 Perşembe 17 Şevval 1326 / 30 Teşrin-i evvel 1324 / 12 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Mühim Bir Nutuk 278

Numero 103 Cuma 19 Şevval 1326 / 31 Teşrin-i evvel 1324 / 13 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Gençler ve Mektepler 280
Numero 104 Cumartesi 20 Şevval 1326 / 1 Teşrin-i sani 1324 / 14 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Girit'e Dair 283
Numero 105 Pazar 21 Şevval 1326 / 2 Teşrin-i sani 1324 / 15 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Anasır-ı Osmaniye'nin Birleşmesi 285
Numero 106 Pazartesi 22 Şevval 1326 / 3 Teşrin-i sani 1324 / 16 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Türkiye ve Bulgaristan 287
Numero 107 Salı 23 Şevval 1326 / 4 Teşrin-i sani 1324 / 17 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
İhtilaf Yahut İtilaf Meselesi 290
Numero 108 Çarşamba 24 Şevval 1326 / 5 Teşrin-i sani 1324 / 18 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Hükümette Mantık 292
Numero 109 Perşembe 25 Şevval 1326 / 6 Teşrin-i sani 1324 / 19 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Davul! 294
Numero 110 Cuma 26 Şevval 1326 / 7 Teşrin-i sani 1324 / 20 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Heyet-i Ayan 296
Numero 111 Cumartesi 27 Şevval 1326 / 8 Teşrin-i sani 1324 / 21 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Müntehib-i Sanilere 298
Numero 112 Pazar 28 Şevval 1326 / 9 Teşrin-i sani 1324 / 22 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Yanya Tarafları ve Yunanistan 300
Numero 113 Pazartesi 29 Şevval 1326 / 10 Teşrin-i sani 1324 / 23 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Yaşasın Asker! 303
Numero 114 Salı 30 Şevval 1326 / 11 Teşrin-i sani 1324 / 24 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Rumların Mesleği 305
Numero 115 Çarşamba 1 Zilkade 1326 / 12 Teşrin-i sani 1324 / 25 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Bir İtilaf-ı Mesut 307
Numero 116 Perşembe 2 Zilkade 1326 / 13 Teşrin-i sani 1324 / 26 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Buhran-ı Vükela 310
Numero 117 Cuma 3 Zilkade 1326 / 14 Teşrin-i sani 1324 / 27 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
İstikbal-i Memleket – Hakk-ı Tasarruf 311
Numero 118 Cumartesi 4 Zilkade 1326 / 15 Teşrin-i sani 1324 / 28 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Meclis-i Mebusan Ne Yapacak? 314
Numero 119 Pazar 5 Zilkade 1326 / 16 Teşrin-i sani 1324 / 29 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Düyun-u Umumiye ve Gümrükler 316
Numero 120 Pazartesi 6 Zilkade 1326 / 17 Teşrin-i sani 1324 / 30 Teşrin-i sani [Kasım] 1908
Şark Buhranı ve İngiltere 318
Numero 121 Salı 7 Zilkade 1326 / 18 Teşrin-i sani 1324 / 1 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Tebeddül-ü Vükela 320
Numero 122 Çarşamba 8 Zilkade 1326 / 19 Teşrin-i sani 1324 / 2 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Düyun-u Umumiye Bütçesi 323
Numero 123 Perşembe 9 Zilkade 1326 / 20 Teşrin-i sani 1324 / 3 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Rum Patrikinin Beyanatı 326

Numero 124 Cuma 10 Zilkade 1326 / 21 Teşrin-i sani 1324 / 4 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Ahval-i Umumiye 329

Numero 124 [125] Cumartesi 11 Zilkade 1326 / 23 Teşrin-i sani 1324 / 5 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Ayan Azaları 331

Numero 126 Pazar 13 Zilkade 1326 / 23 Teşrin-i sani 1324 / 6 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Mekteb-i Mülkiye 333

Numero 127 Pazartesi 13 Zilkade 1326 / 24 Teşrin-i sani 1324 / 7 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Biraz Mantık 336

Numero 128 Salı 14 Zilkade 1326 / 25 Teşrin-i sani 1324 / 8 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
İstanbul İntihabatı Başlıyor 339

Numero 129 Çarşamba 15 Zilkade 1326 / 26 Teşrin-i sani 1324 / 9 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
İntihabat Entrikaları 341

Numero 130 Perşembe 16 Zilkade 1326 / 27 Teşrin-i sani 1324 / 10 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
İttihadın Lüzumu 344

Numero 131 Cuma 17 Zilkade 1326 / 28 Teşrin-i sani 1324 / 11 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Türkiye ve Yunanistan 345

Numero 132 Cumartesi 18 Zilkade 1326 / 29 Teşrin-i sani 1324 / 12 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Ferda-yı İntihap 347

Numero 133 Pazar 19 Zilkade 1326 / 30 Teşrin-i sani 1324 / 13 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
İttihat-Terakki 349

Numero 134 Pazartesi 20 Zilkade 1326 / 1 Kanun-u evvel 1324 / 14 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Fırkalar, Meseleler 351

Numero 135 Salı 21 Zilkade 1326 / 2 Kanun-u evvel 1324 / 15 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Mebusan Müzakeratı 353

Numero 136 Çarşamba 22 Zilkade 1326 / 3 Kanun-u evvel 1324 / 16 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Ahval-i Hariciye 355

Numero 137 Perşembe 23 Zilkade 1326 / 4 Kanun-u evvel 1324 / 17 Kanun-u evvel [Aralık]
Meclis-i Mebusan'ın İnikadı 357

Numero 138 Cuma 24 Zilkade 1326 / 5 Kanun-u evvel 1324 / 18 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Nutk-u İftitahî 360

Numero 139 Cumartesi 25 Zilkade 1326 / 6 Kanun-u evvel 1324 / 19 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Mebusan-ı Osmanî ve Avrupa 362

Numero 140 Pazar 26 Zilkade 1326 / 7 Kanun-u evvel 1324 / 20 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Cemiyet 364

Numero 141 Pazartesi 27 Zilkade 1326 / 8 Kanun-u evvel 1324 / 21 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Tahlif Meselesi 367

Numero 142 Salı 28 Zilkade 1326 / 9 Kanun-u evvel 1324 / 22 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Nutk-u İftitahî ve Tesiratı 369

Numero 143 Çarşamba 29 Zilkade 1326 / 10 Kanun-u evvel 1324 / 23 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Sadrazam Paşa 371

Numero 144 Perşembe 30 Zilkade 1326 / 11 Kanun-u evvel 1324 / 24 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Meclisimiz **373**

Numero 145 Cuma 1 Zilhicce 1326 / 12 Kanun-u evvel 1324 / 25 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Sadaret - Başvekalet **375**

Numero 146 Cumartesi 2 Zilhicce 1326 / 13 Kanun-u evvel 1324 / 26 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Bulgaristan'ın Notası **377**

Numero 147 Pazar 3 Zilhicce 1326 / 14 Kanun-u evvel 1324 / 27 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Ariza-yı Teşekküriye **380**

Numero 148 Pazartesi 4 Zilhicce 1326 / 15 Kanun-u evvel 1324 / 28 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Ahmet Rıza Bey'in Nutku **382**

Numero 149 Salı 5 Zilhicce 1326 / 16 Kanun-u evvel 1324 / 29 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Mecliste **384**

Numero 150 Çarşamba 6 Zilhicce 1326 / 17 Kanun-u evvel 1324 / 30 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Buhranın En Son Safhası **386**

Numero 151 Perşembe 7 Zilhicce 1326 / 18 Kanun-u evvel 1324 / 31 Kanun-u evvel [Aralık] 1908
Kamil Paşa Politikası **388**

Numero 152 Cuma 8 Zilhicce 1326 / 19 Kanun-u evvel 1324 / 1 Kanun-u sani Efrencî [Ocak] 1908[9]
Nutk-u Hümayun ve Hakimiyet-i Milliye **390**

Numero 153 Cumartesi 9 Zilhicce 1326 / 20 Kanun-u evvel 1324 / 2 Kanun-u sani [Ocak] 1908[9]
Türklerin Hürriyetperverliği **392**

Numero 154 Pazar 10 Zilhicce 1326 / 21 Kanun-u evvel 1324 / 3 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Vükeladan İstizah **394**

Numero 155 Çarşamba 13 Zilhicce 1326 / 24 Kanun-u evvel 1324 / 6 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Yıldız Ziyafeti ve Tesiratı **397**

Numero 156 Perşembe 14 Zilhicce 1326 / 25 Kanun-u evvel 1324 / 7 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Girit Meselesi ve Boykotaj **399**

Numero 157 Cuma 15 Zilhicce 1326 / 26 Kanun-u evvel 1324 / 8 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Kamil Paşa ve Taraftarları **401**

Numero 158 Cumartesi 16 Zilhicce 1326 / 27 Kanun-u evvel 1324 / 9 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Kamil Paşa ve İngiliz Dostluğu **405**

Numero 159 Pazar 17 Zilhicce 1326 / 28 Kanun-u evvel 1324 / 10 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Büyük Bir gün –Büyük Bir Millet **408**

Numero 160 Pazartesi 18 Zilhicce 1326 / 29 Kanun-u evvel 1324 / 11 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Kamil Paşa ve Meşrutiyet **409**

Numero 161 Salı 19 Zilhicce 1326 / 30 Kanun-u evvel 1324 / 12 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Meclis-i Mebusan'da **411**

Numero 162 Çarşamba 20 Zilhicce 1326 / 31 Kanun-u evvel 1324 / 13 Kanun-u sani [Ocak] 1909
İki Temayül **413**

Numero 163 Perşembe 21 Zilhicce 1326 / 1 Kanun-u sani 1324 / 14 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Sadrazam Paşanın İstizahatı 416

Numero 164 Cuma 22 Zilhicce 1326 / 2 Kanun-u sani 1324 / 15 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Sadrazamın Beyanatı ve Gazeteler 418

Numero 165 Cumartesi 23 Zilhicce 1326 / 3 Kanun-u sani 1324 / 16 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Meclis-i Mebusan'da Fırkalar 421

Numero 166 Pazar 24 Zilhicce 1326 / 4 Kanun-u sani 1324 / 17 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Tasfiye-i Hesabat 423

Numero 167 Pazartesi 25 Zilhicce 1326 / 5 Kanun-u sani 1324 / 18 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Cemiyet ve Fırka 425

Numero 168 Salı 26 Zilhicce 1326 / 6 Kanun-u sani 1324 / 19 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Türkiye ve Rusya 427

Numero 169 Çarşamba 27 Zilhicce 1326 / 7 Kanun-u sani 1324 / 20 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Ecnebi Mutahassısları ve Posta Islahatı 430

Numero 170 Perşembe 28 Zilhicce 1326 / 8 Kanun-u sani 1324 / 21 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Mühim Bir İztizah 432

Numero 171 Cuma 29 Zilhicce 1326 / 9 Kanun-u sani 1324 / 22 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Nazik Bir Nokta 434

Numero 172 Cumartesi 1 Muharrem 1327 / 10 Kanun-u sani 1324 / 23 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Memalik-i Osmaniye'de Ecnebi Teşebbüsat-ı Ticariyesi 436

Numero 173 Pazar 1 [2] Muharrem 1327 / 11 Kanun-u sani 1324 / 24 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Teferruat-ı Umur 439

Numero 174 Pazartesi 2 [3] Muharrem 1327 / 12 Kanun-u sani 1324 / 25 Kanun-u sani [Ocak] 1909
İstizahların Neticesi 441

Numero 175 Salı 3 [4] Muharrem 1327 / 13 Kanun-u sani 1324 / 26 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Milli Bayram 444

Numero 176 Çarşamba 4 [5] Muharrem 1327 / 14 Kanun-u sani 1324 / 27 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Mazlumîn-i İstibdad 446

Numero 177 Perşembe 5 [6] Muharrem 1327 / 15 Kanun-u sani 1324 / 28 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Mısır Komiserliği Evrakı 448

Numero 178 Cuma 6 [7] Muharrem 1327 / 16 Kanun-u sani 1324 / 29 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Beynelmilel Hüküm Usulü 450

Numero 179 Cumartesi 7 [8] Muharrem 1327 / 17 Kanun-u sani 1324 / 30 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Hürriyet-i Matbuat 453

Numero 180 Pazar 8 [9] Muharrem 1327 / 18 Kanun-u sani 1324 / 31 Kanun-u sani [Ocak] 1909
Makedonya Düğümü 455

Numero 181 Pazartesi 9 [10] Muharrem 1327 / 19 Kanun-u sani 1324 / 1 Şubat 1909
İtaat ve Hürriyet 457

Numero 182 Salı 10 [11] Muharrem 1327 / 20 Kanun-u sani 1324 / 2 Şubat 1909
Makedonya Meselesi **460**

Numero 183 Çarşamba 11 [12] Muharrem 1327 / 21 Kanun-u sani 1324 / 3 Şubat 1909
Kanun-i Esasi'nin Tadili **462**

Numero 184 Perşembe 12 [13] Muharrem 1327 / 22 Kanun-u sani 1324 / 4 Şubat 1909
Milliyet Meselesi **464**

Numero 185 Cuma 13 [14] Muharrem 1327 / 23 Kanun-u sani 1324 / 5 Şubat 1909
Cebel-i Lübnan'da **466**

Numero 186 Cumartesi 14 [15] Muharrem 1327 / 24 Kanun-u sani 1324 / 6 Şubat 1909
Rusya'nın Teklifi **468**

Numero 187 Pazar 15 [16] Muharrem 1327 / 25 Kanun-u sani 1324 / 7 Şubat 1909
Son İstikraz – Son Yolsuzluk **470**

Numero 188 Pazartesi 16 [17] Muharrem 1327 / 26 Kanun-u sani 1324 / 8 Şubat 1909
Memuriyette İnzibat **473**

Numero 189 Salı 17 [18] Muharrem 1327 / 27 Kanun-u sani 1324 / 9 Şubat 1909
Rum Patrikhanesi **475**

Numero 190 Çarşamba 18 [19] Muharrem 1327 / 28 Kanun-u sani 1324 / 10 Şubat 1909
İlk Müsademe **477**

Numero 191 Perşembe 19 [20] Muharrem 1327 / 29 Kanun-u sani 1324 / 11 Şubat 1909
Arap Fırkası? **480**

Numero 192 Cuma 20 [21] Muharrem 1327 / 30 Kanun-u sani 1324 / 12 Şubat 1909
Tebeddül-i Vükela **482**

Numero 193 Cumartesi 21 [22] Muharrem 1327 / 31 Kanun-u sani 1324 / 13 Şubat 190
Sadrazam ve Meşrutiyet **484**

Numero 194 Pazar 22 [23] Muharrem 1327 / 1 Şubat 1324 / 14 Şubat 1909
Heyet-i Vükelanın Sukutu **487**

Numero 195 Pazartesi 23 [24] Muharrem 1327 / 2 Şubat 1324 / 15 Şubat 1909
Kabinenin Sukutu ve İngiltere **489**

Numero 196 Salı 24 [25] Muharrem 1327 / 3 Şubat 1324 / 16 Şubat 1909
Kabinenin Sukutu ve Avrupa **491**

Numero 197 Çarşamba 25 [26] Muharrem 1327 / 4 Şubat 1324 / 17 Şubat 1909
Yeni Kabine **493**

Numero 198 Perşembe 26 [27] Muharrem 1327 / 5 Şubat 1324 / 18 Şubat 1909
Yeni Heyet-i Vükela ve Programı **495**

Numero 199 Cuma 27 [28] Muharrem 1327 / 6 Şubat 1324 / 19 Şubat 1909
***Times*'ın Mütalaatı** **498**

Numero 200 Cumartesi 28 [29] Muharrem 1327 / 7 Şubat 1324 / 20 Şubat 1909
Uzak Vilayetler Ahvali **501**

Numero 201 Pazar 29 [30] Muharrem 1327 / 8 Şubat 1324 / 21 Şubat-ı Efrencî 1909
Bulgaristan'ın Tasdik-i İstiklali **504**

Numero 202 Pazartesi 30 Muharrem [1 Saferü'l-hayr] 1327 / 9 Şubat 1324 / 22 Şubat-ı Efrencî 1909
Son Vakalar, Tefsirler **506**

Numero 203 Salı 1 [2] Saferü'l-hayr 1327 / 10 Şubat 1324 / 23 Şubat-ı Efrencî 1909
Bulgaristan Meselesinin Şekl-i Ahiri **509**

Numero 204 Çarşamba 2 [3] Saferü'l-hayr 1327 / 11 Şubat 1324 / 24 Şubat-ı Efrencî 1909
Türkiye ve Rusya **511**

Numero 205 Perşembe 3 [4] Saferü'l-hayr 1327 / 12 Şubat 1324 / 25 Şubat-ı Efrencî 1909
Şimdiye Kadar Ne Yaptık? **513**

Numero 206 Cuma 4 [5] Saferü'l-hayr 1327 / 13 Şubat 1324 / 26 Şubat-ı Efrencî 1909
Rütbeler **516**

Numero 207 Cumartesi 5 [6] Saferü'l-hayr 1327 / 14 Şubat 1324 / 27 Şubat-ı Efrencî 1909
İçtimalar **518**

Numero 208 Pazar 6 [7] Saferü'l-hayr 1327 / 15 Şubat 1324 / 28 Şubat-ı Efrencî 1909
Tufeylat – *Levant Herald* Gazetesine **521**

Numero 209 Pazartesi 7 [8] Saferü'l-hayr 1327 / 16 Şubat 1324 / 29 Şubat-ı Efrencî [1 Mart] 1909
Ordu ve Siyasiyat **524**

Numero 210 Salı 8 [9] Saferü'l-hayr 1327 / 17 Şubat 1324 / 2 Mart Efrencî 1909
Şeriat İsteriz! **527**

Numero 211 Çarşamba 9 [10] Saferü'l-hayr 1327 / 18 Şubat 1324 / 3 Mart Efrencî 1909
Türkiye-Avusturya Protokolu **529**

Numero 212 Perşembe 10 [11] Saferü'l-hayr 1327 / 19 Şubat 1324 / 4 Mart Efrencî 1909
Hakk-ı İçtima Meselesi **532**

Numero 213 Cuma 11 [12] Saferü'l-hayr 1327 / 20 Şubat 1324 / 5 Mart Efrencî 1909
Balkan İhtilafının Son Şekli **534**

Numero 214 Cumartesi 12 [13] Saferü'l-hayr 1327 / 21 Şubat 1324 / 6 Mart Efrencî 1909
Agraz ve Şahsiyat **537**

Numero 215 Pazar 13 [14] Saferü'l-hayr 1327 / 22 Şubat 1324 / 7 Mart Efrencî 1909
İstikbale Doğru **538**

Numero 216 Pazartesi 14 [15] Saferü'l-hayr 1327 / 23 Şubat 1324 / 8 Mart Efrencî 1909
Dersaadet'in Yeni Mebusu **540**

Numero 217 Salı 15 [16] Saferü'l-hayr 1327 / 24 Şubat 1324 / 9 Mart Efrencî 1909 543
Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Hakkında **543**

Numero 218 Çarşamba 16 [17] Saferü'l-hayr 1327 / 25 Şubat 1324 / 10 Mart Efrencî 1909
Tehlike **546**

Numero 219 Perşembe 17 [18] Saferü'l-hayr 1327 / 26 Şubat 1324 / 11 Mart Efrencî 1909
Asar-ı İntibah **548**

Numero 220 Cuma 18 [19] Saferü'l-hayr 1327 / 27 Şubat 1324 / 12 Mart Efrencî 1909
Menfiler **550**

Numero 221 Cumartesi 19 [20] Saferü'l-hayr 1327 / 28 Şubat 1324 / 13 Mart Efrencî 1909
Meclis-i Mebusan'ın Temdidi **553**

Numero 222 Pazar 20 [21] Saferü'l-hayr 1327 / 1 Mart 1324[5] / 14 Mart Efrencî 1909
Pera Palas Ziyafeti **555**

Numero 223 Pazartesi 21 [22] Saferü'l-hayr 1327 / 2 Mart 1325 / 15 Mart Efrencî 1909
Ziyafet Münasebetiyle **557**
Numero 224 Salı 22 [23] Saferü'l-hayr 1327 / 3 Mart 1325 / 16 Mart Efrencî 1909 560
Münasebat-ı Hariciyemiz **560**
Numero 225 Çarşamba 23 [24] Saferü'l-hayr 1327 / 4 Mart 1325 / 17 Mart Efrencî 1909
İş Fena Mı Gidiyor? **563**
Numero 226 Perşembe 24 [25] Saferü'l-hayr 1327 / 5 Mart 1325 / 18 Mart Efrencî 1909
Bulgar Tazminatı **566**
Numero 227 Cuma 25 [26] Saferü'l-hayr 1327 / 6 Mart 1325 / 19 Mart Efrencî 1909 569
Fırkaların İttihadı **569**
Numero 228 Cumartesi 26 [27] Saferü'l-hayr 1327 / 7 Mart 1325 / 20 Mart Efrencî 1909
Temin-i Sükûn **571**
Numero 229 Pazar 27 [28] Saferü'l-hayr 1327 / 8 Mart 1325 / 21 Mart Efrencî 1909
Memuriyet Peşinde **573**
Numero 230 Pazartesi 28 [29] Saferü'l-hayr 1327 / 9 Mart 1325 / 22 Mart Efrencî 1909
Mesail-i Muallaka **575**
Numero 231 Salı 29 Saferü'l-hayr [1 Rebiü'l-evvel] 1327 / 10 Mart 1325 / 23 Mart Efrencî 1909
Hükümet ve Cemiyet **577**
Numero 232 Çarşamba 1 [2] Rebiü'l-evvel 1327 / 11 Mart 1325 / 24 Mart Efrencî 1909
Sadrazamlığın Zorluğu **580**
Numero 233 Perşembe 2 [3] Rebiü'l-evvel 1327 / 12 Mart 1325 / 25 Mart Efrencî 1909
Rumlar Ne İstiyor? **582**
Numero 234 Cuma 3 [4] Rebiü'l-evvel 1327 / 13 Mart 1325 / 26 Mart Efrencî 1909
Fransız Lisanıyla Bir Türk Gazetesi **584**
Numero 235 Cumartesi 4 [5] Rebiü'l-evvel 1327 / 14 Mart 1325 / 27 Mart Efrencî 1909
Buhran-ı Vükela Hulyaları **587**
Numero 236 Pazar 5 [6] Rebiü'l-evvel 1327 / 15 Mart 1325 / 28 Mart Efrencî 1909
İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Ahrar Fırkası **589**
Numero 237 Pazartesi 6 [7] Rebiü'l-evvel 1327 / 16 Mart 1325 / 29 Mart Efrencî 1909
Osmanlılık ve Hanedan-ı Saltanat **592**
Numero 238 Salı 7 [8] Rebiü'l-evvel 1327 / 17 Mart 1325 / 30 Mart Efrencî 1909
Osmanlı Ordusu **594**
Numero 239 Çarşamba 8 [9] Rebiü'l-evvel 1327 / 18 Mart 1325 / 31 Mart Efrencî 1909
Tensikata Dair **596**
Numero 240 Perşembe 10 Rebiü'l-evvel 1327 / 19 Mart 1325 / 1 Nisan Efrencî 1909
Uzak Vilayetler **598**
Numero 241 Cuma 11 Rebiü'l-evvel 1327 / 20 Mart 1325 / 2 Nisan Efrencî 1909
Hariciye Nazırı Rifat Paşa ile Mülakat **601**
Numero 242 Cumartesi 12 Rebiü'l-evvel 1327 / 21 Mart 1325 / 3 Nisan Efrencî 1909
Hürriyet-i Matbuata Dair **603**

Numero 243 Pazar 13 Rebiü'l-evvel 1327 / 22 Mart 1325 / 4 Nisan Efrencî 1909
Kamil Paşa'nın İzahnamesi **606**
Numero 244 Pazartesi 13 [14] Rebiü'l-evvel 1327 / 24 [23] Mart 1325 / 5 Nisan Efrencî 1909
Kamil Paşa ve Gazeteler **620**
Numero 245 Salı 15 Rebiü'l-evvel 1327 / 24 Mart 1325 / 6 Nisan Efrencî 1909 624
Meclis-i Mebusan ve Matbuat **624**
Numero 246 Çarşamba 16 Rebiü'l-evvel 1327 / 25 Mart 1325 / 7 Nisan Efrencî 1909
Milletin Nazar-ı İbretine **627**
Numero 247 Perşembe 17 Rebiü'l-evvel 1327 / 26 Mart 1325 / 8 Nisan Efrencî 1909
Mağdurîn-i Siyasiyenin Metalibi **630**
Numero 248 Cuma 18 Rebiü'l-evvel 1327 / 27 Mart 1325 / 9 Nisan Efrencî 1909
Fırsattan İstifade **633**
Numero 249 Cumartesi 19 Rebiü'l-evvel 1327 / 28 Mart 1325 / 10 Nisan Efrencî 1909
Tedvir-i Umuru Sadeleştirmek **637**
Numero 250 Pazar 20 Rebiü'l-evvel 1327 / 29 Mart 1325 / 11 Nisan Efrencî 1909
Mütareke ve İtilaf **639**
Numero 251 Pazartesi 21 Rebiü'l-evvel 1327 / 30 Mart 1325 / 12 Nisan Efrencî 1909
Birleşme **641**
Numero 252 Salı 22 Rebiü'l-evvel 1327 / 31 Mart 1325 / 13 Nisan Efrencî 1909
İttihat ve Terakki Fırkası **645**
Kronoloji - 3 Temmuz 1908 – 17 Mayıs 1909 ..... **649**

Dizin **655**

Sunuş

24 Temmuz 1908'de İstanbul'da yayınlanan resmi yazıyla Kanun-i Esasi'nin yeniden yürürlüğe sokulduğu yani İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği/ettirildiği gün, bugün de Basın Bayramı olarak kutlandığı üzere, gazeteciler fiili durum yaratarak sansüre karşı çıkmış ve 25 Temmuz'da gazeteler sansürsüz yayınlanmıştı.

İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle toplumda bir hareketlenme ve beklenti doğdu, siyasal ortamın canlanmasıyla bilim ve sanat da canlandı. Toplumun hemen her kesiminin çeşitli niteliklerde örgütler kurduğu bir dönem başladı. Bu canlılık gazete, dergi çokluğu ve çeşitliliğine de yansıdı. Yayın yaşamına başlayan birçok gazete arasında *Tanin*, döneme damgasını vuran İttihat ve Terakki örgütünün yandaşı, yarı resmi sözcüsü ve resmi sözcüsü olarak yayın yaşamını sürdürdü ve dönemin en uzun süreklilik gösteren (1908-1918 dönemin tamamında yayınlanan) süreli yayınlardan biri oldu. Bu iki niteliği, İttihatçılığı ve sürekliliği ile *Tanin* dönemi kavramak için bugün en önemli kaynaklar arasında yer alıyor.

İkinci Meşrutiyet pratiği Türkiye'de siyasal düşünce dünyası ve örgütlenmesine damgasını vurdu. İkinci Meşrutiyet'i ilan ettirerek kendisini kutsal görmeye başlayan İttihat ve Terakki örgütü, yalnız ülkedeki değil kendi içindeki soldan sağa, Turancılıktan İslamcılığa çeşitli eğilimler ile İkinci Meşrutiyet dönemini yarattı ve onun çocuğu oldu. İktidarı paylaşmaya çalıştığı, darbeye maruz kalarak kanun dışı ilan edildiği ve darbe yaparak yeniden iktidara geldiği dönemin çalkantılı siyasi olayları, nihayet Birinci Dünya Savaşı'yla devletin sonuna noktayı koydu. Ama "İttihatçılık" düşünce, eylem, örgütlenme ve üslup olarak birçok yönüyle yaşamaya devam etti. 1960'larda Latin Amerika devrimci örgütleri sahneye çıkana kadar, siyaset biliminde "Jön Türklük" (*Young Turks*, *Jeunes Turcs*) evrensel bir terim olarak yaşadı. Türkiye'deki etkileri ve mirası ise, yasal ve yasadışı hemen bütün/birçok örgütlenmenin anası olarak halen anlaşılmaya ve değerlendirilmeye çalışılıyor.

Tanin'i, *Servet-i Fünun* çevresinde toplanan edebiyatçılardan Tevfik Fikret ve Hüseyin Cahit ile Hüseyin Kazım Kadri birlikte kurdular. Üçlü, *Servet-i Fünun* çevresinden birlikte Yeni Zelanda'ya göç hayali kuranlardandır. Tevfik Fikret (1867-1915) dönemin üstünde epeyce durulan, siyaseten bağımsız (neredeyse) tek kişisidir ve İttihat ve Terakki'ye de *Tanin*'e de ilk küsen odur. Hüseyin Cahit (1875-1957), bugün fazla bilinmeyen ve değerlendirilmeyen,

ilginç, ayrıksı hikâyeleri ile özellikle *Hayat-ı Muhayyel* kitabıyla edebiyat çevresinde genç yaşta tanınmıştır. İttihatçılıkla ilişkisi Meşrutiyet ilan edilince başlamış ve İstanbul mebusu seçilmiştir. Hüseyin Kazım (1870-1934) İttihat ve Terakki merkez komite üyesi iken merkezle uyuşamayınca önce Halep sonra Selanik valilikleriyle İstanbul'dan uzaklaştırılmış, 1912'de Saruhan mebusu seçildikten sonra İttihatçılarla arası iyice açılarak Beyrut'a taşınmıştır. Muhalif kimliği ile tanınmış, siyasal polemikleri yanında bilimsel eserler de vermiş bir kişidir.

Tanin'in ilk sayısı 4 Recep 1326/19 Temmuz 1324 [1 Ağustos 1908]'te, Meşrutiyet'in ilanının haftasında çıkmıştır. Müessisleri: Hüseyin Kazım, Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit, Müdürü: Hüseyin Kazım, Sermuharrir: Hüseyin Cahit'tir.

147 numaralı, Pazar 3 Zilhicce 1326/14 Kanun-u evvel 1324 [27 Aralık 1908] tarihli sayıdan sonra Tevfik Fikret, gazeteyle ilişkisini keser. Artık son sayfada künyede onun değil Hüseyin Kazım'ın adı vardır, sahip ve müdürü: Hüseyin Kazım, sermuharrir ve müdür-i mesul: Hüseyin Cahit olarak görünmektedir.

194 numaralı Pazar 22 Muharrem 1327/31 Kanun-u sani 1324 [13 Şubat 1909] tarihli sayıda sermuharriri ve mesul müdürü Hüseyin Cahit'tir; Hüseyin Kazım'ın adı çıkarılmış, onun da gazeteyle ilişkisi kesilmiştir.

İttihat ve Terakki resmi yayın organı olarak 6 Ekim 1908'de Bahattin Şakir yönetiminde (Paris'ten taşınan) *Şura-yı Ümmet* gazetesinin yayınını başlatmıştır. Ancak Bahattin Şakir'in özellikle Ali Kemal'le atışmaları ve genel olarak üslubu sorun yaratmış, 31 Mart'ta *Tanin* gibi saldırıya uğrayan *Şura-yı Ümmet* kapanmıştır. Bundan sonra basın dünyasında muhalifleri destekleyen dönemin etkin gazeteleri İkdam, *Serbesti*, *Yeni Gazete*, *Sada-yı Millet*, *Osmanlı* gibi gazeteleri karşısında *Tanin*, İttihatçılığın en önemli yayın organı olmuştur.

Tanin, 31 Mart Olayı'nda saldırıya uğradığı gibi, gerçekte 1913'teki Bab-ı âli Baskını'na kadar tek başına iktidar olamayan İttihat ve Terakki'nin hükümette görüldüğü dönemde de kapatma cezaları almıştır. 1912 yılında İttihatçılar muhalefete düştüğünde de çeşitli defalar kapatılmış ve *Yeni Tanin*, *Cenin*, *Senin*, *Hak*, *Renin* gibi başka adlarla yayınını sürdürmüştür.

31 Mart'ta *Tanin* de yağmalanmış ve o zamandan başlayarak Lazkiye mebusu Aslan Bey'in Hüseyin Cahit sanılarak öldürüldüğü söylenmiştir. Hüseyin Cahit yurt dışına kaçarak Rusya üzerinden Selanik'e gelmiş, orada *Şura-yı Ümmet* gibi *Tanin*'in özel sayı - "nüsha-i mahsusa"sını yayınlamıştır.

Tanin'in 31 Mart 1325/13 Nisan 1909 tarihli 252. sayısından sonra 253. sayısı 4 Mayıs 1325/17 Mayıs 1909'da yayınlanabilmiştir. "Teşekkür ve İhtar" köşesinde "*Tanin*'in uğradığı tecavüz ve taarruz-u malum üzerine gerek bi'l-vasıta gerek bilâ-vasıta beyan-ı teessüf ve teveccüh eden zevat-ı muhteremeye" seslenerek yeniden yayınına başlayan gazetenin "Siyasiyat" köşesinde Hüseyin Cahit "On Beş Günde" başlığı altında "Güverteye çıktığımız zaman …" diye başlayarak 31 Mart'tan o güne olan süreci, yurttan kaçışını ve yaşadıklarını anlatır.

Kendi binası olan ve matbaasını kuran, ticari bir başarı da göstermiş olan *Tanin*'i Hüseyin Cahit Birinci Dünya Savaşı öncesine kadar tek başına yönetir. İttihatçılarla çıkan anlaşmazlıklarından sonra 30 Ocak 1914'te *Tanin*'i İttihat ve Terakki'ye satar. 1914'ten sonra gazetenin başyazarlığını Muhittin [Birgen] yüklenmiştir. Ancak Hüseyin Cahit, İttihatçıların en etkili adlarından Cavit Bey'le daima yakın ilişkide olduğu gibi Talat Paşa'yla da doğrudan temas halindedir. Meclis-i Mebusan'da mebus olarak ve gazete yazıları yanında Mekteb-i Mülkiye'de verdiği derslerle Meşrutiyet'in ilk yıllarında kamuoyunda yarattığı etki daralmış gibi görünse de 1916'da İttihat ve Terakki Kongre kararı gereği Dr. Nazım, Dr. Bahattin Şakir, Eyüp Sabri, Ziya Gökalp, Rıza, Dr. Rusuhi, Kara Kemal, Talat, Hilmi beylerden oluşan Merkez-i Umumi üyeleri arasına Hacı Adil, Cavit, Hayri, Atıf beylerle birlikte Meclis-i Umumi üyesi olarak katılarak örgütün yöneticilerinden biri olmuş, 1917'de de Musa Kazım, Sait Halim Paşa, Hacı Adil, Hayri, Enver Paşa, Ahmet Nesimi, Cemal Paşa, Cavit, Halil, Şükrü, Mustafa Şeref, Atıf beylerle birlikte Meclis-i Umumi üyeliği sürmüştür.

Mütareke döneminde Malta'ya sürülmüş olan Hüseyin Cahit, dönüşünde *Tanin*'i *Renin* adıyla tekrar çıkartmış, Kurtuluş Savaşı'na destek vermişse de saltanat ve hilafetle ilgili görüşleri nedeniyle Ankara'ya muhalif olarak tanınmıştır. Gazetesi 1925'te Takrir-i Sükun Kanunu ile kapatılmış ve sürgün edilmiştir. İzmir suikastı nedeniyle arkadaşı Cavit Bey'le birlikte yargılanıp Cavit Bey idam edilirken kendisi beraat etmiştir. 1926'da Çorum sürgününden dönüşünde çevirilerini yayınlayarak geçinmeye çalışmış, 1930'da Sanayi ve Maadin Bankası idare meclisi başkanlığına atanmış fakat 1933'te dil devrimine karşı çıkınca bu görevinden alınmıştır.

1933'te *Fikir Hareketleri* dergisini yayınlayan Hüseyin Cahit Atatürk'ün ölümünden sonra ara seçimle V. dönemden itibaren milletvekili oldu. 1943-47 yılları arasında *Tanin*'i tekrar yayınladı (Son 1542. sayısı 14 Kasım 1947 tarihlidir). 3 Aralık 1945 günü attığı manşetle 4 Aralık günü tarihimize Tan Olayı diye geçen *Tan* ve diğer gazetelerin yağmalanması hareketini teşvik etti.

Ölümüne kadar *Ulus* gazetesi başyazarlığını sürdürdü. Demokrat Parti döneminde 1954 yılında muhalif yazıları nedeniyle 79 yaşında tutuklanarak hapse girmişse de cumhurbaşkanı tarafından affedildi.

Edebi kitapları yeni yazıya çevrilmemişken, bugün de baskıları yapılmakta olan, başta *Edebî Hatıralar* (1935) ve *Siyasal Anılar* (1976) kitapları olmak üzere, dönemle ilgili birçok kitabın yazarıdır.

1908'den 1918 yılına kadar Osmanlı'nın ve İttihat ve Terakki'nin (en azından kendi adıyla örgütlülüğünün) sonuna kadar, on yıl süreyle yayınlanmış olan *Tanin*'in Hüseyin Cahit tarafından yazılmış olan baş makaleleri dönemin tarihinin yalnız siyaset değil her yönüyle anlaşılmasına katkıda bulunacak bir birikimdir. Bu çalışma *Tanin*'in ilk sayısından 31 Mart Olayı'na kadar yayınlanan baş makaleleri, İkinci Meşrutiyet'in görece "demokrasi ve hukuk" arayış dönemini içermektedir. Siyasal arayış ve örgütlenmelerin, gazete, bildiri ve gösterilerin yoğunluğu arasında demokrasi, parlamenter yaşam, yeni anaya-

sa, basın özgürlüğü, kadın hakları ve dünya siyasetinin sığdırılmaya çalışıldığı bu dönem, suikast, cinayet ve darbe girişimleriyle iktidarın belirlenmeye çalışıldığı bir dönem haline gelecektir. Bu durumda esas önemli olan İttihatçıların yalnız olmayıp hemen her türlü muhalif örgütlenmenin de aynı kulvarı benimsemiş olma talihsizliğidir. *Tanin* başyazıları, bu ortamın ve siyaset dilinin oluşumunun gün gün tanığıdır.

Bu cilt kapsamına giren ve *Tanin*'de "Siyasiyat – Dahili" başlığı altında yayınlanan başyazıların üçü imzasızdır, birer tane [Babanzade] İsmail Hakkı ve Müştak [Mayakon] imzalı yazı vardır; bunlar dışında geri kalan tamamı Hüseyin Cahit'in imzasını taşımaktadır. İlk yılda İsmail Müştak [Mayakon], Babanzade İsmail Hakkı, Halide Salih [H. Edip Adıvar], Vicdani Hafız Hakkı [Paşa], Salih Zeki, Mehmet Cavit, Hüseyin Kazım, Muhittin [Birgen], Uşşakizade Halit Ziya ve Cenap Şahabettin yazar olarak göze çarpmaktadır. Ahmet Şerif'in yurt gezilerine çıkarak 11 Temmuz 1909'dan itibaren 30 Mart 1914'e kadar *Tanin*'de tefrika ettiği gezi yazıları türünün ilkidir; *Anadolu'da Tanin* başlığı altında seçmeler halinde 1326 yılında yayınlanmış (iç kapakta 1325, *Tanin* Matbaası), 1999'da *Tanin* gazetesinden taranarak tamamı kitaplaştırılmıştır (*Anadolu'da Tanin* ve ikinci cilt *Arnavudluk'da, Suriye'de, Trablusgarb'de Tanin*, haz. Mehmed Çetin Börekçi, Türk Tarih Kurumu). Maksim Gorki'nin *Ana* adlı romanı (1906) 5 Eylül 1324/18 Eylül 1908 tarihli 49. Sayıdan başlayarak *Tanin*'de tefrika edilmiştir. Mustafa Kemal, Trablusgarp Savaşı'na *Tanin* gazetesinin yazarı olarak sahte kimlikle gitmiştir.

Baş makalelerden yalnızca birkaç tanesinde bulunan düşük veya dizilirken karışmış cümlelere müdahale edilmeyerek oldukları gibi bırakılmıştır. Okuyucuya kolaylık olmak üzere, Hicri ve Rumi tarihlerin Miladi karşılıkları köşeli parantez ([ ]) içinde gösterilmiştir. Yabancı cins isimlerin doğru imlaları için de aynı işaret sistemi kullanılmıştır. Yabancı özel adlar, araştırmacılara kolaylık olmak üzere, gazetede yer aldığı gibi Osmanlıca okunuşlarıyla değil asıl imlalarına uygun olarak yazılmıştır.

173. sayıda Hicri tarih 2 Muharrem 1327 olmak gerekirken 1 Muharrem olarak atılmış ve bu yanlış 240. 10 Rebiü'l-evvel sayısına kadar devam etmiş, bu sayılarda doğru Hicri tarihler [] içinde gösterilmiştir. 209. sayıda Miladi tarih yanlışlıkla 29 Şubat 1909 olarak atılmış fakat 210. sayıda 2 Mart diye yanlış düzeltilerek devam edilmiştir. 244. sayıda ise tarih Hicri 14 Rebiü'l-evvel 1327 olması gerekirken tekrar 13 Rebiü'l-evvel yazılmış ve Rumi tarih de 23 Mart 1325 yerine 24 Mart olarak yazılmıştır. 245. sayıda 15 Rebiü'l-evvel 1327 ve 24 Mart 1325 yazılarak yanlış telafi edilmiş, düzeltilmiştir.

Okunamayan yabancı özel adlar (dört adet) ve dizgi kırıklığı nedeniyle okunamayan Osmanlıca sözcükler (iki adet) [?] biçiminde gösterilmiştir. İki yerdeki anlamı bozmayan düşük cümle ile karışmış satırlara müdahale edilmeyerek aynen bırakılmıştır. 110. sayıdaki eksik kelime de [-] işaretiyle gösterilmiştir. Eski söyleyiş örneklerinden tüfeng, ilerilemek, azacık, biribirleri, tama[h] ve tali[h] gibi sözcüklere de müdahale edilmemiştir.

Bu vesile ile, Osmanlıca gazete külliyatlarına ulaşmakta internetin sağladığı büyük kolaylıklara karşılık, araştırmacı ve kütüphanecilerimizin dikkatini çekmek gerekiyor ki, taranmakta olan takımların eksik veya okunamaz derecede zarar görmüş olması hiç dikkate alınmamıştır. *Tanin* gazetesinin bu ilk cildinin çevrimyazısı, Hakkı Tarık Us, Milli Kütüphane, Meclis Kütüphanesi, AÜ Siyasal Bilgiler Kütüphanesi, İzmir Milli Kütüphanesi, Beyazıt Kütüphanesi ve Atatürk Kütüphanesi'nden yani Ankara, İzmir ve İstanbul'dan, ancak arkadaşların yardımıyla (öncelikle Onur Kınlı ve Erman Harun Karaduman'a teşekkür ederim), bilgisayar ortamından olduğu gibi, asıl nüshalardan da yararlanarak tamamlanabilmiştir. Araştırmacıların, araştırma konularının malzemesini de kendilerinin üretmek zorunda kaldığı tarihçilik dünyamızda, en azından Osmanlıca süreli yayınların eksiksiz ve okunabilir nüshalarının bilgisayar ortamında sunulacağı bir merkez ihtiyacı halen ortadadır.

Meşrutiyet'in ilan edilmesinden itibaren yaşanan gelişmelerin, "31 Mart Olayı"na kadarki ilk perdesini, İttihat ve Terakki cephesinden, Hüseyin Cahit'in kaleminden sunan 252 günlük bu başmakaleler dizisinin, egemen kılınmaya çalışılan toptancı (siyasetçi) yaklaşımlara karşı, olabildiğince birinci derece bir kaynak olması nedeniyle, el altında bulunmasının yararlı olacağı ümidiyle…

Kudret Emiroğlu
Ankara 2020

- İlk sayı-1 Ağustos 1908.
- No 131-11 Kanun-u evvel 1908 (Karikatürlü tek sayı) İntihap sandığı-ittihadın lüzumu.
- No 221-13 Mart 1909 (Dördüncü reklam sayfası).
- No 252-13 Nisan 1325-31 Mart 1909.

Nüshası 10 para
Birinci sene ilk numero
Müessisleri: Hüseyin Kazım, Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit
Mahall-i idare: Bab-ı âli Caddesi'nde daire-i mahsusa

Cumartesi
4 Recep 1326 /19 Temmuz 1324 [1 Ağustos 1908]
Müdür: Hüseyin Kazım
Sermuharrir: Hüseyin Cahit
İhtar-ı mahsus: Neşr edilmeyen asar ve evrak iade olunmaz.

TANÎN

Taşra için bir senelik abone bedeli posta ücretiyle beraber: 180 guruş
Tarih-i tesisi: 1326 / 1324 [1908]
Taşra için altı aylık abone bedeli posta ücretiyle beraber: 95 guruş

Siyaset-i Dahili
Bab-ı âli'nin Mesleği

Bab-ı âli'nin asırlardan beri devam eden bir meslek-i siyasisi vardır ki Avrupalılarca mesel hükmüne girmiştir. Bu mesleği tarif edecek en münasip tabir "leyte laale"-dir. Bab-ı âli en mühim meseleleri bile günlerce hatta aylarca savsaklamaya muvaffak olur, bu hususdaki muvaffakiyeti cümleyi hayran bırakır idi.

Bu meslek-i siyasi meşrutiyet idare zamanında devam edemez. Şimdiki fikr-i hafiden ziyade, açık, serbest bir meslek lazımdır. Hiçbir devlet Bab-ı âli'nin yüzünden şüphe edilmemeli, niyetinin hulusuna karşı izhar-ı tereddüt eylememelidir. Bab-ı âli harice karşı takip edeceği meslekte böyle mert, sebatkâr, metin olmak lazım geldiği gibi siyaset-i dâhiliyesinde de emniyet-i umumiyeyi celp etmek isterse bu mesleği tercih etmeli, eski vehimleri, muzır tesirleri ebediyen unutmalıdır.

Hele şu inkılap günlerinde memleket böyle şayan-ı itimat bir siyasete hakikaten muhtaçtır. Kanun-i Esasi'nin mevki-i tatbike konulacağı ilan edildiği gün kimse bunun ciddiyetine inanamadı. Herkes bunu efkâr-ı nası avutmak için bir suniyye addetti. Fransızların dediği gibi "haşlanmış kedi soğuk sütten bile korkar". Şimdiye kadar hükümetin hiçbir icraatında hulus-u niyet eseri göremeyen halkın Kanun-i Esasi ilanı kadar mühim bir hadiseyi de şüphe ile telakki etmesi tabii idi.

İşte bu sırada en mühim vazife Bab-ı âli'ye terettüp ediyordu. Milletin emniyetini kazanacak icraata Bab-ı âli derhal tevessül etmeli, halkı tatmin etmeli, bu hürriyetin ciddi ve sahih olduğuna emniyet vermeli idi. Bu kanaati husule getirmek için senelere, aylara, haftalara lüzum yoktu. Teferruat-ı idarenin ancak senelerce mesaiden sonra intizam kesb edebileceği tabiidir. Fakat ezhan-ı nası tatmin edecek, kalplere kanaat-ı daimi getirecek icraatın bir günde esasları hazırlanabilir. Bu esaslar ilan olunur, sonra kemal-i gayretle onların tatbikine bakılırdı.

Halbuki Bab-ı âli ortada hiç hükümet yokmuş gibi davrandı. Sokakta yalnız meserret esirleri görülüyor. Hürriyet avazeleri dolaşıyor. Aynı zamanda hükümetin sukutuna, fikdanına karşı endişeler uyanarak şüpheler hasıl oluyordu:

Aff-ı umumî niçin ilan edilmedi? Vükela neden değiştirilmedi? Saray erkân-ı müfsidesi neden padişahın yanından uzaklaştırılmadı?

Bu sualleri halk bi-hakkın irad ediyor, cevap almadığından hükümetin ciddiyet-i mesleğinden şüphe etmekte hak kazanıyordu.

Nihayet, hükümetin idare-i meşrutiyet teessüs ettikten sonra, mukaddeme-i icraatı olmak üzere Zaptiye Nezareti'ne Hamdi Bey getirildi. Bu zihinleri bütün bütün teşevvüş etti. Halkın nümayişlerden vazgeçmesi lüzumuna dair nim-tehdit-amiz neşr edilen bir ilan-ı resmi bu teşevvüşü bir kat daha artırdı. Heyet-i vükelanın eski usul istibdadı iade etmek fikrinde olduğuna, arkadan arkaya dolaplar çevrildiğine dair rivayetler dolaştı. Birçok heyecan-engiz haberler duyuldu.

Ahalinin böyle bir ihtimale zahip olmakta hakkı var idi. "Ne oldu?" diyorlardı, mazlumîn-i siyasiye hapisten kurtuldu mu? Vükela değiştirildi mi? Hayır! Yalnız hürriyetin adını doya doya söyleyebilmekten başka bir şeye nail olduk mu? İşte görülüyor ki onu da elimizden almak fikrindedirler? Fakat artık hayatımızı feda ederiz, hürriyetimizi vermeyiz! Bu azm ile bir takım kararlar veriliyor, tertipler yapılıyordu. Ve hükümet susuyordu. Hele ortada kuvve-i zabıta kalmamıştı. Milletin terbiye-i fıtriyesinde noksan olsa idi şayan-ı esef vakalar zuhur edebilirdi. İhtimal ki şu tıfl-ı nevzat hürriyeti lekelemek için böyle vakalara da intizar ettiler. İnsan hüsn-i niyetlerine bir türlü emin olamıyor ki!

İşte bu intizarlar, heyecanlar, asabiyetler içinde sabırsızlanan halk Bab-ı âli önünde içtima etti. Aff-ı umumî ilan olunmadıkça oradan ayrılmayacaklarına ahdetti. Bu halkın mutalebatını tebliğe giden komisyon aff-ı umumîyi amir irade-i seniyyeyi Bab-ı âli'de hazır buldu. Fakat mahut meslek-i teeni-yi hakimâneden bir türlü ayrılamadığı için düşünüyor, hava-yı hürriyetle mest olmuş halkın sabır ve tahammüliyle, ateşle oynuyordu!

Taraf-ı şahâneden Kanun-i Esasi ahkamına riayet olunacağına dair *Kuran-ı Kerim* üzerine yemin edilmemiş ve bu yemin resmen tebliğ olunmamış olsa halk kabil değil müsterih ve mutmain olamayacaktı. Halk padişahın hüsn-i niyetine emin olduktan sonra nazar-ı muahezeyi kemal-i şiddetle Bab-ı âli'ye çevirdi.

Fi'l-hakika şu bataetten, şu mesleksizlikten tevellüt edebilecek fenalıkların tekmil mesuliyeti Bab-ı âli'de idi. Tophane müşiri, Bahriye nazırı ve saireki nazırlar hâlâ Meclis-i vükelaya geliyorlardı. Heyet-i vükela riyasetinde bulunan zat da dahil olduğu halde biribirilerine müteselsilen mesuldürler. Heyet-i vükela riyaseti, Zeki Paşaları ve H. Rami Paşaları Meclis-i hass-ı vükelaya kabul ettikçe milletin onlara tahmil ettiği bar-i mesuliyetten bir parçasını da kendisi yükleniyordu. Eğer o zatları Meclis'ten çıkarmaktan aciz ise kendisi mevki-i riyasette ne duruyordu? Aciz değilse - ki böyle olduğu muhakkaktır, çünkü kat-ı şahâne Kanun-i Esasi'ye riayet edeceğini ma-el-kasem temin etmiştir – Meclis'te değil bir hafta, bir dakika bile tutulmayacak adamları neye tutuyor?

Şu muahezenin sırf gazetemiz lisanından sadır olmayıp vükelaya dahil bulunan namuslu zatlar tarafından aynı suretle muhakeme buyurulduğunu müsbet ahvalden olmak üzere Maliye Nazırı paşanın istifanamesi gösterilebilir. Maliye Nazırı idare-i sabıkada mucib-i muaheze bir irtişada bulunduğu için değil şimdiki Meclis-i vükelayı uhdesine düşen vazifeyi haseble ifadan aciz gördüğü için terettüp eden mesuliyet-i atıyyeye iştirak etmemek üzere çekiliyor. Heyet-i vükelanın kendi içinden yükselen şu avaze-i itiraz Bab-ı âli'nin gayet yanlış, şayan-ı esef bir meslek takip ettiğini, hâlâ eski fikirleri, eski usulleri silkip atamadığını ispat eder. Millet memleketin dümenini emin ve metin ellere tevdi etmeye her zamandan ziyade şu devre-i buhranda muhtaçtır.

Kemal-i teessürle söylenebilir ki Bab-ı âli'nin şu mesleğinde metanet ve katiyyet hiç görülemiyor. Zeki Paşa'nın azli için halkın sokakta toplanarak şiddetli hakaretlerde bulunmasına intizar ettiler. Halkın şu hakaretinden ufak bir hisse acaba başkalarına da isabet etmez mi? Dün Zeki Paşa'ya yapılan yarın da Bahriye nazırına yapılacak. Bunlar böyle milletin hakareti altında ezildikten sonra Meclis'ten çıkarılacakları, çürük, müteaffin dişler gibi birer birer sökületeceği yerde hiç olmazsa en göze çarpanları, mevki-i iktidarda vücutları milleti en ziyade dağdar edenleri hep birden ayıklansa daha iyi olmaz mı?

Sonra, maaşat? Herkes biri birine soruyor: biz hâlâ bu değersiz adamlara yüzlerce lira verecek miyiz? diyorlar. Ortada eskiden kalma, şimdiki hale nazaran pek nakıs bir tensik-i maaşat kararnamesi var. Bu ne kadar nakisedar olsa yine esas itibariyle kabil-i tatbiktir. Milletten maaş namıyla pek müfrit paralar alanlar sade vükeladan ibaret değildir; müsteşarlar, muavinler, azalar, müdürler, mektupçular, muhasebeciler, tekmil saray mensubîni tensik maaş kararnamesinin kat kat fevkinde maaşlara malikdirler ve böyleleri maaşlarını her ay da alırlar. Milletin talebine bir neşve-i teselliyet vermek için Meclis-i vükela 11 Temmuz'dan itibaren maaşların tensik-i maaşat kararnamesine tevfiken verileceğini ilan etmemeli miydi? Bu esas bir kere ilan olunduktan sonra tatbiki için uğraşılabilirdi. Bir memleket gizli kapaklı tedbirlerle idare olunamaz. Hele böyle en mühim zamanlarda be-heme-hal efkâr-ı nası tatmine ihtiyaç vardır.

Arap İzzetlerin, Çerkes Mehmetlerin Tahsinlerin hâlâ saray-ı hümayunda bulunduklarını, aff-ı umuminin ilan edilmediğini, Zeki Paşaların, Rami Paşaların vesairenin değiştirilmediğini gören halk Bab-ı âli'ye emniyet edebilir miydi? İhtimal ki Bab-ı âli'ye kalsa kendiliğinden herkesin kalbine itmain-bahş bir icraatta bulunmayacaktı. Fakat Selim Melhame, Arap İzzet gibileri efkâr-ı umumiyeden korkarak kaçtılar. Nazırlardan biri istifa etti. Efkâr-ı umumiyenin tazyiki, gazetelerin lisanı şiddetini artırdı. Bu sayede Zabtiye nazırı, Tophane müşiri değiştirilerek yerlerine şayan-ı emniyet zatlar getirildi. Maarif Nezareti'ne iktidar ve meziyatıyla nail-i hürmet olan Hakkı Beyefendi tayin olundu. Çerkes Mehmet kamilen tebid edildi. Bunlar hep iyi, fakat yine nakıs. Hâlâ Meclis-i hassta ahalinin - muvakkaten olsun - itimat edemeyeceği kimseler var. Arap İzzet gittiyse hâlâ baş katip mabeynde.

Hüseyin Cahit

Numero 2 Pazar 5 Recep 1326 / 20 Temmuz 1324 [2 Ağustos 1908]

Türkler, İngilizler, Almanlar

Kanun-i Esasi Osmanlılara hakk-ı hürriyet verip de bundan sonra takip edeceği politika üzerinde – memalik-i mütemeddinede olduğu gibi – Osmanlı efkâr-ı umumiyesinin de büyük bir tesir icra etmesi tabii olunca Avrupa gazeteleri Türklerle İngilizler ve Almanların münasebat ve dadkârâneleri hakkında neşriyatta mukayeselerde bulunmaya başladılar.

İngilizlere karşı öteden beri Türklerin kalbinde bir muhabbet bulunduğu, İngilizlerin bizce sahne-i siyasatta hami-i hürriyet olmak üzere telakki edildiği Avrupalıların malumudur. Diğer taraftan Almanya hükümetinin idare-i sabıka zamanında devlete pek çok eser-i dostî gösterdiği, Osmanlı politikasının ittifak-ı müselles etrafında bir peyk gibi devr ettiği de görülüyordu. İdare-i sabıka değişerek Osmanlılar kendi kendilerini idare etmeye başlayınca Alman politikasına acaba ne dereceye kadar meyl edecekler? Almanların idare-i sabıkaya muavenet ettikleri düşünülerek kendilerine karşı izhar-ı iğbirar edilmeyecek mi? İşte Avrupa erbab-ı siyaseti şimdi bu noktaları tamik etmek istiyorlar.

Türklerin İngilizleri sevmeleri, İngilizlerle kalben dost olmaları pek doğrudur. İdare-i sabıkada hükümet tarafından İngilizlere karşı pek ziyade irae-i müşkilat ediliyor, İngiliz sermayedarlarının memalik-i Osmaniye'de çekilmelerini temin arzusuyla her şey yapılıyordu. İstatistikler İngiltere'nin memalik-i Osmaniye'ye vuku bulan ithalat ve ihracatında noksan göstermemekle beraber diğer memleketlerin, ez-cümle Almanya ticaretinin pek ziyade terakki ettiğini ispat ediyor. Bu hal idare-i sabıkanın İngiltere hükümetine karşı ika ettiği müşkilat neticesidir.

Şimdi politika üzerinde Osmanlı efkâr-ı umumiyesi icra-yı tesir edince bi't-tabi İngilizlere karşı gösterilmiş olan mümanatlardan eser kalmayacaktır.

Fakat İngilizlere ibraz edilecek bu muamele-yi vedadigarânenin Almanya'ya karşı iğbirar ve müşkilat politikası ittihazını icap etmez.

Osmanlılar yalnız İngilizlere karşı değil, düvel-i saireye karşı da hayır-hahâne, muhibbâne bir politika takip edilmesinin hem kendi menfaatleri icabından olduğunu, hem sulh ve müsalemet-i umumiyeye hizmet edeceğini pekala takdir ederler.

Avrupa politikasının ufk-u istikbalinde mazlum bir ukde gibi karma karışık duran Balkan meselesi sulh-u alemi haleldar etmeden tesviye edilmek istenilirse beyne'l-milel rekabet hissinin vücuduna meydan verilmeyecek surette davranmak lazımdır. Osmanlılar bunu pek güzel takdir ederler. Hükumat-ı mazimeden beri kendi menfaatinin ihlal edildiğini görecek olursa muvazene bozulur. Muvazenenin haleldar olması harp etmektir. Harp ise şark için en büyük felakettir.

Halbuki artık Osmanlılar bu felakete müntehi olacak siyasi yollara sapmamak isterler. Onlar bütün medeni devletlere dostâne bir el uzatarak, Avrupa devletlerinden birine karşı kalplerinde besledikleri muhabbeti diğerlerine karşı ibraz-ı husumet gibi mugayir-i fikr-i siyaset bir dereceye vardırmaksızın, hiçbir devletin menfaatini diğerine tercih etmeksizin çalışacaklardır.

Almanlar vakıa idare-i sabıkanın dostu idiler. Fakat hiçbir zaman Alman kavmi gibi büyük, faal bir kavmin yalnız zulm ve istibdada bir istinadgah olduğuna Osmanlılar ihtimal vermez, birçok noktada Alman menfaatiyle Osmanlı menfaati birleşiyor. İngiltere hükümeti ise Osmanlı idare-i müstebidesinde gördüğü muamele karşısında bazı tedabir ittihazına lüzum görüyor, buna karşı bi'z-zarure Alman politikasına meyl ediyordu.

Almanya felsefe memleketidir, hürriyet memleketidir. Alman azam-i mütefekkirini âlem-i medeniyeti çerağ-ı ictihad ile tenvir ederek saha-yı fikr ve ilmde pek çok akvama peşrev olmuştur.

Osmanlılar hiçbir zaman böyle bir kavmin dostluğundan kendilerini dûr tutmak istemezler.

Mamafih Alman, İngiliz, Fransız ilah… hükümetlerine karşı Osmanlıların perverde edeceği hissiyat-i muhabbete hiçbir zaman kendilerine asıl memleketlerinin muhabbetini, menfaatini unutturmayacaktır. Osmanlılar rekabet-i iktisadiye sahasında hiçbir ecnebi devlete ayrıca bir dest-i mevalat uzatmazlar. Hepsine karşı dostâne bir vaz'-ı bî-tarafîde kalır, "Osmanlı ülkesi Osmanlılarındır" düsturunu rehber-i gayret ve ıslahat etmekle beraber düvel-i ecnebiyeye karşı "açık kapı" politikasını kemal-i hulus ve samimiyet ile ittihaz ve muhafaza ederler.

Numero 3 Pazartesi 6 Recep 1326 / 21 Temmuz 1324 [3 Ağustos 1908]

Kanun-i Esasi ve Yeni Hatt-ı Hümayun

Yeni hatt-ı hümayun evvelki gün geç vakit kıraat ve matbuata pek geç tebliğ edildiği cihetle buna dair olan mütalaamızı bugüne tehir etmeye mecbur olduk.

Evvelki günkü hatt-ı hümayunda şu fıkra manzur oluyor:

"Aşiren makam-ı Meşihatta ve Harbiye ve Bahriye nezaretlerinde bulunacak zevattan başka vükelayı Sadrazam intihap ve tasdikimize arz edeceği gibi…"

Hatt-ı hümayunun bu fıkrasını okurken Kanun-i Esasi'nin vükelaya ait maddelerini tahattur ettik.

Yedinci maddede: "Vükelanın azl ve nasbı ve rütbe ve menasıp tevcihi ve nişan itası, ilah… hukuk-u mukaddese-i padişahî cümlesindendir."

Diye yazılı olduğu gibi yirmi yedinci maddede: Padişahîden emniyet buyurulan zatlara buyurulduğu misilli sair vükelanın memuriyetleri dahi bâ-irade-i şahâne icra olunur." İbaresi muharrerdir.

Kanun-i Esasi'nin bu iki maddesi vükelanın suret-i teşkil ve azli keyfiyetini pek aşikâr bir surette izah ediyor: zat-ı hazret-i padişahî sadrazamı ve şeyhülislamı tayin edecek, vükela sadrazam tarafından intihap edilerek arz olunacak; memuriyetleri irade-i seniyyeye iktiran edecek.

Kanun-i Esasi'de böyle bir sarahat bulunması bile meşrutiyetin ne demek olduğu düşünülünce Heyet-i vükelanın teşkili bu suretle cereyan etmek tabii olduğu teslim edilir. Hükümat-ı meşrutada millete karşı yegâne mesul olan zat reis-i vükeladır. Mecliste ekseriyeti haiz olan fırkanın rüesası arasından birisi Heyet-i vükelayı teşkile memur eder. Bu zat vükelayı bulur, onlarla müteşekkilen mesuliyeti kabul eyler.

Vükelanın reis-i vükela tarafından intihap edilmesi hükümdarların adem-i mesuliyeti esasından ileri gelmiştir. Hükümdarlarda mesuliyet bulunsa idi kendileri vükelayı bizzat intihap edebilirlerdi.

Bizim Kanun-i Esasi'mizin beşinci maddesi:

"Zat-ı hazret-i padişahînin nefs-i hümayunları mukaddes ve gayr-i mesuldür" diyor vükelanın tayini keyfiyetinde zat-ı şahânenin adem-i mesuliyetleri esasını bu suretle vaz' ediyor.

Halbuki yeni hatt-ı hümayun ile Kanun-i Esasi'nin bu maddeleri kabil-i telif değildir. Yeni hatt-ı hümayunun esna-yı tahririnde bu noktada nasılsa bir gaflet vukua gelmiştir ki memleketin ateşi nokta-i nazarından son derecede haiz-i ehemmiyet bulunduğu cihetle meskut geçilemez.

Harbiye ve Bahriye nazırlarını zat-ı hazret-i padişahî tayin edince bunların ahlak ve mazileri gibi icraat-ı müstakbelelerinden "Heyet-i vükela reisi mesul olamamak lazım gelir. O zaman Bahriye nazırı hayırsızlık ederse, askere kokmuş yağ, bozuk et yedirirse gerek efkâr-ı umumiye muvacehesinde gerek Meclis-i Mebusan huzurunda kim mesul olacak? Reis-i vükela "bunları ben tayin etmedim ki mesul olayım!" diyemez mi? Vakıa Heyet-i vükelaya refakat etmeyi kabul etmeleri sadrazamlar tarafından bir nevi tekeffül sayılırsa da her halde onları tayin edenler kendileri olmadıkları için mesuliyet kamilen Sadaret'e tahmil edilemez.

Harbiye ve Bahriye nazırlarının tayini hakkını Sadaret'e terk etmemekle makam-ı saltanat bir mesuliyet deruhde etmiş olur. Bu ise Kanun-i Esasi'nin ahkamına, meşrutiyet ruhuna muvafık olmadığı gibi hikmeten siyaseten de münasip değildir.

Binaenaleyh kiyaset ve fetanet-i şehriyarileri umumun müsellimi olan zat-ı hazret-i padişahînin kendi üzerlerinden bu ağır mesuliyeti atacaklarından ümitvarız.

Numero 4 Salı 7 Recep 1326 / 22 Temmuz 1324 [4 Ağustos 1908]

Kanun-i Esasi ve Yeni Hatt-ı Hümayun Meselesi

Dünkü refiklerimizin en mühim neşriyatı Kasnun-i Esasi ile yeni hatt-ı hümayunun telif-i ahkamı kabil olamayacağı cihetine matuf bulunmaktadır. Fi'l-hakika tevlit edebileceği netayiç itibariyle yeni hatt-ı hümayunun vaz' ettiği esas son derecede mühim olduğundan refiklerimizin hisselerine isabet eden vazifeyi ifaya şitaban ol-

maları matbuat-ı Osmaniye'nin hukuk ve vezaifini bi-hakkın müdrik olduğuna bir delil teşkil eder.

Refiklerimizin kaffesi esas itibariyle yeni hatt-ı hümayunun onuncu fıkrası Kanun-i Esasi'nin yirmi yedinci maddesinin hükmüne muhalif olduğunu teslimde müttefiktirler. Hatta sansür zamanından kalma ihtiyatı hâlâ terk edemeyen *Sabah* refikimiz bile "arife işaret kâfidir" hükmüne riayet ederek diyor ki:

"Kanun-i Esasi'nin yedinci maddesinde vükelanın azl ve nasbı hukuk-u mukaddese-i padişahî cümlesinden olduğu beyan ve (vükela-yı devlet) bahsinin yirmi yedinci maddesinde "mesned-i Sadaret ve Meşihat-ı İslamiye taraf-ı padişahîden emniyet buyurulan zatlara ihale buyurulacağı misüllü sair vükelanın memuriyetleri dahi bâ-irade-i şahâne icra olunur." Ahkamı zikr ve ityan kılınmış olduğuna nazaran hatt-ı hümayunun onuncu maddesi Kanun-i Esasi'nin yirmi yedinci maddesini tadil etmiş addolunabilir."

Refikimiz Kanun-i Esasi'nin yirmi yedinci maddesinin yalnız tadil edilmiş addolunabileceğini söylemekle iktifa ederek bunun ne dereceye kadar meşru olduğunu, makam-ı saltanat için ne gibi mahzurları davet edeceğini şerh etmekten içtinap etmiştir.

Kanun-i Esasi'nin ahkamına bi-tamami-ha riayet edileceği taraf-ı padişahîden ma-el-kasem temin edildiği ve süfera-yı ecnebiyeye bile bu yolda teminat verildiği bir sırada Kanun-i Esasi'nin tadil edilmiş addedilebileceğini söyleyip de sonra bunun netayici hakkında sükût etmek matbuat için şu mühim zamanda duş-i hamiyete yüklenen vazife ile gayr-i münasiptir. Sonra bize tarihü'l-halef: "Siz ki o zamanda efkâr-ı umumiyenin lisanı idiniz; sansür kaydına tabi olmadan yazı yazıyordunuz; memleketi iğtişaşa, Kanun-i Esasi'yi hükümsüzlüğe doğru sürükleyecek bir hareketin mebdeinde neye sükuyt ettiniz?" diyecek ve biz de hiçbir mazeret bulamayarak lekeli alnımızla yere bakacağız. Mahkeme-i ahlafa bu kadar ağır bir cürm ile çıkmak istemediğimiz için işte biz bu mühim, bu hayat memat meselesini uzun uzun, kanuna, hukuka, hürriyete muvafık surette hallolununcaya kadar mevki-i bahs ve münakaşaya koymaktan vazgeçmeyeceğiz.

Resimli Gazete refikimiz yeni hatt-ı hümayunun onuncu fıkrası ile Kanun-i Esasi'nin yirmi yedinci fıkrasını büyük harflerle nazar-ı dikkate çarpacak surette dizdirdikten ve aradığı ihtilafı yeknazarda hissettirdikten sonra diyor ki:

"Kanun-i Esasi'nin hükmü tağyir edilmiş oluyor. Buna rıza-yi padişahî kail değildir. Kanun-i Esasi'yi bize iade eden ve bunun ahkamına riayet edileceğini yemin ile teyit buyuran zat-ı şahâneleridir. Şu halde bu eser-i zühulün hemen tashihi lazımdır. Efkâr-ı umumiyeyi tamamen bu rey ve merkezde zannediyoruz. Bütün efrad-ı milletin buna dair tahriren göndereceği rey ve mütalaaya (gazete)mizin sahaifi açıktır."

Bütün efrad-ı milletin şu anda bütün arzuları müttehiddir. O da otuz senelik ıztırap, felaket, fedakârlık bahasına elde edilen Kanun-i Esasi'nin muhafaza-yı ahkamıdır. Kanun-i Esasi'nin bugün bir harfine dokunmak yarın da bütün ahkamının mensuh oluvereceğini anlatmak demek olur.

Her halde refikimizin dediği gibi yeni hatt-ı hümayun esna-yı tahririnde katip tarafından bir eser-i zühul gösterilmemişse padişaha, millete karşı büyük bir hıyanet, ihanet fikri takip edilmiştir. Bu maksad-ı hainâne ise hiç kimsenin nazar-ı dikkatinden dûr kalmamıştır. Her taraftan bugün bir maddesi tadil edilen Kanun-i Esasi'nin yarın da diğer maddeleri tadil edilmeyeceğine ne ile kanaat edebiliriz? tarzında sualler işitiliyor.

İşte yeni hatt-ı hümayun ezhan-ı nas üzerinde bu derece su-i tesir husule getirmiştir. Zat-ı hazret-i padişahînin hulus niyetle umum Osmanlılara, umum âlem-i insaniyete karşı - icbar vaki olmaksızın - sebk eden yeminleri ile de müsbet ve müeyyed olduğundan hatt-ı hümayunda mutlaka eser-i sehv olduğuna kailiz.

Servet-i Fünun refikimiz yeni hatt-ı hümayunun mevzu-u bahis olan fıkrasıyla Kanun-i Esasi'nin yirmi yedinci maddesinin gayr-i kabil-i telif olduğunu söyleyerek ve o da bunu bir eser-i sehv olmak üzere telakki ediyor:

"Hatt-ı hümayunun tertip ve tahriri taraf-ı şahâneden kime tevdi ve havale olunmuş ise - ki sadrazam paşanın, başkatip paşanın bu vazife-i mühimmeyi ifa etmiş olmaları varid-i hatırdır - bu zat Kanun-i Esasi'nin kaffe-i mevaddını tetkik ve hatırasında ve kalbinde nakş etmiş olması lazım bulunmakla beraber aşiren kaydıyla başlayan fıkrayı "makam-ı Meşihat'ta ve Harbiye ve Bahriye nezaretlerinde bulunacak zevattan başka vükelayı sadrazamın intihap etmesi yolunda tertip etmiştir."

İkdam refikimiz yine hatt-ı hümayun ile Kanun-i Esasi arasında görülen mugabereti Bab-ı âli'ye atfediyor:

"Kanun-i Esasi el-haliti'l-hazihi herkesin hırz-ı canı, rehber ve müftedasıdır. Milletin kaffe-i ricali ve hatta padişah-ı muazzamı kasem ederek *Kuran-ı Kerim*ü'ş-şana el basarak buna harfiyen riayet edeceklerine yemin ettiler. Hal böyle iken Bab-ı âli'nin bu hatta böyle lüzumsuz kayıt vaz' etmiş bulunması badi-i teşevvüş ve tereddüt olmaz mı?"

İkdam yeni hatt-ı hümayunun badi-i teşevvüş ve tereddüt olacağını işaret ettikten sonra buna itiraz etmekten geri durmuyor:

"Kavaid-i hikmet-i hukukiyedendir ki kavanîn mümkün mertebe az çok tağyirata duçar olmalıdır. Kavanîn-i adiye ve cezaiye bile pek şedid bir lüzum görülmediği takdirde değiştirilmez. Hele Kanun-i Esasi isminden de anlaşıldığı veçhile bu memleketin temeli demektir. Bu temele dokunmak o memleketin zararını mucip olur."

Kanun-i Esasi'lerin hiçbir zaman hiçbir suretle tadil edilmeyeceğini iddia etmeyiz. Her memlekette lüzum ve ihtiyac-ı hakiki hissedildiği zaman Kanun-i Esasi'de tadilat icra edilebilir. Bi't-tabi bizim Kanun-i Esasi'mizde de bu kaide kabul edilmiştir. Fakat Kanun-i Esasilerin tadil-i ahkamı o kadar mühim bir meseledir ki gayet muteyakkızâne, mütekayyidâne kavaide tabi tutulmuştur. Bizde Kanun-i Esasi'nin tadil-i ahkamı şu suretle kabil olabilir:

Heyet-i vükela veya Heyet-i Ayan veya Heyet-i Mebusan tarafından Kanun-i Esasi'nin tadiline dair bir teklif vuku bulduğu halde evvela Meclis-i Mebusan'da aza-yı mürettebenin salisan-ı ekseriyetiyle kabul olunur. Ve bu kabul Meclis-i Ayan'ın ke-

zalik salisan-ı ekseriyetiyle tasdik edildikten sonra irade-i seniyye dahi o merkezde sudur ederse tadilat-ı meşruha düstur'ü-lamel olur ve Kanun-i Esasi'nin tadili teklif olunan bir maddesi ber-vech-i meşruh müzakerat-ı lazımesinin icrasıyla irade-i seniyye suduruna kadar hükm ve kuvvetini kaybetmeksizin meriü'l-icra tutulur. (Kanun-i Esasi'nin 116'ncı maddesi.)

Kanun-i Esasi'de vükelanın tayinine dair olan yirmi yedinci maddenin hükmü değiştirilebilmek için bu muamelat ifa edilmiş midir? Hayır. O halde Kanun-i Esasi'nin 116'ncı maddesi mucibince Kanun-i Esasi hükmü değişmemiş demektir. Binaenaleyh Harbiye ve Bahriye nazırlarını da sadrazam intihap ve atiyye-i seniyye-i mülükâneye arz ederek iradesini istihsal edecektir.

Bu lüzumu gazeteler derk ettiği halde Heyet-i vükela reisi olan ve memleketin bugünkü müşkil halinde bütün mesuliyet-i idareyi deruhde eden zat elbette daha iyi takdir eder. O halde niçin Bab-ı âli Kanun-i Esasi hükmüne riayet etmiyor? Niçin Bahriye nazırı hâlâ mevkiini muhafaza ediyor? Namuskâr bildiğimiz zatlar nasıl oluyor da böyle bir nazırla hâlâ bir odada toplanıyorlar?

Bahriye nazırı aleyhinde aldığımız varakaları, işittiğimiz sözleri derc edecek olsak her gün gazetemizin beş on misli büyüklüğünde bir nüsha çıkarmak lazım gelecek. Bab-ı âli Bahriye nazırının efal ve harekatından mesul olmazsa biz hitabımızı kime tevcih edeceğiz? Çünkü elbette susmayacağız, irtikap eden, vatana hıyanet eden nazırları, memurları efkâr-ı umumiye karşısında çamurlarda sürükleyeceğiz.

Bahriye nazırı aleyhinde dün "Sütlüce Tekkesi Şeyhizade Zahir" imzasıyla bir tezkere aldık. Bununla beraber bir küçük şişe zeytinyağı nümunesi de gönderilmişti. Şişe içindeki mayiin zeytinyağı olduğu tezkere okunduktan sonra anlaşılıyordu. Bahriye Nezareti'nin zeytinyağı namını verdiği bu mayi Donanma-yı Hümayun selameti için dua edilmek üzere bazı tekayaya bahriye erzak ambarından tahsis edilen tayinattandır. Bu yağı askerlerimize yediriyorlar, sıhhatlerini tahrip ediyorlar! Daha geçenlerde bahriyeden huzur-u hümayuna takdim edilen mekulat nümunesi muvafık görülmeyerek yemeklerin iyileştirilmesi irade-i seniyye ile Bahriye Nezareti'ne emredilmişti. Hani tesiri?

Efkâr-ı umumiye Bahriye nazırı aleyhinde bu kadar telinatta bulunduğu, irtikap ve irtişası, su-i istimali hakkında her gün sütunlarla yazı yazıldığı halde bahriye nazırı akıllara veleh verecek cüretkârlığında irtikabında hâlâ devam ediyor.

Evvelki gün Maliye Nezareti bazı musarakat-ı müstecileye karşılık olmak üzere Bahriye Nezareti'ne mühim bir meblağ gönderdi.

Bahriye nazırı bunun iki bin dört yüz lirasını cebine atarak yerine yüzünü üç beş guruşa toplattırdığı maaş sureti koymuştur.

Doğru düşünülürse bunda Bahriye nazırının hiç kabahati yok. Kendisi hırsız, vazifesi, menfaati hırsızlık. O adam vazifesini kemal-i ehliyetle ifa ediyor. Bugünlerde bile günde iki bin dört yüz lira çalıyor. Kabahat onun değil, o adamların ki hâlâ kendisinin Bahriye Nezareti'nde durmasına ses çıkarmıyorlar!

İstibdadın kavi zincirleriyle otuz senedir zabt edilen efkâr ve amal-i millet bugün manialarından kurtularak hür kalınca, cuşan ü huruşan, bir seyl ve lüledar

gibi fırlayıp taşmaya başladı. Hakiki devlet adamları daima bu seyllere bir mecra-yı muntazam temin ederek feyzan ve tahribata meydan vermeyenler, efkâr-ı umumiyeyi metin kanunlar içine alanlardır. Böyle yapılmazsa feyzanın ne kadar tevessü edeceğini kimse tayin edemez.

Hüseyin Cahit

Numero 5 Çarşamba 8 Recep 1326 / 23 Temmuz 1324 [5 Ağustos 1908]

İane-i Milliye

Harekat-ı ahrarâneleri, vatana sadakatleri, fedakârlıkları ile milletin ebedi minnetkârlıklarına isbat-ı liyakat eden, bugün isimleri hepimizin lisan-ı tebcilinde gezen Niyazi ve Enver beylere murassa birer seyf-i iftihar ihda edilmek arzu olunduğu ve bunun için iane toplandığı geçenlerde gazetelerde yazılmıştı.

Edirne'den Ş. Hüseyin namıyla dün aldığımız bir varakada bu muhterem zatlara murassa bir kılınç takdim etmekten ise umum milletten iane toplanarak iki kruvazör alınması, birine 'Niyazi' diğerine 'Enver' ismi verilmesi teklif ediliyor.

Bu teklifi gayet muvafık bulduğumuz için kabul ederek ileriye sürüyoruz. Niyazi ile Enver bugün milletin kalb-i şükranında vücut bulan hiss-i hürmet ve muhabbetten büyük hediye alamaz. Murassa kılınç milletteki bu hiss-i minnetdarînin bir timsal-i maddisi ise elbette şüphe yok ki yine o kahraman niyaziler, enverler bu timsalin muhafaza-i vatana hadim bir kruvazör suretinde tecellisinden daha ziyade memnun olurlar. Onlar vatanı esaretten, istibdattan tahlis için ortaya atıldıkları zaman gaye-i emel olarak karşılarında murassa kılınç görmediler, hür bir vatan, emin bir istikbal gördüler. Bugün kendilerine takdim edilecek nişane-i minnet ve şükran vatanın tealisine hadim bir şekilde olursa şüphe yok ki hizmetlerinin bu suretle takdiri kendileri için daha ziyade mucib-i memnuniyet olur. Niyazi ile Enver'in kılıçları muhafaza-i vatan ve hürriyet uğrunda iş görmek için murassa olmaya muhtaç değildir. Ümit ederiz ki memleketimiz için açılan bu ıslahat ve teceddüdat devresi aynı zamanda sulh ve asayiş devresi de olarak kılıç kullanmaya hiç ihtiyaç hissedilmez. Biz o kılıçları daima keskin, daima müteyakkız tutmakla beraber onları hiçbir zaman istimal etmemek, istimale mecbur olmamak emelindeyiz.

'Niyazi' ve 'Enver' namıyla yapılacak kruvazörler de işte memleketimiz için böyle bir zaman-ı sulh ve müsalemet olacaktır. Bu iki kahramanın nam-ı bülendini taşıyan harp sefinelerimiz memleketin limanlarını dolaştıkça, ecnebi limanlarda misafir oldukça mevcelenen Osmanlı sancağı hürriyetle neticelenen bu hareket-i fedakârâneye pişva olan kahramanların ruh-u hamiyetini, esas mesleğini cihana serpecek, akvam-ı muhtelife arasında bir rabıta-i vifak ve ittihat hissi tevlit edecektir. Bu iki sefine uhuvvetin, ittihadın, hamiyetin, hürriyetin birer timsal-i ebed nişanı, Osmanlılığın birer nigahban-ı zişanı gibi dolaşacaklardır.

İşte bu maksatla *'Tanin'* bugünden itibaren bir "iane-i milliye" açıyor, bu bapta karilerinin fikrini istifsar ediyor. İane-i milliyeye iştirak eden erbab-ı hamiyet verecekleri paraları bize getirmesinler, Meclis-i Mebusan emrine sarf edilmek üzere Bank-ı Osmanî'ye tevdi etsinler. Bank-ı Osmanî'den alacakları makbuzu matbaamıza irae ettikleri takdirde - hacmimizin müsaadesi derecesinde - isimleri ilan kılınacak, ianenin baliğ olduğu yekûn miktarı zabt olunacaktır.

Şu iane-i milliye idare-i sabıka ricali için bir mehekk-i hamiyet addolunacağı bi'l-hassa kayda lüzum görürüz. Memleketimizde erbab-ı hamiyetin pek çok olduğunu, bunların iane-i milliyeye iştirake kemal-i şevk ile müsaraat göstereceklerini de biliriz. Fakat eski bir meseli biraz değiştirerek "hamiyet gemisi yürümez" diyebiliriz; buna nakden büyük büyük fedakârlıklar lazımdır. Bu fedakârlıkları ancak idare-i sabıka ricalinden bekleyebiliriz. Onlar bu ianeye ne kadar çok iştirak ederlerse maziden bahsettirmemek için o kadar hak kazanmış olacaklardır. Gazetelerin lisanından "af edelim, maziyi unutalım, itidali muhafaza edelim" tarzında işitilen tavsiyelerden hüsn-i netice istihsal edilebilmesi gayz ve hırs-ı umumiyi tahrik eden, yahut edebilmesi muhtemel olan kimselerin kendilerini affettirecek harekat-ı hamiyetperverânede bulunmaları ile kabil olur. Çünkü o zaman bu hareketlerini biraz nedamet, bir mukaddeme-i salah olmak üzere kabul eder, geçmişe sünger çeker, hep birden selamet-i vatana çalışırız.

İdare-i sabıka zamanında o yolda kesb-i servet etmiş bir çok rical, ekabir, mütemevvilîn ve saire var ki bunların hayatları, tarihçe-i servetleri hep malumdur. Şahsiyat ile iştigal etmek mesleğimiz haricinde olduğu için bunlardan bahsetmekten, bu cihetleri karıştırmaktan içtinap ediyoruz. Fakat kendileri de meydan vermezlerse elbette hem kendilerinin hem memleketin menfaatine muvafık harekette bulunmuş olurlar.

Hüseyin Cahit

Numero 6 Perşembe 9 Recep 1326 / 24 Temmuz 1324 [6 Ağustos 1908]

Kuvvetli Türkiye

Memalik-i Osmaniye'de Kanun-i Esasi ilan edilerek Meşrutiyet idare teessüs edince bunun siyasat-ı âlem üzerinde acaba ne tesiri olacaktır?

Buna dair şayan-ı dikkat bir mütalaa beyan edilmek için evvel emirde Meşrutiyet idarenin devlet-i Osmaniye'yi ne hale getireceğini düşünmek iktiza eder.

Devlet-i Osmaniye, müessis-i hükümet Sultan Osman hazretlerinden Selim-i Sani devrinin nihayetine kadar daima bir silsile-i muzafferiyat takip ederek Sokollu Mehmet Paşa'nın zaman-ı sadaretinde üç ikbal ve şevkete suud etmiştir. Gerçi Sultan Süleyman Kanuni'den sonra makam-ı saltanata geçen Selim-i Sani pederinin deha-yı siyasetine, iktidar-ı askerisine malik değil idiyse de Sokullu Mehmet Paşa

gibi bir deha-yı siyasî on üç sene müddet devletin satvet ve eski şaşaasıyla muhafaza edebilerek Süleyman Kanuni'nin eksikliğini belli etmemiştir.

Sultan Süleyman Kanuni devri devlet-i Osmaniye'nin en parlak, en kuvvetli bir zamanı olmakla beraber bünyan-ı devleti sarsacak su-i harekatın tenahhumu da mezraat-ı devlete o zaman saçılmıştır.

Selim-i Sani'den sonra devlet-i Osmaniye için bir hal-i inhitat değilse de her halde bir hal-i tevakkuf başladı. Tevakkuf bir millet için inhitat demektir. Çünkü mübareze-i hayatta ilerilemeyenler geri kalırlar. Bizim için de böyle oldu. Tevakkuf devrini inhitat devresi takip etti. Arada bazen satvet-i devlet teali eder gibi olduysa da bu parıltılar çok sürmedi. Her asırda Osmanlı kalbine bir yara açılarak bin fedakârlıklarla elde edilen yerler birer birer ayrılmaya başladı.

Evvelce ecanip ile münasebatta akıbeti pek düşünemeyerek, yahut o zaman için beis görülemeyerek verilen müsaadat devletin zaafı arttıkça düvel-i saire için bir hak hükmüne girdi. Bunlar uhud ve imtiyazat-ı atika namı altında devletin icraatına pabende oldu.

Osmanlı devletinin zaafı arttıkça devleti terkip eden anasır-ı muhtelife Rumlar, Bulgarlar, Sırplar, Ulahlar, Ermeniler vesaire beynindeki irtibat da gevşedi. Bunlar hukukta müsavat, idareye iştirak gibi bir rabıta ile birbirlerine bağlanmamışlardı. Bütün bu anasır-ı muhtelife kavi bir pençe-i hükümete ram ve munkad edilmişti. O kadar pençedeki kuvvet zail olunca anasır-ı muhtelifenin arzu-yu istiklal ile başkaldırmaları pek tabii idi. Hatta şayan-ı dikkattir ki son zamanlarda muhtelif anasır-ı İslamiye bile din gibi bir cihet-i camia-yı kaviye ile biribirlerine ebediyen merbut iken su-i idarenin netice-i vahimesi olarak biribirlerinden soğumaya yüz tuttular. Bu hal devam etse idi Osmanlı devleti hayattan mahrum kalmış bir vücud-u mütefessihin anasır-ı mütearrıkası gibi dağılacaktı.

İşte Osmanlı devleti geçirdiği edvar-ı medide-i istibdadın tesiri altında böyle bir tehlikeye maruz bulunuyordu. Hatta bu tehlike pek karibü'l-vüku idi. Vakıa çoktan beri Osmanlıların mirasına konmak hırs sahibi devletlerin yegâne hedef-i emeli idi. Lakin başlıca Rusya ve İngiltere arasındaki rekabet mukassemeye mani oluyordu. Son zamanlarda İngiltere hükümeti de şarkta takip ettiği meslek-i kadimden vazgeçiyor, memalik-i Osmaniye'nin tamamî-i mülkiyetini muhafazada İngiltere için bir menfaat tasavvur etmiyor denildi. Reval mülakatı, İngiltere ile Fransa itilafı, Rusya ve İngiltere mukareneti hep şark için hazırlanan bir tertibin alamat-ı hariciyesi hükmünde telakki ediliyor, Rumeli için teklif olunacak ıslahat Rumeli'nin de Osmanlı ülkesinden ayrılmasının mukaddemesi olacağı söyleniyor idi. Tehlike büyümüştü. İngiltere ile Rusya arasında itilaf-ı efkâr hasıl olunca yalnız Almanya ve ittifak-ı müselles politikasının müzaheretine intizar edilebilirdi. Bu müzaheret nereye kadar varabilecekti?

Bu suale cevap vermek o kadar kolay değildi.

Fakat şimdi sualleri bu tarzda irad etmeye mahal kalmamıştı. Osmanlı devletinin harice karşı en birinci zaafı anasır-ı muhtelife-i memleket arasındaki rabıtasızlık idi. Hürriyet ve Meşrutiyet idare bu anasırı kavi surette birbirine rabt edecektir.

Son zamanlarda nail-i hürriyet olmak için en büyük fedakârlıklara kıyam edenler Ermeni vatandaşlarımızdır. Bunlar arasında vakıa Osmanlılardan bütün bütün ayrılmak gibi müfridâne fikirler takip edenler görüldü. Fakat asıl fikr-i selim sahibi ekseriyet, müstakil bir Ermeni hükümetinin hiçbir zaman vücut bulamayacağını, hiçbir zaman payidar olamayacağını takdir ediyordu. Onlar adalet istiyorlardı. İşte mazhar-ı adalet ve müsavat oldular. Artık Ermeniler için eminiz ki hepimizin beraber nail oldukları bu hukuka dört el ile sarılarak hep birlikte vatan-ı müşterekemizin tealisine çalışmaktan başka arzu edecek bir şey kalmamıştır.

Ermeni vatandaşlarımız cereyan-ı umumi-i tekamülün dünyayı küçük küçük devletler değil büyük büyük heyetler tarzında toplanmaya sevk ettiğine elbette vakıfdırlar.

Anasır-ı İslamiye arasında görülen ihtilaf eserlerine gelince bu hal hiçbir zaman ciddi olmak üzere telakki edilemez. Arnavut, Arap, Türk ve sair unsurlar her zaman kardeş gibi yaşamışlardır; bundan sonra anasır-ı saire ile de kardeş gibi yaşayacaklardır. Su-i idarenin, zulmün verdiği yeis ve su-i fehm ile hasıl olan efkârı şimdi vatanın her tarafından yükselen avaze-i hürriyet ve müsavat çarçabuk izale etmiştir.

Rumeli cihetindeki Rum, Sırp, Ulah gibi vatandaşlarımıza gelince bunların şimdiye kadar şikayet ettikleri nokta zulm-dide olmaları idi. Kuvvetli bir Osmanlı idare-i meşrutası altında bunlar nail-i adalet olacak olursa ref-i liva-yı isyanda kendilerini muhikk göstermek için hiçbir sebep bulamazlar; ve bu suretle haricin müzaheret ve muavenetine asla intizar edemezler.

Bundan ümit kesecek olurlarsa meşrutiyet idareye nail, hukuka riayetkâr bir Osmanlı devletinin kuvve-i askeriyesi her vakit kendilerini ezebileceğini, muhafaza-i inzibat ve asayişe kadir olacağını takdir ederler, binaenaleyh rahat dururlar. Nail oldukları hukuktan istifade ederek temin-i terakki ve saadetleri çaresine bakarlar.

Biz de Rumeli'nde anasır-ı muhtelife hep bir vatanın hür ve müsavi evladı şeklinde Osmanlı tabiyeti altında yaşadıkça, yani Türkler, Ermeniler ve anasır-ı saire bir vatan-ı müşterek teşkil ettikçe şimdi kendilerini mahv ve harap eden vefaat ve mukatalatın tesir-i menhusundan azade kalırlar. Osmanlı nüfuzu kesb-i zaaf etmek bunların biribirlerini yemeleri, biribirlerini mahvetmeleri demektir. Bunun en büyük zararını yine kendileri görüyorlar. İğtişaşlar, muhasemeler neticesinde Rumeli o hale gelecekti ki yer yer Bulgar, Rum, Sırp mezarlıklarından başka bir şey görülmeyecekti. Muhtelif cemaatlere mensup çeteler temin-i nüfuz için biribirlerini mahv ve ifna etmekten başka bir çare göremiyorlardı. Kıtal eksik olmuyordu. Meşrutiyet ilan edileli on beş gün olmadan çete reislerinin dehaleti, Avrupa'nın müdafaasına lüzum gösteren ahval-i müessifenin inkıtaı Rumeli'ndeki Hıristiyan vatandaşlarımızın bu hakikati pek güzel derk etmiş olduklarına celi bir delildir.

Meşrutiyet idare Osmanlılar için işte böyle mesut bir devre-i huzur ve sükûnun hatimesi olacağı gibi Avrupa afak-ı siyasiyesini saran harp bulutlarının da dağılmasını intaç edecektir. Balkan şibh-i cezîresi her an feverana müheyya bir yanardağ demekti. Avrupa kabineleri bu yangını tutuşturmamak için bütün maharet-i

siyasiyelerini, kuvvetlerini sarf ediyorlardı. Burada peyda olacak yangının bütün Avrupa'yı tutuşturacağı şüphesiz idi. Balkan şibh-i ceziresinin bu kadar büyük bir ehemmiyet-i siyasiyesi vardı.

Halbuki kuvvetli bir Türkiye haricin bütün hırs-ı istilasını teskin için kâfi gelecektir. Türkiye'nin kesb-i kuvvet etmesi hem hudut hiçbir hükümet için bir tehdit teşkil etmez. Türkiye'nin bugün haiz olduğu hudut kendisine kâfidir. Bu hudut dahilinde imparatorluklar, cihangir hükümetler yaşamış mesut olmuştur. Türkler ellerindeki yerleri imar ederler, buraları müsteid olduğu derece-i medeniyete isal ederlerse bu kadarı kendilerine kâfidir. Türklerin uhde-i gayretine düşen bu vazifenin hüsn-i ifası senelere belki asırlara muhtaçtır. Onun için sulh ve müsalemet-i umumiyeyi muhafazadan en ziyade yine Türkler müstefit olacak, çalışmaya imkân bulacaklardır. Bu halde Türkiye ne kadar kuvvetlenirse haricin müdafaa ihtimali o kadar azalacak ve Türkiye ıslahat ve teceddüdat-ı dâhiliyesini takip için o kadar çok imkân bulacaktır.

Hüseyin Cahit

Numero 7 Cuma 10 Recep 1326 / 25 Temmuz 1324 [7 Ağustos 1908]

Yeni Heyet-i Vükela

Evvelki akşam Sadrazam Sait Paşa'nın istifasına dair olan rivayat teeyyüd etti; Sait Paşa Hazretleri başvekaletten düşerek yerine Kamil Paşa geçti. Şeyhülislam Cemalettin Efendi Hazretleri mevkiini muhafaza etti.

11 Temmuz'dan beri devam eden Heyet-i vükela meselesi de şayan-ı teşekkürdür ki şu suretle nihayet buldu Kamil Paşa Hazretleri İngiltere'de Oksfort Darülfünunu'nda tahsil etmiş, münevver fikirli, Meşrutiyet idareye taraftar, şu asr-ı medenide devlet idaresi nasıl kabil olacağını müdrik, tecrübedide bir zattır. Her halde biz kendilerini böyle bildiğimiz için İzmir valiliğinde bulundukları sıradaki ahvali idare-i sabıkanın netice-i seyyiatı suretinde telakki ve kabul ederek, emin olduğumuz hüsn-i niyet ve istikamet-i zatiyelerinden asla şüphe etmeyerek başvekalete gelmelerini kemal-i memnuniyetle karşılıyoruz.

Şeyhülislam efendi hazretleri de zamanın muktezasını müdrik, açık fikirli, memleketin temin-i selameti Kanun-i Esasi'yi tatbik ile kabil olacağını anlamış bir zat olduğu için zat-ı şahânenin Kamil Paşa'yı başvekil ve Cemalettin Efendi'yi şeyhülislam olmak üzere tayin buyurmaları şayeste-i takdir bir hüsn-i intihaptır. Zat-ı şahâne zimam-ı idareyi böyle vatanın Meşrutiyet idareyi takviye etmekle temin edilebileceğini anlamış zatlara tevdi edince artık gaileden azade kalırlar, şadımanî-i hürriyete rahat rahat iştirak ederler.

Yeni Heyet-i vükelanın keyfiyet-i teşkilinde şayan-ı dikkat bir cihet var. Zat-ı şahâne Kanun-i Esasi'nin yirmi yedinci maddesinde musarrah olduğu üzere tam

bir idare-i meşruta hükümdar-ı hak-şinasî sıfatıyla hareket buyurarak yalnız sadrazamı ve şeyhülislamı tayin buyurmakla iktifa ederek Heyet-i vükelanın teşkilini sadrazam paşaya havale buyurmuşlardır. Yeni hatt-ı hümayun ile Kanun-i Esasi arasında günlerce, matbuatın ve umum Osmanlıların nazar-ı dikkat ve itirazından kaçamayan mübayenet bi'l-fiil izale edilmiş oluyor.

Tanin'in tahikikatı hatt-ı hümayunun sadr-ı sabık Sait Paşa kaleminden çıktığını müeyyeddir. Gazeteler zaten tahminlerinde isabet etmişlerdi. Kanun-i Esasi ahkamına riayet edeceklerini ma-el-kasem temin buyuran zat-ı şahânenin bir hatt-ı hümayun ile Kanun-i Esasi'yi tadil etmek istemeyecekleri aşikâr idi. Hatt-ı hümayunda Harbiye ve Bahriye nezaretlerinin intihaplarının makam-ı sadarete terk edileceği yolundaki fıkranın eser-i zühul mü yoksa kasten mi olduğunu tetkik edecek ve hükmünü verecektir. Şimdiki halde bizim için şayan-ı kayd ve tezkâr olan nokta bu cihetin Kanun-i Esasi ve hukuk-u padişah ve millet dairesinde hal ve tesviye edilmiş olmasından ibarettir. Bu mesele memleketin istikbali üzerinde fevka'l-ade icra-yı tesir edebilecek bir mahiyeti haiz olduğu için karilerimizin nazar-ı intibahını davet etmek fikriyle şerh ve tafsilde ısrar ediyoruz. Kanun-i Esasi umum efrad-ı millet nazarında mukaddes olmalıdır. Yine Kanun-i Esasi'de muharrer usul haricinde bunun tadil-i ahkamına teşebbüs edenler derhal telin olunmalıdır. Sadr-ı sabıkın eser-i zühulü işte Kanun-i Esasi'nin bu kutsiyetine karşı bir darbe idi. Kanun-i Esasi'ye bir kere taarruz başlar da ese çıkarılmazsa taarruzların derece derece artmasından korkulabilirdi.

Bu ciheti derk ederek kemal-i metanetle müdafaa-i hakka kıyam eden matbuat ne derece şayan-ı tahsin ise vukua gelen hatadan haberdar olunca derhal tashihine himmet buyuran zat-ı padişahî de gösterdiği hak-şinaslıktan dolayı o derecelerde şayeste-i tebrik ve şükrandır. Halk Kanun-i Esasi'ye riayetkârlığın en büyüğünü padişahtan bekler. Padişahı hakk-ı millete riayetkâr, adil, hürriyetperver gördükçe halk da hakk-ı hükümdar-ı adile riayetkâr ve zat-ı padişahîye minnettar olur.

Tabii yeni Heyet-i vükelanın bir programı olacak ve bunu neşr edecektir. Biz de usul-i meşrutiyetin ifa-yı vazifeye başladığını görerek, artık karşımızda bir hükümet bularak müsterih olacağız.

İtiraf etmeliyiz ki 11 Temmuz'dan beri devlet-i Osmaniye kanun dairesinde teşekkül etmiş bir Heyet-i vükelaya malik değildi; hükümet, Bab-ı âli yoktu. Osmanlı hayır-hahlarını ürküten, piyasayı düşüren, dahilde kanunsuzluk halinin teessüs edivereceğine ihtimal verdiren yolsuzluklar hep su-i idarenin, Bab-ı âli'nin hatasından mütevellittir. Bab-ı âli'nin on gün içinde memlekete yaptığı fenalığı tamir için epeyce uğraşacağız. Milletin ahlak ve tabiatı mani olmasa idi çok fenalıklar görecektik. Bab-ı âli halka emniyet vereceği yerde emniyetsizliği artırıyordu. Emniyetsizlik artınca gazetelerin lisanı değişiyor, halkın gayzı ziyadeleşiyor, türlü türlü rivayetler meydan alıyordu. Kuvve-i zaptiye yoktu. Polislerin vazifesi sanki hafiyelikten ibaret imiş gibi hafiyelik kalktı denince polisler kendilerine artık hiç bir vazife kalmamış zannıyla geri çekilmiş, ortadan kaybolmuştu. İlk hürriyet neşelerini bir sehab-ı mazlum endişe ile örtmeye yine Bab-ı âli sebep olmuştur.

Şayan-ı teşekkürdür ki bu devre artık müebbeden kapanıyor. Şimdi sükûn, sa'y devresi açılıyor.

Bize bu devr-i mesai ve sükûnu başta Kamil Paşa hazretleri olduğu halde yukarıda ki takrirde gösterilen Heyet-i vükela küşat edecek.

Bu heyetin umumiyet itibariyle şayan-ı itimat olduğunu gördüğümüz için bazı itirazat ve mütalaamızı izhara lüzum görmeden Heyet-i vükelaya zahir olmayı kendisinden memleket için nafi icraat zuhur ettikçe, mesleği memleketin selametini temin tarikinden ayrılmadıkça ses çıkarmamayı memleket namına vacip görüyoruz.

Hüseyin Cahit

Numero 8 Cumartesi 11 Recep 1326 / 26 Temmuz 1324 [8 Ağustos 1908]

İntihabat

Kanun-i Esasi'in mevki-i tatbike vaz'ından sonra usul-i idare-i meşrutiyete doğru dün ikinci adımı attık; kanun dairesinde teşekkül etmiş bir Heyet-i vükelaya malik olduk. Şimdi artık yapacağımız şey Meclis-i Mebusan'ı hazırlamaktır. Biz, ahali Meclis-i Mebusan'ı hazırlamakla meşgul olduğumuz sırada hükümet de Meclis-i Mebusan'a ıslah-ı memleket için lazım gelen kanunların layihalarını tertip ile meşgul olacaktır.

Kanun layihaları bir kalem odasında ale'l-acele yazılı vermiş maddelerden ibaret olacak olursa memleket için hiç faydası olmaz. Kanun memleketin ihtiyacatı göz önüne alınarak, halkın ahval-i ruhiyesi, kabiliyeti düşünülerek tertip edilir ve ancak bu suretle nafi semereler verir. Saadet-i umumiyeyi temine hadim olur. Bunun içindir ki kanunun tertibinde daire-i aidesi ibtida layiha yapar, bu layiha Şura-yı Devlet'te müzakere olunur, nihayet Meclis-i Mebusan'a tevdi edilir.

Meclis-i Mebusan ahalinin vekillerinden mürekkep olduğu cihetle tabi olacakları kanun hakkında kendilerinin muvafakatını istihsal etmek bir memlekette hak ve adaletin temini için en mühim bir vasıtadır. Meşrutiyet idareye malik olan milletler hükümat-ı mutlaka da olduğu gibi bir kuvve-i mücbire elinde esir değildir; tabi olacakları kanunları kendileri yapan, icabını kendileri bozan hür, akil bir insan cemiyetidir; adeta mukavele üzerine müesses bir şirket-i siyasiyedir.

Bu usul-i idareden saadet-i umumiye namına istifade edilebilmek için idareyi terkip eden muhtelif makinelerin hep aynı neticeyi istihsale hadim bir surette müttehiden, muntazaman işlemeleriyle kabil olur. Bu intizamı, maksattaki bu ittihadı ise ancak her kısmın kendine terettüp eden vazifeyi bi-hakkın idrak ve takdir etmesi sayesinde temin edebiliriz.

Meclis-i Mebusan'a göndereceğimiz azalar gayet mühim bir vazife karşısında bulunacaklardır. Bundan sonra kavanîn-i memlekette bir kusur görülecek olursa

kabahat bizim olacaktır. Çünkü o kanunları artık yapan biziz. Bundan sonra kuvve-i icraiyenin yolsuzluğu görülüyorsa kabahat bizim olacaktır; çünkü icraat-ı hükümeti sıkı bir kontrol altında bulundurmuyoruz demektir.

Bu halde mebuslarımızı mükellef bulundukları vazifenin ciddiyet ve ehemmiyetini takdir etmiş zatlardan intihap edelim.

Mebusan intihabı elyevm ne suretle vuku buluyor? İntihabatın suret-i icrasına kesb-i vukuf edersek intihap edilecek mebuslar hakkında şimdiden bir fikir peyda edebiliriz.

Taşralara tebliğ edilen bir telgrafnamede mebusların meclis-i idare azaları arasından intihabıyla izamı emredildiği işitilmişti. Dersaadet'te de Dokuzuncu Daire-i Belediye müdürünün verdiği emre nazaran "müntehip"ler tayini için ahali toplanmayarak bir iki kişinin ismi yazılıp daireye gönderilecektir.

Endişeyi izale için, bu havadisler yanlış ise tekzip edilmek, sahih ise intihabın kanun dairesinde icrasını temin maksadıyla tekrar evamir-i katiye vermek lazımeden olduğu halde henüz bu yolda teşebbüsat-ı resmiyeye tesadüf edilmediği cihetle elan izhar-ı tereddüt etmekte hakkımız vardır.

Dersaadet'te icra-yı intihabata başlanmak üzere imamlara verilen umumi emirde eski talimat dairesinde müntehip tayini tavsiye ve tebliğ edilmiştir. İmam efendilerin bundan otuz bu kadar sene evvel mebusan intihabatında bulunmuş, eski usulü tatbik etmiş olduklarına ihtimal verilse bile bunu unutmadıkları temin edilemez. Halbuki o zamandan kalma imam efendiler pek nadir olsa gerektir. Mahalle kuyudatında da eski talimnamelerden eser yoktur. Bu halde imam efendiler intihabatı ne suretle icra edeceklerini tayin edememişler demek oluyor. Hatta bazı mahallelerden vuku bulan istizahatın da birbirine mugayir cevaplar aldı. Bazı mahallelerde müntehip tespiti için reyleri toplayan zatlar be-heme-hal emlak sahibi olanlardan ibarettir. Halbuki başka mahallelerde valide veya pederinin bir evi bulunan zatlardan rey alınmakta beis görülmemiştir.

İşte Dersaadet'te vukua gelen şu teşevvüş taşra intihabatı hakkında bize hiç emniyet ve ümit vermiyor. İşin içine su-i niyet karışmasa bile adem-i vukuf karışacak; bu da muzır tesirat hasıl edecektir. Mebusan intihabatta her zaman vacip olan dikkat ve ihtiyatı, basireti bi'l-hassa ilk mebuslarımızı seçerken ibraz etmeye dikkat edelim onun için imam efendilere vazıh, sarih talimat verelim. Gazetelerin neşr etmekte olduğu talimatı anlamakta bugün oldukça okuyup yazmış olanlarımız bile müşkilat çekerler; bu talimatı taşradaki küçük memurlarımız anlatmak için bunları eski uslubun ivicacatından, iğlakından kurtarmak, açık, kısa ibarelerle onları anlatmak lazımdır. Yoksa intihabat rast gele icra edilecek olursa memleket gelecek mebuslardan istifade edemez. Mebusların iktidarsızlığı bazı sathi nazar kimselerde mebusluk usulü aleyhinde fikir peyda edebilir. Bu bed-hahâne lakırdıları daha ortada bir sebep mevcut değil iken mahvetmek için intihabatı nazar-ı dikkat altında tutmak, bu yolda irşadatta bulunmak gazetelerin şu sırada en mühim vazifesidir.

Hüseyin Cahit

Numero 9 Pazar 12 Recep 1326 / 27 Temmuz 1324 [9 Ağustos 1908]

İntihabın Suret-i İcrası Hakkında Tahkikat

Memleketimizde bunca mezahimden, felaketten sonra teessüs eden meşrutiyet idarenin sahih ve selim bir yol takip etmesi ilk Meclis-i Mebusan'a yollayacağımız vekillerin şerait-i lazıme-i basiret ve hikmeti haiz olmalarıyla kabil olacağından şüphe yoktur. Bu bapta gözümüzün önünde iki kanlı nümune var. Biri Rusya'nın birinci Duma'sı, diğeri İran'ın zavallı parlamentosu.

Rusya'nın birinci Duma'sında pek münevverü'l-fikr, malumatlı, değerli zatlar vardı. İran'ın Meclis-i Milli'si de memleketin akıl ve dirayetçe en ileri gelen zatlarına içtimagah olmuştu. Böyle olduğu halde Rusya'nın birinci Duma'sı kuvve-i cebriye ile dağıldı, haklarını müdafaa için Viburg'ta toplanan azaları birer birer toplanarak hapislere tıkıldı. İran Meclis-i Milli'si ise topa tutuldu. Bu kabahat sırf idare-i müstebide zimamdaran-ı umuruna ait olmakla beraber bizim için bunda mucib-i intibah olacak noktalar yok değildir.

Bir kere meclis-i mebusanlar güzel güzel nutuklar iradı için açılmış birer kürsi-i hitabet değildir. Vakıa meclis-i mebusanda birçok nutuklar söylenir, fakat bunlardan bir netice beklenir. Bu netice de memleketin temin-i saadet ve istirahatıdır. Bu netice lüzumundan fazla lakırdı söylemekle temin edilmez, işe yarar söz söylemekle temin edilebilir. İşe yarar söz söyleyebilmek için de işin ne olduğundan haberdar olmak icap eder. Hem yalnız memleketin işlerini değil, mesail-i dâhiliyenin haricinde icra edilebileceği tesiratın ehemmiyetini de takdir eder mebuslar lazımdır ki meclis-i mebusandan fayda görülebilsin.

Bunun ehemmiyet-i azimesi derkâr olduğu için dünkü makalemizde intihabat hakkında elyevm görülen tereddütü, intibahı mevzu-u bahis etmiştik. Bu tereddütü izale maksadıyla dün bizzat tahkikat icra ettim. İbtida Şehremini Rauf Paşa hazretlerini gördüm. Necip, temiz, faal bir sima, tecarib-i medide ile bükülmüş gibi görünen bir kamet, fakat hâlâ dinç. Nazarlarda bir lemean-ı zindegî görülüyor. Ses emir verirken bir celadet-i aculâne ile mühtezz.

Sebeb-i ziyaretimi anlattım mahallelerde intihabat icrası için muhtelif usuller takip edildiğini söyleyerek hakikat-i hali istizah ettim. Rauf Paşa hazretleri hiç tereddüte kapılmaksızın açıktan açığa cevap verdiler:

- Meclis-i Mebusan intihabatını icra edebilmek için belediye idareleri lazımdır. Halbuki belediyeler şimdiki halde kanun dairesinde teşekkül etmiş sayılamaz. Onun için ibtida belediye intihabatını icra etmek, sonra bunların vezaifi dairesinde Meclis-i Mebusan intihabatına bakmak lazımdır. Binaenaleyh evvel emirde belediye intihabatını icra için Dâhiliye Nezareti'ne yazıldı. Henüz cevap gelmedi. Bugün tekid ediliyor.

Şehremininden bu cevabı aldıktan sonra Dâhiliye Nazır Vekili Hakkı Beyefendi'yi gördüm. Nazik, haluk, mültefit bir sima. Bir takım evrak ile kalemden efendiler gelip gidiyor. Bir iki kısa emir, çabuk, kati, her şey oluyor.

Hakkı Beyefendi maksad-ı ziyaretimi anlayınca derhal izahat verdi: İlk Meclis-i Mebusan toplanacağı zaman muvakkat bir talimatname yapılmış, intihabat buna göre icra edilmişti. Sonra Meclis-i Mebusan toplandı. Bir İntihabat Nizamnamesi tertip edildi. Fakat bu nizamname irade-i seniyyeye iktiran etmediğinden kanun hüküm ve kuvvetini iktisap etmemişti. Şimdi Meclis-i Mebusan toplanmak istenildiği zaman bu nizamnamenin mevcudiyetinden gaflet edilerek intihabatın ilk tatbik edilen talimatnameye göre icra olunması taşralara telgraflarla tebliğ olunmuştu. Sonra Dâhiliye Nazır-ı sabıkı Memduh Paşa bu talimatnamenin Kanun-i Esasi'ye mugayir ahkamı muhtevi olduğunu, binaenaleyh tatbik edilemeyeceğini söyleyince Meclis-i Mebusan tarafından yapılmış olan nizamname tahattur edildi. Bunun lüzum-u tatbikine geçen Pazar günü Kamil Paşa hazretlerinin riyaseti altında toplanan komisyonda karar verildi. Arz edildi, ertesi gün iradesi çıktı, vilayata da telgraflarla bunun lüzum-u tatbiki emredildi.

Hakkı Beyefendi bu izahatı verdikten sonra taşralarca artık mucib-i tereddüt bir şey kalmadığını temin ettiler. Yalnız Dersaadet intihabatı biraz karışıktır. Bir kere Dördüncü Daire-i Belediye'de henüz tahrir-i nüfus yapılmamıştır. Saniyen belediye teşkilatı yoktur. Belediye teşkilatı olmayınca intihabat icrası kabil değildir. Onun için ibtida belediye intihabatı icra olunacak, Dördüncü Daire'de nüfus tahrir edilecek, sonra intihabata yeniden başlanacaktır. Binaenaleyh şimdiye kadar mahallelerde yapılan karma karışık muamelat ke-en-lem-yekûn addedilecektir.

Hakkı Beyefendi'den intihabatın Teşrin-i sani'ye kadar itmam edilip edilemeyeceğini sordum. Son derecede gayret gösterildiğini, işlerin tesri edildiğini söylediler. Teşrin-i sani'ye kadar bütün muamelatın biteceğinden ümidvar göründüler.

Bu kati, vazıh ifadata cidden lüzum vardı. Çünkü kıyl ü kal çoğalıyordu. Hatta şu satırları yazarken Eczahane-i Kazım müessisi Kazım ve Yanyalı Doktor Celalettin mühürleriyle aldığımız tezkerede deniliyor ki:

"Dün Fatih'in Kirmastı mahallesinde mebus ve namzet intihabı hakkında vuku bulan içtima pek garip olmuştur. Mahalle imamının daveti üzerine mahalle camiinde toplanan halka imam efendinin tebligatı şundan ibaret idi: "Bana şifahen tebliğ ettiler. Mahallemizde namzet intihap olunacak. Şu halde filan filan adamı nasıl bilirsiniz?"

Şehremaneti'nin belediye intihabatı teşebbüsü bu karışıklığa nihayet vereceği cihetle şayan-ı teşekkürdür.

Hüseyin Cahit

Numero 10 Pazartesi 13 Recep 1326 / 28 Temmuz 1324 [10 Ağustos 1908]

Belediye İntihabatı

Meclis-i Mebusan intihabatının ne suretle icra edileceğine dair Şehremini Rauf Paşa ve Dâhiliye Nazır Vekili Hakkı Beyefendi'den dün vuku bulan istizahatımıza evvel emirde Dersaadet'te belediye intihabatı icra edilerek kanun dairesinde bir belediye idaresi vücuda getirildikten sonra mebusan intihabatına başlanacağı yolunda cevap almıştık.

Bu halde Dersaadet için şimdilik en mühim mesele belediye intihabatı, belediye teşkilatıdır. Belediyemiz nasıl olacak, vazifesi nedir, nasıl teşekkül edecek?

Belediye kanunu evvel emirde İstanbul'un hududunu tayin ediyor:

Rumeli Feneri'nden Ayazağa Çiftliği, Kâğıthane, Alibeyköyü, Rami, Davutpaşa, Haznedar Çiftlikleri, Ayastefanos arkalarından geçerek ve Adaları ihtiva ederek Bostancıbaşı Köprüsü, Erenköyü, Libadiye, Göksu Deresi arkasından Akbaba Anadolu Feneri'ne kadar resm edilecek hattın dahilindeki yerler "Dersaadet" hududunu teşkil edecektir.

Bu hududun içindeki yerler yirmi daireye münkasım olunmuştur:

1. Bayezıd Dairesi
2. Sultanahmet Dairesi
3. Fatih Dairesi
4. Samatya Dairesi
5. Eyüp Dairesi
6. Beyoğlu Dairesi
7. Hasköy Dairesi
8. Beşiktaş Dairesi
9. Arnavutköyü Dairesi
10. Yeniköy Dairesi
11. Tarabya Dairesi
12. Büyükdere Dairesi
13. Beykoz Dairesi
14. Anadolu Hisarı Dairesi
15. Beylerbeyi Dairesi
16. Yenimahalle Dairesi
17. Doğancılar Dairesi
18. Kadıköyü Dairesi
19. Adalar Dairesi
20. Makriköyü Dairesi

Şu belediye taksimatı sonradan tağyir edilmiştir. Adalar ayrı bir kaymakamlık yapılmış, sonra jurnalcilik seyyiesiyle pek gülünç bir hareket olmak üzere Libadiye çıkarılmıştır. Makriköyü ve Beykoz da birer kaza olmuştur. Tabii artık bu tabirlerin hükmü olmayacaktır.

Dersaadet belediye teşkilatının reis-i idaresinde "şehremini" bulunacaktır. Şehremini taraf-ı padişahîden nasp edilecektir. Şehremanetinde bir reis ile altı azadan mürekkep bir meclis, muhasebe ve mektubi kalemleri, bir hendesehane, bir de su nezareti bulunacak, meclis azasının biri mühendis, biri tabib olacaktır.

Şimdiki şehremaneti meclisi diğer mecalisler gibi imarethane hükmünde olduğu için artık buna "paydos!" çağrılacağı, azalar miktarının hadd-i kanunisine indirileceği aşikârdır.

Daire-i belediyelerin başında devletçe mensup bir reis vardır. Bu reis daire hasılatından maaş alacaktır. Reisin yanında bir belediye meclisi bulunacak, bu meclisin azaları ikişer sene müddetle ahali tarafından intihap olunacaktır. Belediye reisleri bu azalar içinden tayin edilmek zaruridir. Ahalinin intihap etmediği bir kimseyi hükümet belediye reisi yapamayacaktır. Belediye dairelerindeki meclisler kendi muhasebecilerini, baş katiplerini, hendesehane memurlarını, emlak, nüfus, kontrat kalemleri müstahdimîni, veznedarlarını, müfettiş ve çavuşları kendileri tayin edeceklerdir.

Daire-i belediye meclisine aza olanlar maaş almayacaklardır. Bu meclislerin fevkinde bir de cemiyet-i umumiye-i belediye vardır. Cemiyete şehremini riyaset eder. Şehremanetindeki meclisin reisi ile dairelerdeki belediye meclisleri reisleri ve belediye meclisleri azalarının kendi içlerinden intihap edecekleri iki zat bu cemiyet-i umumiye-i belediyede aza sıfatını haiz bulunurlar. Binaenaleyh cemiyet-i umumiye-i belediye reis de dahil olduğu halde altmış iki zattan mürekkep olacaktır.

Cemiyet-i umumiye-i belediye şehremaneti dairesinde senede iki defa inikad edecektir. Her içtima bir ay sürecektir. Birinci içtima zamanı Mayıs, ikinci içtima zamanı Teşrin-i evvel ibtidasıdır. Birinci içtimada sene-i sabıka sarfiyatı tetkik ve tasdik edilecektir. İkinci içtimada ertesi sene her dairede icrası tasmim olunan inşaat, ameliyat ve bunlara müteferri mevadd tetkik ve tasdik olunacaktır. Cemiyet-i umumiyenin müzakeratı esasen aleni olacağı cihetle isteyen hazır bulunabilir.

Şehremanetinin ahval-i umumiyesini tetkik ile ıslahata ve Dersaadet belediye nizamatının tadilatına dair mutalaatın Bab-ı âli'ye işara cemiyet-i umumiye-i belediye mezundur.

Cemiyet-i umumiyenin vazifesi bundan ibaret gibidir. Asıl iş daire-i belediyelerdeki meclisler tarafından görülecektir. Bu meclisler haftada bir, icabı halinde iki defa akd olunur. Vazifeleri belediye vezaif-i umumiyesine dahil bulunan mevaddı müzakere ederek kararlaştırmak, masarifi tayin etmek, yapılan belediye bütçesi dahilindeki mebaliğin suret ve cihet-i sarfını göstermek, bir sene zarfındaki inşaat ve ameliyatı her mahallenin derece-i ihtiyacına göre taksim, müzayede ve münakasaları icra, daire namına yapılacak mukaveleleri, memurîninin azl ve nasbını tetkik ve tasdik, lüzum görülen ıslahatı müzakere ve şehremaneti vasıtasıyla cemiyet-i umumiye-i belediyeye arz eylemek gibi hususattan ibarettir.

Şehremanetindeki meclis ise dairelerden istizan olunan mevaddı müzakere ile beyan-ı mütalaa eder. Memurîn-i belediye aleyhinde tahkikat-ı evveliye icra ederek mahke-

meye tevdi eyler. Emanet müvazene cetvelini, sal-i muhasebelerini, sokak haritalarını, belediye vergisi nizalarını tetkik ve tesviye ve buna mümasil daha sair vezaifi ifa eder.

Şehremaneti devair-i belediyenin suret-i idaresine nezaret ve cemiyet-i umumiye-i belediyeye riyaset eder. Emanet bütçesini tanzim ile cemiyet-i umumiye-i belediyeye tasdik ettirdikten sonra şehremaneti meclisinin tensibiyle sarfa izin verir. İstikrazat-ı belediyeye, memleketin tezyinat-ı cesimesine dair belediye meclislerinden gönderilecek mazbataları cemiyet-i umumiye-i belediyeye havale ve verilecek kararları devair-i belediyeye tebliğ eder.

Daire-i belediye reisleri de kendi dairelerindeki meclislere riyaset ederler. Belediye memurîn ve hademesini intihap ile meclis-i belediyeye tasdik ettirirler. Belediye vezaif-i umumiyesine dahil olup belediye meclisleri tarafından verilen kararları icra, sene bütçesini tanzim ettirerek meclise ita, daire varidatını tahsil ve istifa, her ay dairenin mesarifat icmalini ve sene nihayetinde sal muvazenesi şehremanetine isra ederler.

Belediye teşkilatımızın şu ahvali noktaları malum olduktan sonra ale'l-umum belediye vezaifinin neden ibaret olduğunu anlamaya sıra gelir. Dersaadet Belediye Kanunu'nun üçüncü maddesi bu vezaifi uzun uzadıya tadad ediyor. Bunları başlıca şu noktalarda hulasa edebiliriz:

1. Ebniye inşaatı ve yollar,
2. Umumi, hususi su yollarının inşaat ve tamiratı,
3. Menafi-i umumiye için istimlak,
4. Tezyinat ve tanzifat ve tenvirat-ı belediye,
5. Emlak ve akaret tahriri,
6. Nüfusa ait vukuatın zabtı,
7. Nakliyatın teshili ve tarifeler tanzimi,
8. Umur-u zabıtaya ve adab-ı umumiyeye dair şeylere nezaret,
9. Kayıkların, vapurların metanetini tetkik,
10. Evzan ve kıyale nezaret,
11. Furunlara, kasaplara, mukalata nezaret,
12. Tesisat-ı Hayriye,
13. Varidat-ı belediyeyi tahsil,

Belediye idarelerine terettüp eden bu vezaifi icra için alınacak varidat şunlardır:

1. Kantar ve çeki resmi, kanturato haslatı,
2. Rüsum-u ihtisabiye, patent rüsumu,
3. Esnaf vergisi ve rüsum-u mütenevvia,
4. İleride vaz' olunacak adi fevka'l-ade belediye vergileri.

Her sene varidattan sarfiyat bade't-tenzil kalacak fazla cemiyet-i umumiye-i belediye marifetiyle lüzum ve ihtiyaç görülen dairelere taksim olunacaktır.

Hüseyin Cahit

Numero 11 Salı 14 Recep 1326 / 29 Temmuz 1324 [11 Ağustos 1908]

Kanuna Riayet

Bir cemiyet-i beşeriyenin beka bulabilmesi için her şeyden evvel intizam ve asayiş lazımdır. İntizam ve asayiş bulunmamak demek memlekette sanayiin, ticaretin hakkın hürriyetin hay ve huy münazzat içinde boğulup gitmesi demektir. Hak ve hürriyet temin edilebilmek için evvel emirde sükûn ve intizam lazım olduğu şu ufacık mülahaza ile taayyün eder.

İntizam ise ancak kanuna riayetle beka bulabilir. Bir cemiyet efradında kanuna riayet keyfiyeti adeta sevk-i tabii ile, bi-lâ-ihtiyar, bi-lâ-külfet vukua gelir bir hale gelirse o cemiyetin her zaman muhafaza-yı sükûn ve intizama kadir olacağında şüphe edilemez.

Zaten hükema umumiyetle terbiyenin esasını bu noktada mündemiç addediyorlar. Umumi terbiyenin bir cüzi olan terbiye-i siyasiye de tabii bu düstur hükmünden hariçte kalamaz.

Memlekette iyi adamlar yetiştirmek isterseniz, iyilik fikrini onların amak-ı mevcudiyetine sokmaya çalışınız. Onlar iyiliği düşünerek, muhakeme ederek, isteyerek yapmasınlar. İyilik fikri kalplerine, ruhlarına, mevcudiyetlerine o suretle işlesin ki düşünmeden, muhakeme etmeden, istemeden yaptıkları şey iyilik olsun. İşte terbiye-i ahlakiye bundan ibarettir. Bir mürebbinin vazifesi taht-ı terbiyesine tevdi olunan çocuklarda bu kabiliyeti tevlit edebilmektir.

Mürebbinin bu vazife-i medeniyeti hakkıyla, tamamıyla ifa edip bitiremeyeceği şüphesizdir. Onun için bu netice bir gaye-i nurani suretinde mürebbilerin de sa'y ve azmini tenvir eder, bu gayeye ne kadar yaklaşılırsa vazife o kadar mükemmeliyetle ifa edilmiş olur.

Bahs-i umumî terbiyeden terbiye-i siyasiyeye geçirirsek bu cihette de aynı gaye-i emele doğru adımlarımızı tevcih etmek lüzumunu his ve teslim ederiz. Terbiye-i siyasiyedeki gaye-i emel herkesi o kadar hak-şinas, o kadar adil bir hale getirmektir ki gayrin hakkına tecavüzü men için zabıta memuru istihdamına hacet kalmasın; maa't-teessüf insanlık henüz böyle meleklik addedilecek dereceye gelmemiştir. Her memlekette, her zaman zaptiye memuru istihdamı zaruridir. Böyle olmakla beraber asırlardan beri nail-i hürriyet olan memleketlerde batından batına bir terbiye-i siyasiye teessüs ediyor; hak ve adalet fikirleri ırsi, gayr-i ihtiyari bir şekil alarak amak-ı mevcudiyette birleşiyor. Eski hal-i vahşetin geçmesi, hissiyatın medeni şekil alması da budur. Bir millet kanuna hürmet ve muhabbet-i hüsni ne kadar takviye ederse insanlık tarikinde o kadar tekemmül etmiş olur.

Memleketimiz için 11 Temmuz tarihiyle açılan devr-i hürriyet rical-i siyasiyesine, muallimlerine, mütefekkirlerine, validelerine terettüp eden o mühim vazife elden geldiği kadar bu vazifeyi ifaya çalışmak, kanuna riayet hüsni kalplere hakk etmektir.

Rical-i hükümet her hareketleriyle bu kanuna riayet lüzumuna bir misal-i zi-hayat teşkil etmelidirler. Bugün dünyanın nazar-ı dikkati bizim ne yapacağımıza ma-

tuftur. Şu inkılab-ı azimi hiç kimseye hissettirmeden, sezdirmeden başa çıkarmamız alemi müstağrak-ı hürriyet ve takdir etti. Fakat bizim ciddiyetimizi, derece-i gayretimizi, ahlakımızı bundan sonraki icraatımızla anlayacaklar. Şimdiye kadar Avrupalılar arasında "Türkler yalnız tahrib-i memlekete yarar, muntazam bir hükümet teşkil edip de imar-ı memlekete hadim olmak ellerinden gelmez" gibi bir fikir vardı. Bu fikri laf ile değil, iş ile tekzip edebilmek için ortaya muntazam, kanuna riayetkâr bir hükümet çıkarmalıyız. Bunun için de ilk yapacak vazifemiz Kanun-i Esasi'den zerre kadar ayrılmamaktır.

Eski kabine Harbiye ve Bahriye nazırları meselesinde Kanun-i Esasi'nin ahkamına tecavüz ettiği zaman gazeteler umumun hissini, fikrini ifade ederek şiddetle itiraz ettiler, hata-yı vakii tashih ettirdiler. Fakat Kanun-i Esasi ahkamının yalnız temin-i muhafazasını yalnız kendi işimize gelen şeylerde yani devr-i istibdad zamanında çektiğimiz felaketlerden mütehassıl bir hırs ve gayz ile bu müstebitlerden hesap sorduğumuz zamanlarda da hissiyat-ı müntekimânemize mağlup olmayarak Kanun-i Esasi ahkamından ayrılmamalıyız. Biz kendi hareketimizi hissiyatımıza kapılarak doğru muhakeme edemezsek cihanın nazar-ı tenkit ve muahazesi hiç yanılmayacağını, bizi tahtıeden geri kalmayacağını unutmayalım.

Şayan-ı teşekkürdür ki Adliye ve Zaptiye nezaretleri kanuna riayetkârlık lüzumunu şu devre-i heyecanda bile kaybetmemiştir. Geçen günkü gazetemizde Harbiye Nezareti'nde misafir bulunan malum kimselerden ancak Rami Paşa hakkında takibat-ı adliye icra edildiği, diğerleri hakkında müddei-i şahsi bulunmadığından haklarında bir muamele yapılamayacağı istinaf müddei-i umumiliğinden yazılan müzekkerede beyan edilmişti. Bugün Adliye Nezareti Rami Paşa'dan başka kimseyi tevkif etmemiştir.

Diğer taraftan Kabasakal Mehmet Paşa ile Zaptiye Nazırı esbakı Şefik Paşa ve sabık Heyet-i Tahkikiye Reisi Mehmet Ali Bey hakkında dava-yı şahside bulunulacağından bahisle firarlarına meydan verilmemesi hakkında Tekfurdağı'ndan Dersaadet bidayet müddei-i umumiliğine çekilen bir telgrafnameye Zaptiye Nezareti elde bir mahkeme kararı yahut ahz ü girift emri mevcut olmadıkça sırf şahsi bir dava için kimsenin tarassut ve nezaret altına alınmayacağı cevabını vermiştir.

İşte kanuna riayetkârlık vazifesi böyle ciddiyetle ifa edilirse herkese ve bi'l-hassa ecanibe emniyet gelir, bizim cidden hükümet adamı, kendi kendimizi idareye kabiliyet sahibi olduğumuza hükmolunur.

Şimdi şu vazifeyi tayin ettikten sonra düşünecek bir cihet kalıyor. Mademki Harbiye Nezareti'nde misafir bulunan malum kimselerden Rami Paşa'dan başkası hakkında takibat-ı kanuniye icra edilmiyor, o halde bunlar ne için Harbiye Nezareti'nde bulunduruluyor? Harbiye Nezareti mahiyetleri herkesçe malum olan bu adamlar için bir misafirhane değildir. Bunların kısm-ı azamı kendiliklerinden hükümete müracaat ve dehalet eylediler. Hükümet bi't-tabi onları kabul etti. Fakat bunları hâlâ Harbiye Nezareti'nde muhafaza etmek kuvve-i zaptiyenin aczine delalet edebileceği cihetle caiz değildir. Bu adamlara: "Haydi evlerinize gidiniz, burası otel

değildir, ahaliden hiç kimse size tecavüz edemez, hükümet herkesi mütesaviyen himaye ve müdafaa eder" deyip Harbiye Nezareti'nden çıkarmalı, yahut müddei-i umumilikçe ikame-i dava edilerek kanun dairesinde kendilerini tevkif etmeli. Kanun! Kanun! Her şeyden, intikamdan evvel kanun!

Hüseyin Cahit

Numero 12 [Çarşamba] 15 Recep 1326 / 30 Temmuz 1324 [12 Ağustos 1908]

Evkaf-ı Mahlule Meselesi

Islahat-ı dâhiliyemizle meşgul olduğumuz sırada evkaf meselesini nazar-ı ehemmiyete almamak kabil olamaz. Bunu ihtiyac-ı zaman ve memleket ile mütenasip ve kavaid-i şeriyeye muvafık bir surette ıslah etmek derece-i vücubedendir. Bu baptaki tetkikatımızı vakt-i münasipte şerh ve tafsil etmek üzere bugün yalnız evkaf-ı mahlulden bahsetmek istiyoruz.

Birkaç gündür gazetemiz bir liste derc ediyor. Bu liste idare-i sabıka zamanında mahlul evkaftan ya cüzi bir bedel ile yahut bi-lâ-bedel ötekine berikine ihsan edilen emlakin müfredatını, kıymet-i muhammenesini gösteriyor. Böyle bi-gayr-i hakkın bahş ve israf olunan hukuk-u evkaf bugün bir iki milyon lirayı tecavüz edeceği tahmin olunabilir.

Bu hukuk niçin şunun bunun yed-i istifadesine geçsin? Ecdadımız o emlaki müessisat-ı hayriye için vakf etmişlerdir, birkaç asır sonra idare-i devlet bozulsun, hak ve adalet ortadan kalksın da o zaman yağma edilsin diye, müessisat-ı hayriye vücuda getirmemişlerdir. Vakfın şartına riayet ahkam-ı esasiyemizce vecibe-i zimmettir.

İdare-i sabıka zamanında mahlulattan emlak alanların kaffesini ahlaksızlıkla, hamiyetsizlikle itham edemeyiz. Bunları birkaç takıma ayırmak iktiza eder. Bir kısmı evkaf-ı mahluleyi pençe-i hırslarına geçirmeyi meslek ittihaz etmiş olanlardır. Bunlardan bazıları muaccizliği, şımarıklığı o kadar ileri götürmüşlerdir ki kendilerine evkaf-ı mahluleden bağışlanan şeyleri "def-i bela" kabilinden addetmek zaruridir. Asıl şayan-ı tayip ve muaheze olanlar bunlardır. Bazıları ise görenek seyyiesine tebean mahlulâne talip olmuşlar, emellerini istihsal etmişlerdir. Bir kısmına da belki doğrudan doğruya bağışlanmıştır.

İşte bunları düşünerek bugün uhdesinde evkaf-ı mahluleden bazı emlak bulunan zatların hepsini aynı şiddetle muaheze etmek caiz olamayacağını itiraf etmeliyiz. Bunların içinde namuslu, hamiyetli zatlar da vardır ki idare-i sabıkada hükümferma olan dalalet-i muhakemeden, zaaftan kendilerini kurtaramayarak bu emlaka bi-gayr-i hakkın vaz'-ı yed olmuşlardır. Bunlar, eminim ki, bugün şu hareketlerinin kanuna, şeriata mugayir olduğunu anlayınca derhal haksızlığı tamire şitaban olacaklar, uhde-i hamiyetlerine düşen vazife-i vatanperverâneyi ifada tereddüt etme-

yeceklerdir. Çünkü bugün ellerindeki mal vakfındır, milletindir, ahlaf ve eslafındır. Bizim onları hiçbir sebep ve bahane ile elimizde tutmaya, ondan istifade etmeye hakkımız yoktur. Şu zaman-ı hürriyet ve adalette onları bir dakika elimizde tutmak gaspla, hayırsızlık demektir. Bundan sonra kendimizi hiç mazur gösteremeyiz.

Evkaf-ı mahlule hakkında kanunen ne muamele yapılacağını evkaf müsteşarı Hüsnü Efendi ile şeyhülislam efendiden sorduk. *Tanin*'in evvelki günkü nüshasında da memleketimizin fazıl, meşhur hukuk muallimlerinden bir zatın mütalaası münderiç idi. Bunda beytülmala ait bir mülk kıymet-i hakikiyesinden dûn kıymetle satılamayacağı, hibe edilemeyeceği, bey ve hibe edilse bile makbul olamayıp vaz'-ı yed edenlerin gasıp sayılacağı beyan edildikten sonra arazi-yi emiriyeyi, çiftlikleri ve müstagallat-ı vakfiyeyi bi-lâ-bedel veya dûn-bedel ile uhdelerine geçirenlerden istirdat olunmak şeren ve kanunen lazım ve vacip olduğu kati bir lisan ile beyan ediliyordu.

Evkaf müsteşarı Hüsnü Efendi ve muahhiren şeyhülislam efendi ile bu meseleye dair vuku bulan mülakatım hep şu fikri takviye etmek fikrine mebni idi.

Hüsnü Efendi maksad-ı ziyaretimi anlayınca kemal-i nezaketle ita-yı izahata başladı.

Bizim memleketimizde temellük edilen arazi, Arazi Kanunu'nun ikinci maddesinde tasrih edildiği veçhile dört nevidir:

1- Köy ve şehir derunlarında bulunan arsalarla kenarlarında bulunup mesakin mütemanından addedilen ve vüsatleri nısf dönümü tecavüz etmeyen yerler,
2- Arazi-yi emiriyeden ayrılarak temellük-i sahih ile mülk olmak üzere verilen arazi,
3- Arazi-yi öşriye,
4- Arazi-yi hariciye.

Sırf mülk iken vakf edilmiş emlak "evkaf-ı sahiha" unvanıyla yad edilir. Memleketimizde böyle evkaf-ı sahihadan çiftlik yoktur. Yalnız ev, han, hamam olarak evkaf-ı sahiha mevcuttur.

Bunların rakabesi, tekmil hukuk-u tasarrufiyesi canib-i vakfa aittir. Bunlarda muamelat-ı kanuniye cerayan edemez. Vakfın şartı ne ise ona göre hareket olunur.

Evkafın diğer nevine "evkaf-ı gayr-i sahiha" namı veriliyor. Evkaf-ı gayr-i sahihayı ya padişahlar yahut efrad ber-cihet-i hayra teberru etmişlerdir. Bunların yalnız menafii vakfa verilmiştir. Tasarrufu mütevelli tarafından olur. Bazılarının hem menafii hem tasarrufu doğrudan doğruya vakfa verilmiştir. Bazılarının da yalnız tasarrufu bir tekke şeyhine, bir imama, ilah… tahsis edilmiştir.

Hüsnü Efendi bu izahatı verdikten sonra mahlulatın meccanen verilemeyeceğini, bedel-i mislinden dûn verilmişse kıymet-i hakikiyesine iblağ ettirileceğini söyledi.

Şeyhülislam efendi evkaf-ı mahlulenin yağma edilmesine eskiden beri muteriz olduğunu, hatta bunu meslek ittihaz etmiş olan bir zata meclis-i hassada vaktiyle ihtaratta bulunarak sonra bunların istirdat edilebileceğini anlattığını ifadeden sonra evkafın istirdadı tamamıyla muktezabat-ı şeriye ve kanuniyeden olduğunu suret-i katiyede temin etmiştir.

Artık meselede tereddüte mahal kalmıyor. Bugün vakfın, milletin hakkı olan emlak kimin yedinde ise istirdat edilmek lazımdır. Ve eminiz ki istirdat edilecektir. Meclis-i Mebusan açılıncaya kadar bu mesele bir netice-yi ameliyeye iktiran etmeyecek olursa Meclis'te mevki-i bahs ve tezekküre vaz' edecek, istirdatı şiddetle müdafaa eyleyeceğiz.

Fakat ümit ettiğim gibi Osmanlıların hamiyet-i vatanperverâneleri böyle mebahasata, muhakemata lüzum bırakmayacaktır. Zeki Paşa bu hususta nümune-i ibret olmalıdır. Zeki Paşa milletin hakkı olan evkaf-ı mahluleyi elde tutmanın haksızlık olduğunu takdir ve teslim eder de bunları hak sahibine iade ederse hamiyetli, vatan muhibbi görünen zatların bir taraftan teceddütten, ıslahattan, hak ve adaletten bahsederken diğer taraftan emlak-ı mahluleyi iade etmemelerine pek fena bir mana vermekte hepimizin hakkı olur.

Evkaf-ı mahlulenin mufassal listesini ibtida nihayetine kadar neşr etmek fikrinde idik. Fakat bu arada bugün teşhirini istemediğimiz bazı zatların isimleri de dahil olduğunu görünce memlekette en evvel sükûn ve asayişin takarrürü, heyecanın teskini vazifemiz olduğunu düşünerek listenin neşrinden (muvakkaten) vazgeçmeyi daha faydalı gördük. Bu zatlar isimlerinin teşhirine meydan bırakmadan kendiliklerinden bu emlaki iade ederlerse hamiyette Zeki Paşa'dan geri kalmadıklarını ispat etmiş olacaklardır.

Hüseyin Cahit

Numero 13 Perşembe 16 Recep 1326 / 31 Temmuz 1324 [13 Ağustos 1908]

Kaht-ı Rical

İdare-i sabıka Osmanlı tarihinin en muzlim, en akim bir sahife-i tedennisini teşkil eder. Tarihimizde bundan şürişli, bundan kanlı zamanlar görülmüştür. Fakat hiçbir zaman esas-ı hükümeti bu kadar sarsan, kuvva-yı hayatiye-i milliyeyi bu kadar kurutan, tesir-i felaketini pek uzun zamanlara kadar hissettirecek olan bir buhran-ı medide tesadüf edilmemiştir.

İşin yalnız dışına bakıp hakikat ve mahiyetine nüfuz edemeyen nazarlar geçen devrede bir takım terakki eserleri görürler. Şimendöferler yapılmış, mektepler açılmış, ziraat bankaları tesis edilmiş, bazı müessesat-ı hayriye vücuda getirilmiştir. Memleketin maddi olarak eskiye nispetle bir dereceye kadar terakki etmiş olduğu inkâr kabul etmez. Fakat terakkiyat-ı maddiye memlekete hizmet eden müessesat-ı nafıa hakikat-i halde memlekete faydalarından ziyade muzırratları dokunacak şerait dairesinde verilmiş, bir fayda yerine on zarar görülmüş, müdahalat-ı ecnebiyeye kapılar hazırlanmıştır.

Memleketin terakkiyat-ı maneviyesine gelince, işte idare-i sabıkanın vatana ettiği en büyük hıyanet ve cinayet bu noktada tecelli eder. İdare-i sabıka memlekette

Dizin

A

Abdurrahman Bey, Maarif nazırı 597
Abdülhamit, sani; bk. padişah, zat-ı şahane 8, 104, 207, 488, 649, 650-652, 654
Abdülkerim Hadi 102
Ada firarileri, misafirleri bk. Büyükada misafirleri 355
Adalar Denizi 246, 278, 283, 286, 455
Adana 620, 632, 654
Adem-i Merkeziyet 8, 9, 17, 112, 148, 543, 650
adem-i rağbet bk. boykot 209-211
Aden 181
Adnan 160
Adriyatik 231
Afgan 593
Afrika-yı Cenubi 599
Ahmet Cevat, Resmolu [Emre] 121
Ahmet Rıza Bey 14, 158, 159, 263, 374, 375, 382-384, 409, 557-559, 585, 586, 589-591, 614, 615, 650, 651
Ahmet Şuayip Bey 597, 598
Ahrar 18, 342, 343, 350, 352, 413-415, 478, 482, 484, 485, 544-546, 563, 565, 569-571, 583, 589-591, 621, 630, 633-637, 639-641, 643, 650-654
Ahrar Fırkası bk. Fırka-i Ahrar 18, 350, 414, 415, 478, 482, 484, 485, 546, 563, 569-571, 583, 589-591, 621, 630, 633, 635-637, 639-641, 650-653
ahz-ı asker kanunu 643
Ajans Havas 227
Ajans Reuter 227
Akdeniz 220
Ali el-Mevlevi bk. Nazif Sururi 156, 159, 299
Ali Haydar Midhat Bey 371, 372
Ali Kemal Bey, gazeteci 342, 343, 636
Ali Rıza Paşa, harbiye nazırı 610, 650
Almanlar 7, 30, 31, 214, 215, 336, 338
Alman mektebi 245
Almanya 10, 30, 31, 38, 57, 130, 180, 181, 193, 195, 199, 200, 205, 206, 210, 213-216, 226, 230, 237, 265, 275, 277-279, 311, 336-338, 365, 389, 438, 505, 509, 513, 627, 628
Alsas-Loren 63, 199
Altıncı Ordu 294
Amerika 21, 57, 64, 123, 144, 181, 202, 432
amik 448, 592, 640
Anadolu 24, 46, 70, 71, 115, 122, 123, 172, 286, 291, 295, 321, 432-434, 436, 437, 439, 465, 495, 501, 503, 594, 625, 642, 650, 651
Anadolu Şimendöferleri Kumpanyası 432
Ana, Maksim Gorki'nin romanı 24, 429
anasır/anasır-ı muhtelife 38, 39, 61, 65, 90, 91, 100, 102, 103, 109, 111, 118, 127, 133, 149, 163-165, 169, 174, 177, 223, 239-240, 243, 245, 251, 266, 268, 274-276, 284-287, 290-292, 295, 299, 304-308, 327, 347, 348, 350, 392-394, 400, 401, 414-417, 445, 446, 456, 457, 460-466, 480, 481, 497, 548, 549, 556, 558, 559, 573, 590, 591, 605, 646, 647
Anglosakson 112, 263
Antivari limanı, Karadağ 231
Arabistan 70, 126, 181
Arap İzzet 29
Aravelk 574
Arazi Kanunu 52
Arif Paşa, Bahriye Nazırı 367, 610
Armenak Bey, maliye nazırının kâtibi 472
Arnavutlar 70, 302
Arnavutluk 183, 301, 302
askeriye 63, 65, 66, 83, 85, 116, 124-126, 234, 249, 256, 259, 270, 356, 417, 451, 456, 468, 557, 589, 615
askerlik 118, 129, 214, 215, 291, 434, 451, 458, 459, 474, 526
Asquith, Herbert Henry 205, 280

Asya 301, 328, 379, 599
Asya-i Sugra 301
aşair bk. kabail 502, 599, 600
Atina 246-248, 300, 305, 306, 349
avcı taburları 250, 485, 653
Avrupa 8, 13, 16, 30, 39, 40, 54, 57, 58, 61, 62, 64, 65, 70, 81-83, 87, 90, 105, 107, 117, 122, 123, 127, 132, 136-138, 140, 144, 150-152, 154, 158, 160, 167, 168, 170, 172, 173, 180-184, 191, 193-198, 205, 207, 213, 218-221, 234, 236-238, 248, 252, 255-257, 259, 260, 263-265, 267, 279, 281, 284, 290, 292, 298, 313, 314, 317, 320, 329-331, 338, 346, 348, 351, 353, 356, 362, 363, 369, 378, 379, 382, 386-389, 392, 395, 397, 399, 401, 402, 404, 410, 413, 421, 427, 431, 432, 437, 450, 451, 456, 463-465, 468, 471, 486, 490-492, 496, 498, 506, 510, 514, 515, 521, 524, 530, 531, 534, 535, 538, 547, 549, 561, 566, 567, 576, 579, 584, 585, 589, 601-603, 619, 622, 623, 625, 627-629, 631, 638, 641, 650
Avrupalılar 50, 118, 122, 256, 325, 332, 468, 492, 584, 585, 589
Avusturya 10, 17, 144, 155, 191-193, 195, 197-207, 209-214, 216, 218, 219, 229-231, 236-238, 247, 274-280, 290, 302, 311, 320, 323, 329, 330, 348, 356, 357, 361, 363, 364, 369-371, 381, 386-389, 469, 494, 505, 507-509, 529-531, 534-536, 560, 562, 575, 576, 582, 587, 618, 622, 627-630, 650-653
Avusturya ve Macaristan 155, 193, 199, 211, 218, 230, 231, 238, 323, 361, 363, 386, 388, 529, 534, 560, 575, 576, 628
Ayan bk. Meclis-i Ayan 12, 13, 34, 71, 86, 134, 135, 141, 161, 162, 178, 257-258, 261, 271, 296-298, 314, 323, 331-333, 361, 367, 369, 371, 372, 381, 411, 412, 464, 553, 554, 557, 652-654
Ayasofya Meydanı 408
Ayastefanos Muahedenamesi 140, 198, 455, 460
Aydın 306, 420, 485, 580, 581, 588, 619, 620
Aydın vilayeti 485
Azak Denizi 328
Aziz Bey 400
Azmi Bey reis namzedi, Preveze mebusu, Hüdavendigar valisi 374, 541

B

Babanzade İsmail Hakkı, *Tanin* yazarı, Bağdat mebusu 24
Bab-ı âli 7, 22, 27-29, 34, 35, 41, 47, 76, 77, 91, 120, 131, 171, 190, 223, 251, 277, 278, 280, 289, 303, 304, 322, 356, 357, 363, 365, 369, 371, 389, 467-470, 475-476, 494, 511, 555, 566, 575, 580, 581, 588, 596, 604, 605, 608, 609, 651, 653
Bağdat 229, 432-434, 436-439, 455, 480, 481, 503
Bağdat mebusu 432, 436
Bağdat şimendöferi 432, 433, 436-439, 455
Bahr-i Sefid 180, 248
Bahriye Nezareti/ nazırı 35, 93
Balkan Komitesi 616, 623
Balkanlar 195, 236, 246, 318, 319, 469, 505, 534-536
Bank-ı Osmanî 37, 137, 167, 317, 470-473
Basra 433, 480, 503, 599, 643
Basra Körfezi 433, 599
Belaç karyesi, Kayalar kazası 564
Belçika 86, 94, 136, 163
Belediye 7, 8, 43, 45-48, 76, 88, 98, 114, 116, 169, 176, 273
Belik 603
Bello, Doktor 301
Berlin 10, 104, 139-140, 154-155, 173, 193-197, 202, 204-206, 212, 218, 220, 223-224, 230, 236, 238, 252, 255, 278, 279, 387, 388, 456, 504, 505, 529, 530, 603, 627, 629, 652
Berlin Muahedenamesi 10, 104, 139-140, 155, 173, 193-195, 202, 204-206, 212, 218, 220, 223, 224, 230, 236, 238, 255, 279, 387, 388, 456, 529, 530, 603, 627, 629
[Berliner] Lokal Anzeiger 237
Beşiktaş 10, 46, 147, 216-217, 222, 226, 399, 400, 404, 526, 651, 653

Beykoz 46, 115
Beyoğlu 4, 46, 147, 225, 244, 303, 561, 584, 605, 649
Bilrjoye viye Domski [?] 428
Birinci Daire-i Belediye 273
Bizans 328
Block, Sir Adam 323, 325
Boğaziçi 115-116
Boğazlar 5, 210, 228, 642
Boğazlar meselesi 210, 228, 642
Boğdan 199
Bosna-Hersek 191, 203, 355-356, 387, 652, 653
Bosna ve Hersek 192, 198, 199, 202, 205, 210-214, 218, 219, 230, 238, 246, 247, 277, 279, 330, 356, 360, 363, 370, 371, 387, 395, 403, 417, 418, 493, 529-531, 534, 535, 560, 575-577, 610, 618, 627-629, 650
Boşboğaz 78
Boşo Efendi, Yorgi; Serfice mebusu 395, 396, 460-462, 564, 627
Bourgeois, Èmile 93
boykot, boykotaj bk. adem-i rağbet 651, 653
Buhara 180
Bulgaristan 7, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 61-63, 72, 83, 87, 139-141, 153-155, 170-173, 177, 191-200, 202-207, 210-214, 218-219, 221, 230, 231, 236, 238, 246, 255, 277-279, 287-291, 307, 310, 319, 320, 329, 330, 348, 355-357, 360, 363, 364, 369-371, 377-379, 381, 386, 389, 395, 396, 403, 418, 430, 433, 455, 456, 460, 465, 466, 468-470, 485, 491, 493, 494, 504-512, 529, 534-536, 562, 566-568, 575, 576, 587, 593, 602, 608, 610, 618, 620, 642, 650, 651
Bulgaristan Makedonya Cemiyet-i İhtilaliye-i Dâhiliyesi 62
Bulgarlar, Bulgarca 38, 61, 70, 100-102, 109, 141, 154, 165, 177-179, 203, 212, 213, 219, 231, 239, 246, 288, 289, 345, 389, 455-457, 460, 461, 469, 508, 567, 602, 617, 618
Bulgar Meşrutiyet Kulüpleri İttihadı 11, 269-271
Burgaz 77
bütçe 67, 80, 122, 123, 141, 144, 259, 260, 324, 325, 353, 354, 472, 555, 588
Büyükada 175, 355, 423, 424, 447
Büyükada misafirleri bk. ada misafirleri 424, 447
Büyük Fikir (Megali İdea) 275
Büzantion 223, 224

C

Cava 180
Cayt [?] 197
Cebel-i Lübnan 16, 466-468
Celal Bey, Mekteb-i Mülkiye müdürü 334, 372
Celalettin, Yanyalı Doktor 45
Cemalettin Efendi, Şeyhülislam 40
Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye 9, 131-133, 163, 538
Cermen 438, 505
Cevat Bey 400
Cevat Paşa, sadrazam 334
Cezayir 629
Cibali 308, 649
Clemenceau, Georges 180, 409
cumhuriyet 422, 593
cülus 106, 248

Ç

Çeçenler 600
Çerkes Mehmet 29
Çin 57, 105, 182, 328
Çinliler 125, 181, 202
Çobanyan, Kirkor Efendi 188, 189

D

D'Aehrenthal, Alois Lexa von, Baron; Avusturya ve Macaristan hariciye nazırı 197, 206, 211, 469, 560, 629
dahili politika 494
Dâhiliye Nazırı 131, 282, 455, 653
Dâhiliye Nezareti 44, 108, 232, 253, 261, 262, 321, 479, 495, 581, 642

Daily Mail 228
Daily Telegraph 234
Dalmaçya 231
Darülfünun 281
darülmuallimin 144, 265
Daşnaksutyun Fırkası bk. Taşnaksutyun Fırkası 11, 257-260, 270
Dektopolos [?] Efendi, Arhimandrit 308
Delhi 180
derebeylik 71, 502
Dersaadet bk. İstanbul 17, 43, 45-48, 50, 63, 69, 70, 88, 96-99, 128, 139-141, 153-155, 157, 168, 169, 185, 186, 205, 234, 238, 240, 252, 253, 261, 301, 318, 406, 416, 428, 451, 480, 486, 503, 523, 536, 540, 541, 546, 548, 552, 602, 619, 644
Dersim 186
d'Estournelles, Baron de Constant de Rebecque, Paul-Henri-Benjamin Balluet 452
Deutsche Orient Bank 470-472
Devlet-i Âliye bk. Memalik-i Osmaniye, Osmanlı, Türkiye 57, 72, 181, 197, 198, 205, 206, 238, 246, 305, 312, 335, 391, 509, 629
Divan-ı Âli 232, 355, 424
Dizvolski, Rusya Hariciye Nazırı 211, 237, 278, 279, 386, 387
Dokuzuncu Daire-i Belediye 43
Dolmabahçe 636
Donanma 35
Dördüncü Daire-i Belediye 45
Dördüncü Ordu 77, 88
Duma 44, 428
düello 537, 593
düvel-i muazzama 214, 220, 284, 386, 399, 504, 509, 510, 536, 601
Düyun-u Umumiye 12, 153, 289, 316-319, 323-325, 330, 356, 637

E

Ebüzziya Tevfik 57, 91, 592
Edirne 36, 62, 612
Edirnekapı 313
Edward, Kral 180, 205, 206, 211, 230, 237, 265, 278, 406
Eflak 199
Eksarhane 456
Elenizm 302
Embros 305, 307
Emin Bey, Mabeynci 617
Emrullah Efendi 374, 645
Enver [Paşa] 23, 36, 613, 652
Epir 301, 302
Erkân-ı Harbiye 270, 482, 483, 485, 556, 610
Ermeni 39, 72, 97, 101, 109-110, 127, 146, 164, 169, 175-177, 223, 224, 239, 240, 243, 252, 253, 257, 260, 267, 270, 286, 291, 304, 307, 352, 465, 481, 503, 574, 600, 636, 639, 646, 649, 651
Ermenice 286, 574
Ermenistan 291, 495, 501-503
Erzurum 162, 270
eşkıya bk. şekavet 103, 194, 197, 420, 456, 595
eşraf 71
evkaf bk. vakıflar 51-53, 66, 122, 124, 219, 451
Evkaf Nazırı 440

F

Fas 180, 593
Fazlı Bey 343, 654
Fehim Paşa 653
Fener 308, 457
Fener Patrikhanesi 457
Ferdinand, Prens, Çar, Bulgaristan 287, 370, 381, 504, 505, 507, 509, 510, 593
Ferit Paşa, sadrazam 432, 649
Fırka-i Ahrar bk. Ahrar Fırkası 342, 343, 350, 352, 413-415, 544, 545, 563, 565, 569-590, 634
Fitscher, Theobald 180-182
Fransa 38, 81, 113, 117, 149, 162, 165, 180-182, 193, 195, 206, 210, 228, 246, 247, 260, 263-265, 277, 323, 325, 329, 389, 399, 400, 422, 437, 474, 492, 504, 506, 507, 509, 534, 536
Fransız 18, 31, 89, 113, 129-131, 144, 160, 234, 263, 264, 278, 428, 527, 584, 625
Fransızca 54, 129-130, 429, 584, 585, 637

Fransuva, Jozef 191, 302
Fua, Albert 585-587

G

Galatasaray bk. Sultani 652, 653
Gambetta, Léon 199
Gaudin, Paul, Hicaz demiryolu mühendisi 435-436
Gayrimüslimler 239, 267
gazete 21, 23, 25, 33, 76-78, 89, 107, 120, 133, 138, 142, 159, 167, 210, 241, 244, 273, 283, 289, 301, 311, 329, 405, 419, 442, 453, 474, 477, 486, 497, 498, 513, 532, 547-549, 566, 572, 583-585, 605, 606, 611, 619, 623, 628-631, 634-636, 638
Gazhane 636
Genç Türkler 10, 62, 70, 109, 180, 181, 234-235, 241-243, 245, 267, 270, 285, 286, 290, 327, 392, 605
Geveze 78
Girit 11, 12, 14, 122, 202-204, 218-220, 228, 246-248, 268, 272, 274, 276, 277, 283-286, 301, 302, 329, 330, 343, 346, 348, 360, 361, 371, 394-396, 399-401, 403, 408, 409, 418, 545, 575, 602, 603, 617, 618, 650, 652
Gohier, Urbain 234
Golts, fon der 57, 58
Gorki, Maksim 24, 429
grev 385, 649-650
Grey, Sir Edward 205, 206, 211, 230, 237, 265, 278
gümrük 64, 80, 138, 144, 294, 317, 318, 430

H

Hac 180
Hafız Hakkı Bey, İttihat ve Terakki üyesi 617
hafiye 89, 102, 103, 156, 424, 592, 649
Hafiyelik 69, 102, 103, 649
hahambaşılık 162
hakimiyet-i milliye 178, 286, 287, 297, 357, 359, 362, 381, 383, 385, 390, 394, 399, 417, 427, 454, 463, 516, 560, 580, 587
Hakkı Beyefendi, İbrahim, Paşa, Maarif nazırı, Dâhiliye nazırı, Roma sefiri 29, 44-46
Halep 22, 365, 480, 482, 489
halife bk. hilafet 166, 182, 207, 208, 587
Hamdi Bey, Zaptiye nazırı 28, 323, 649
Hamidiye Alayları 259
hanedan 106, 166, 208, 488, 586, 592-594
Hanya 246, 247
Harbiye 8, 31, 32, 34, 35, 41, 50, 51, 84, 85, 91-94, 123, 151, 226, 232, 233, 250, 270, 334, 372, 404, 474, 482, 483, 485-488, 494, 496, 500, 526, 556, 608, 610, 611, 613-616, 649, 650, 652-654
Harbiye nazırı 250, 483, 610, 615, 649, 650
Harbiye Nezareti 50, 51, 123, 226, 232, 233, 372, 404, 474, 482, 485, 486, 488, 494, 526, 610, 613, 615, 653
harici politika 167, 354, 380, 394, 410, 418, 561
Hasan Fehmi Bey, *Serbesti* yazarı 633, 635, 636
Hasköy 46, 245, 650
Hasta adam 192
hatt-ı hümayun 31, 32, 34, 41, 84, 91, 92, 553, 611
Havran 600
Haydar 159, 160, 371, 372
Haydarpaşa 245
Heybeli 175
Hıristiyanlar 61, 244, 245, 265-267, 270, 399, 400
Hicaz 77, 88, 123, 180, 181, 186, 434-436, 480, 481, 503, 637, 643
Hicaz Demiryolu 434, 435, 637
Hicaz hattı 123
hidiv 103
Hilafet/hilafetpenahi bk. halife 106, 208, 337, 586
Hilmi Paşa 321, 322, 388, 455, 456, 491, 493-496, 497, 507, 555, 561, 604, 614, 615, 617, 622, 623, 642, 653, 654
Hindistan 433, 599
Huguenin, Edouard 642
Hüdavendigar 541
Hüseyin Cahit [Yalçın] 5, 6, 21-25, 27, 29, 36, 37, 40, 42, 43, 45, 48, 51, 53, 55,

58, 60, 63, 67, 69, 72, 75, 79, 81, 83, 86, 89, 91, 94, 96, 100, 102, 103, 106, 109, 111, 114, 116, 119, 121, 124, 126, 129, 131, 133, 136, 139, 141, 143, 145, 150, 153, 155, 157, 160, 163, 165, 168, 170, 173, 176, 179, 183, 185, 187, 189, 191, 194, 202, 204, 207, 208, 211, 213, 216, 217, 220, 223, 225, 227, 229, 231, 233, 236, 238, 241, 244, 245, 248, 250, 254, 256, 260, 263, 265, 268, 271, 273, 275, 278, 280, 282, 285, 287, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 303, 305, 307, 309, 311, 313, 315, 318, 320, 323, 325, 329, 331, 333, 335, 339, 341, 343, 345, 347, 349, 351, 353, 355, 357, 359, 362, 364, 367, 369, 371, 373, 375, 377, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396, 399, 401, 405, 407, 409, 411, 413, 415, 418, 421, 423, 425, 427, 430, 432, 434, 436, 437, 439, 441, 443, 446, 448, 450, 452, 455, 457, 459, 462, 464, 466, 468, 470, 473, 475, 477, 479, 482, 484, 486, 488, 490, 493, 495, 498, 501, 503, 506, 508, 511, 513, 516, 518, 520, 524, 526, 529, 531, 534, 536, 538, 540, 542, 546, 548, 550, 553, 555, 557, 560, 562, 566, 568, 571, 573, 575, 577, 579, 582, 584, 587, 589, 591, 594, 595, 598, 601, 603, 606, 620, 624, 626, 630, 632, 637, 639, 641, 644, 647, 652-653

Hüseyin Hilmi Paşa, dâhiliye nazırı, sadrazam 321, 322, 455, 493, 496, 604, 615, 617, 653, 654

Hüsnü Efendi, evkaf müsteşarı 52

I

Independance Belge 392, 393

Irak 118, 433, 502, 599

Isfahan 180

ıslahat 31, 36, 38, 40, 55, 56, 58, 64, 66, 67, 69, 82, 83, 87, 90, 91, 112, 118, 123, 124, 147, 150, 160, 169, 172, 181, 182, 201, 211, 220-223, 255, 256, 264, 276, 280, 301, 318, 322-324, 334, 353-355, 357, 358, 360, 370, 379, 380, 383, 386, 388, 390, 395, 404, 422, 428, 452, 456, 478, 485, 493-494, 496, 524-526, 560, 596, 602, 603, 621, 625, 643, 653

Islahat Fermanı 267, 358

İ

İbrahim, Milli aşireti reisi 186, 600

idadi 68, 113, 145, 179, 261, 280

idare-i mahsusa 301

İdare-i sabıka 30, 37, 51, 53, 57, 105, 153, 192, 204, 215, 241, 255, 316, 335, 433, 453, 502, 526

İkdam 22, 34, 113, 148, 159, 160, 254, 256, 275-278, 298-300, 389, 403, 406, 409, 419, 449, 480, 563, 584-586, 621, 622, 629, 636, 640, 641, 653

İkinci Ordu 610, 650

imtiyaz 124, 127, 269, 270, 324, 336, 583, 654

İngilizler 7, 30, 113, 336, 353, 387, 396, 406, 433, 561, 601, 617

İngiltere 11, 12, 16, 30, 31, 38, 40, 86, 94, 113, 114, 125, 136, 163, 167, 180-182, 193, 195, 198, 205, 206, 213, 214, 222, 227-230, 237, 246-247, 265, 275-278, 280, 297, 311, 318-320, 329, 336, 338, 350, 365, 388, 389, 405-407, 409, 411, 427, 433, 438, 486, 489, 490, 493, 498, 500, 501, 504, 506-509, 513, 514, 521, 534, 536, 561, 562, 599, 601, 620, 642

İngiltere sefareti 489, 514, 620

inkılap 27, 62, 63, 81, 86, 87, 89, 105, 106, 108, 158, 180, 181, 186, 194, 317, 360, 423, 425, 538, 539, 540, 603

intihabat 43-45, 88, 95, 98, 111, 114, 168, 170, 173-175, 178, 239-243, 251-253, 266, 271, 272, 291, 303-305, 307, 331, 340, 344, 350, 354, 374, 400, 422, 515, 542-544, 582, 584

intihap 31, 32, 34, 35, 43, 45, 47, 48, 59, 71-75, 84-86, 91-99, 104, 110-111, 114-116, 135, 143, 162, 163, 166, 167, 169, 174-176, 178, 187, 239, 240, 252, 253, 258, 259, 261, 262, 271, 272, 295, 297-

299, 304, 306, 307, 314, 315, 331-333, 339, 342, 371, 372, 385, 429, 430, 440, 443, 464, 467, 515, 541, 542, 553, 582, 585, 588, 593, 635-637, 643, 645
İran 44, 78, 180, 368, 593
irtica 326, 527
İslam, İslamiyet, İslamlar 10, 61, 81, 169, 180-183, 208, 229, 236, 240, 246, 250, 252, 291, 298, 299, 309, 340, 341, 352, 464, 515, 573, 574, 583, 584
İsmail Hakkı bk. Babanzade 24, 200, 276, 277, 432, 436, 438
İsmail Kemal Bey 627, 629, 630
İspanudi [Spanoudis] Konstatinos, Doktor, Proodos sahib-i imtiyazı 591
İspanya 327, 521, 525
İspanyolca 259
İstanbul 129, 605
İstanbul bk. Dersaadet 4, 5, 11, 13, 21, 22, 25, 46, 54, 57, 71, 76-78, 87, 88, 95-100, 103, 105, 111, 115, 116, 120, 123, 128, 129, 137, 140, 141, 147, 158, 168, 169, 185, 192, 207, 209-211, 227, 228, 233, 234, 236, 240, 244, 245, 248-250, 253, 256, 264, 271, 273, 275, 286, 288, 294, 298-303, 305, 306, 309, 313, 330, 331, 339-345, 347-352, 356, 364, 370, 399, 406, 408, 416, 445, 447, 450, 477, 478, 482-486, 495, 500, 526, 539-542, 548, 550, 552, 560, 573, 583-585, 588, 596, 605, 616, 631-633, 636, 641, 644, 649-654
istibdad 50, 54, 103-105, 119, 122, 124, 130, 133, 148-150, 157, 170, 185, 192, 198, 202-204, 210, 217, 221, 223, 234-236, 251, 252, 266, 294, 303, 316, 334, 335, 337, 345, 355, 358, 364-368, 376, 380, 391, 395, 429, 447, 448, 453, 454, 483, 484, 487, 500, 501, 533, 548, 552, 556, 572, 586, 594
istikraz 91, 119, 122-124, 126, 137, 312, 313, 316, 404, 470, 471, 555, 602
istizah 44, 111, 394-396, 400, 401, 412, 416, 420, 436, 439-443, 479, 487, 495, 499, 613
İsveç 379
İşkodra 230, 411
İtalya 136, 162, 193, 195, 206, 210, 228, 246, 247, 277, 356, 399, 400, 417, 492, 509
İtalyan 323
İttihad-ı İslam 81
İttihat 588
İttihat ve Terakki Cemiyeti ayrıca bk. şubeler 9, 18, 60, 62, 70, 72, 109, 112, 113, 127, 159-161, 163, 165, 184-186, 222, 241, 242, 253, 271, 272, 289, 299, 322, 339-345, 349-350, 364, 366, 374, 383, 415, 416, 422, 425-427, 485, 499, 507, 513-515, 522-525, 543, 552, 555-559, 561-565, 569-571, 577-579, 589, 595, 612, 613, 616, 617, 619, 623, 628-630, 633, 634, 636, 639, 644-646, 651, 654
İttihat ve Terakki Fırkası 5, 19, 331, 342, 350, 374, 413-415, 425, 477, 484, 490, 497, 499, 523-524, 559, 569, 570, 571, 583, 589, 612, 614, 615, 628, 630, 640, 641, 644-646
İzmir 23, 25, 40, 305, 402, 588, 619, 651
İzvolski, Aleksander; Rusya Hariciye Nazırı 428, 506, 511, 512, 568

J

Japonya 56, 57, 66, 83, 144, 437, 561
Japonyalılar 181
Jorj, kral, Yunanistan [I. George/Georgios] 593
Jurnal 81, 82
jurnalci 425, 620

K

kabail bk. aşair 599, 600
Kabasakal Mehmet Paşa 50
Kadıköy 115
kadınlar 122, 156
Kafkasya 600
Kalamata 184
Kalavos Efendi, Maarif Meclisi üyesi 597, 598
Kamil Paşa 237, 617
Kanun-i Esasi 7, 16, 21, 27, 28, 30-35, 37, 40-42, 45, 50, 56, 60, 61, 64, 70, 84-86, 91, 93, 97, 100, 104, 106, 107, 109-112, 120, 127, 134-136, 141-144, 148, 149, 159,

161-163, 165, 166, 170, 178, 190, 191, 193, 194, 197, 198, 207, 208, 212, 218, 220, 223-226, 232, 233, 254, 257, 262, 263, 303, 304, 307, 310, 314, 326, 328, 333, 335, 342, 352, 358, 360, 361, 367, 368, 372, 375-377, 380, 381, 383-385, 391, 394, 398, 412-414, 417, 422, 425, 427, 435, 436, 441, 443-445, 461-464, 480, 481, 485, 495, 497, 516, 519, 520, 522, 523, 533, 540, 541, 553-555, 557, 559, 573, 583, 587, 595, 604, 622, 649
Karadağ 11, 199, 209, 210, 212, 218, 219, 229-231, 330, 356, 387, 530, 534-536, 562, 576, 595, 630
Karadeniz 328
Karadeniz Boğazı 328
karşı gazeteleri 477
Kasımpaşa 399-400
Kastamonu 117, 224, 559
Kaşgar 180
kavim 101, 105, 182, 184, 209, 219, 256, 280, 362, 393, 420, 427, 451, 513, 586
Kayalar kazası 564
kaymakam 121, 574, 580
Kazım, Eczahane-i Kazım müessisi 45
Kemal Bey, Ebü'l-mukbil matbuat müdür-i sabıkı 159, 342, 343, 559, 627, 629, 630, 636
Keşof Efendi, Bulgaristan kapı kethüdası 9, 139, 140, 153-155, 320, 418, 566
Kınalı 77, 175
Kırım 199
Kırkkilise 253
Kirmastı 45
koalisyon 641
Konya 71, 432, 630, 632
Konya-Ereğli hattı 432
Kostantinopolis 302, 306, 307
Kozmidi Efendi 396
Kör Ali 226, 234, 235, 527, 623, 651
Kudüs 480, 481, 584
Kumkapı 309, 313
Kumkapı Aya Kiryaki Kilisesi 309
Kuveyt 432, 434, 437
Kuveyt limanı 432, 433, 437
Kürdistan 70, 186, 501-503, 599, 600
Kürtler 223

L

Lahey Konferansı, bk. Sulh Konferansı 154, 452
Lahor 180
Latin 21, 113, 460
La Turquie 290, 326, 342, 343, 472, 523, 544, 584
Laurent, Mösyö; Düyun-u Umumiye uzmanı 325
Le Bon, Gustave 113
Leh, Lehistan 312, 388, 443, 645
Levant Herald 17, 513-516, 521-524, 546-548, 591, 617
Libadiye 46
Liyapçef, Andrey 364, 418
Londra 146, 173, 227, 228, 237, 278, 560, 601, 602
Lowther, Sir Gerard 406
Lut 339

M

Maarif Nazırı 334, 652
Maarif Nezareti 5, 29, 66, 142-144, 263, 282, 320, 375, 474, 482, 597-598
mabeyn 366
Mahmut Bey, Sadrazam Kamil Paşa'nın oğlu 619
Makedonya 15, 16, 62, 63, 70, 72, 86, 101, 171, 172, 177, 194, 199, 203, 215, 252, 268, 270, 286, 301, 302, 321, 345, 417, 455-457, 460, 461, 464, 465, 475, 583, 594, 595, 642, 650
Makriköy 115
Malinof Efendi, Aleksandar 287, 289
Maliye Nazırı 29, 325
Maliye Nezareti 35, 70, 152, 153, 316, 323, 324, 643
Malta 5, 23, 206, 521
Manisa 588
Manyasizade Refik Bey 115, 321, 322, 649, 651, 653

Manzume-i Efkâr 101
Mardin 480, 481
Marsilya 328
matbuat 6, 33, 41, 60, 80, 81, 84, 92, 106-109, 119, 120, 121, 131-133, 138, 142, 151, 156, 159, 162, 178, 189-191, 258, 289, 311, 336, 382, 384, 419, 420, 428, 453-455, 474, 475, 484, 495, 497, 549, 550, 604-606, 611, 624-626, 644
Matbuat-ı Osmaniye Cemiyeti 108, 649
matbuat kanunu 132, 142, 453, 474, 605
matbuat nizamnamesi 455, 475
Matin 62, 234
Maxse, Leopold James 265
mebus 23, 45, 94-100, 110-111, 115-116, 136, 162-163, 167-170, 176, 239-240, 243, 252-253, 267-268, 271-273, 299, 303, 305, 315, 339, 341, 345, 350, 359, 385, 394, 396, 444, 460-461, 476, 478, 481, 541-542, 559, 563, 581, 587-588, 620
Mecelle 528
Meclis-i Ayan bk. Ayan 34, 86, 135, 141, 161-162, 261, 271, 297-298, 332, 361, 367, 381, 464, 652
Meclis-i Maarif 87, 145, 597, 598
Meclis-i Mebusan 8, 12-15, 17, 19, 23, 32, 34, 37, 42, 44-46, 53, 60, 62, 64, 65, 76, 89, 94, 96-97, 102, 110, 111, 114, 115, 121, 134-136, 138, 141-144, 149-151, 158, 161, 162, 164-168, 175, 177, 178, 183, 186, 222, 224, 233, 234, 239, 243, 251, 257, 258-259, 261, 262, 267, 268, 271, 272, 297-299, 301, 310, 311, 313-315, 323, 331-333, 346, 351-363, 365-369, 373-375, 377, 378, 380-383, 385-386, 388-391, 394-398, 401, 403, 408, 410-412, 417, 418, 420-423, 425, 426, 430, 432, 434, 436, 439-444, 446-448, 450, 452, 455, 457, 460, 462-464, 467, 470, 475-478, 480, 482-496, 498-501, 513-516, 520, 523, 529, 532, 538, 540-542, 551-555, 558-559, 564, 569, 575-578, 580-581, 583, 585, 587-588, 593, 603-617, 620, 622, 624-627, 630-631, 633, 635, 640, 643, 645, 652-654
Mehmet Ali Bey, heyet-i tahkikiye reisi 50
Mekke 180
Mekteb-i Hukuk 281-282, 400, 598
Mekteb-i Mülkiye 5, 13, 23, 68, 158, 333, 334, 653
Memalik-i Osmaniye bk. Devlet-i Âliye, Osmanlı 15, 37, 61, 110, 213, 266, 305, 334, 348, 350, 357, 427, 436, 465
Memduh Paşa, dâhiliye nazırı 45
Meşihat bk. Şeyhülislam 33, 93
Meşrutiyet 5, 11, 14, 16, 21-23, 25, 37-40, 42, 61, 64, 86, 109, 112, 134, 137, 148, 161, 186, 188, 194, 204, 208, 210, 251, 254, 256, 266, 269-271, 287, 294, 328, 336, 367, 373, 386, 390, 395, 409, 410, 424, 437, 450, 484, 489, 502, 504, 505, 518, 539, 549, 551, 552, 569, 625
meşveret 207, 625
Metropolit 175
Metroviçe 231
mezhep 90, 109, 110, 144, 239, 259, 265, 284, 309, 327, 390, 414, 445, 461, 494, 502, 515, 573, 647
Mısır 15, 83, 103, 140, 158, 180, 181, 430, 448-450, 483, 610, 611, 632, 652
Miçi, Franz [Fransuva Missi] *Levant Herald* Gazetesi müdürü 521-523, 591
Midhat Paşa 372, 620
Midilli 283, 284, 286, 343, 545
Mihalopulo, Papa 183
Millet 159
Milli aşireti 600
Mill, Pierre 185, 186
Milona 203
Minçeviç Efendi 173
Mirhovist 455
Mişe Efendi 475, 477
miting 400, 408, 523, 532-533, 651, 652
Mizan 151-153, 160, 623
Moltke 57
Muharrem Fermanı 316, 324
muhtariyet 62-63, 114, 139, 140, 148, 178, 182, 204, 219, 220, 247, 257, 263, 283-285, 348, 370, 387, 393-394, 415, 422, 467
Muhtar Paşa 449, 450, 483, 652

Murat Bey, Mizancı 158-160, 226
Musa Kazım Efendi 343, 597
Musevi 127, 252, 260, 291, 481, 585, 586
Mustafa Asım Efendi, Hoca, mebus 343, 452
Musul 480, 502
Muş 600, 603
Mutasarrıf 75, 467
Münir Paşa, sefir 564
müntehib-i sani 99, 115, 116, 168, 169, 176, 272-273, 300, 340, 651
Müslim 72, 75, 97, 169, 170, 175, 176, 239-241, 243, 252, 265-268, 273, 291, 299, 304, 327, 343, 348, 400
Müslümanlar 239, 244, 245, 266, 327, 340-343, 348, 400, 445, 465, 527, 574, 586, 654

N

Nafıa Nezareti 435, 494
Nafi Paşa, Halep mebusu 480, 482, 627, 630
nahiye bk. nevahi 71-73, 96, 98, 99, 122, 178, 261, 262
Naim Bey 597
Namık Kemal 5
Napoli 328
National Review 265
Nazım Paşa, Harbiye Nazırı 483, 486, 494, 500, 559, 613, 623
Nazif Sururi bk. Ali el-Mevlevi 156
nefy 105, 294, 372, 446, 447, 465, 551, 630
Neologos 273, 306, 347, 348, 353-354, 547, 548, 565, 582-584
Neue Freie Presse 180, 370
Neues Wiener Journal 234
Nevahi Nizamnamesi 73, 74, 114, 150, 178, 261-263
Newton, Lord Thomas Legh 560
Nikola, imparator 505
Niyazi Bey 36, 649
Norddeutsche Allegemeine Zeitung 210
Norveç 379
Nurettin Ferruh Bey 413, 414
Nuri Efendi 636

O

Ohri 254, 649
Ohri İttihat ve Terakki Kulübü 254
Oksfort (Oxford) Darülfünunu 40
On Temmuz 383, 444, 500, 645
ordu 65, 162, 172, 175, 183, 200, 216, 236, 250, 300, 303, 366, 413, 451, 524-526, 568, 594, 595, 610, 621
Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti 117, 494
Ortaköy 146, 147
Ortodoks 326
Ortodoks Kilisesi 326
Osman, Gazi Sultan 37, 208, 265, 295, 444, 445, 522, 649
Osmanî 13, 37, 106, 127, 137, 166, 167, 295, 303, 317, 362, 406, 408, 422, 444, 445, 451, 470-473, 517, 530, 592-594, 599
Osmanischer Lloyd 436,-439, 605
Osmanlı 9, 18, 22-23, 30, 31, 36, 38, 39, 41, 53-54, 57-59, 61-63, 65, 66, 81, 83, 89, 94, 96, 97, 100-102, 106-109, 112, 113, 116, 120, 122, 123, 126, 127, 130-133, 138-142, 152-155, 157, 161-165, 170-172, 180-182, 184, 185, 188, 191-194, 196-197, 200, 202-204, 206, 208-212, 214, 215, 218-220, 229, 237, 238, 240, 241, 247-250, 252, 256, 257, 267, 268, 270, 272, 274-276, 281, 284, 285, 287-289, 295, 296, 300, 301, 303-305, 307, 309, 311, 316-319, 325, 327, 329, 331, 336, 338, 346-350, 356, 357, 359, 363, 364, 371, 373, 377, 380, 383, 387, 390-393, 395, 396, 399, 405-408, 414-416, 419, 421, 426-430, 434, 445-447, 451, 452, 454, 458-460, 464-467, 469, 471, 473, 476, 477, 481, 483, 487, 489-493, 495, 503-506, 508, 510, 512-514, 516-518, 522-526, 530, 531, 534, 538, 547, 548, 555, 561, 562, 576, 579, 583, 586, 587, 591-595, 602, 605, 612, 617, 618, 622-625, 629, 630, 635, 642, 646, 650-654
Osmanlı İmparatorluğu 62, 154, 155, 275, 392, 393, 414, 428, 446, 561
Osmanlılık 18, 69, 178, 193, 268, 275, 281, 287, 295, 296, 340, 341, 343, 394, 396, 401, 424, 451, 515, 556, 584, 592, 647
Osmanlı Tiyatrosu 188

P

padişah bk. zat-ı şahane 34, 41, 186, 207, 391, 392, 399, 617, 652
Pallavicini, Marki 201, 363
Panciri Bey, Bank-i Osmanî müdür muavini 472
Panislavizm 279
Paprikof, Stefan, Bulgaristan Hariciye Nazırı 197
Paris 22, 62, 107, 146, 234, 263, 264, 278, 409, 486, 565, 627, 650, 652
parlamento bk. meclis, Meclis-i Mebusan 264, 366, 394
patrik 175, 306
Patrikhane 110, 111, 127-129, 164, 175, 176, 240, 243, 251, 253, 254, 300, 306, 308, 309, 326, 328, 341-343, 349, 401, 461, 475-477, 544, 545, 583
Patriklik 327
piyango 632
posta 27, 70, 101, 185, 255, 430-432
Preveze 541
Prodromos 173, 174
Proodos 241-243, 273, 274, 276, 300, 306, 342, 399, 400, 514, 522-524, 527, 547-548, 565

R

Radef, Şimeon [Simeon Radev] 101
Rauf Paşa, şehremini 44, 46
reaya 605
Recep Paşa 448, 649, 650
Refik Bey bk. Manyasizade Refik Bey 115, 116, 321, 322, 540, 541, 649, 651, 653
Reji 316, 637, 649, 652
Resimli Gazete 33
Reşit Mutran 414, 415, 422
Reval mülakatı 38
Le Revue des Deux Mondes 129
Rıza Nur, Sinop mebusu 563-566, 653
Rıza Paşa 404, 482-484, 486, 610, 611, 615, 623, 650
Rifat Paşa, Hariciye Nazırı 18, 568, 601-603, 628, 644
Rodos 284
Romanya 61, 83, 173, 521
Rumca 259, 273, 286, 302, 309, 341, 475, 544, 545, 555, 569, 582, 583, 587
Rumeli-i şarkî 139, 192, 195, 199, 203, 211-212, 219, 246-247, 270, 289, 348, 370, 378, 456, 491, 618, 620
Rumlar 11, 18, 38, 100, 101, 109, 224, 239, 240, 242, 243, 251, 253, 254, 275, 290, 292, 304-307, 329, 399, 400, 457, 460, 461, 582, 583, 584, 651
Rum Patrikhanesi 16, 240, 270, 290, 308, 326, 340, 342, 343, 401, 460, 461, 475, 476, 545, 583
Ruslar 387, 429
Rus-Japon Muharebesi 126, 513
Rusya 6, 15-17, 22, 38, 44, 90, 122, 164, 179, 193, 195, 199, 206, 212, 227, 228, 230, 237, 246, 247, 255, 277-279, 291, 386-389, 427-429, 432, 434, 437, 438, 468-470, 493, 494, 504-513, 535, 536, 562, 567, 568, 602, 608, 609, 618, 623, 642
Rüsumat Emaneti 318, 652
Rüsumat Meclisleri 87
Rütbeler 17, 516, 518

S

Sabahattin Bey, Prens 112, 113, 148, 149, 342, 343, 543-546, 559
Saba Paşa, Sir Joseph 430, 431
sadaret 85, 375, 435, 449, 615, 653
Sadi 592, 593
sadrazam 31-35, 41, 85, 91, 92, 94, 137, 185, 371, 372, 378, 399, 412, 451, 492, 499, 508, 556, 561, 612, 614, 649, 653
Sahra-yı Kebir 180
Sait Paşa [Kamil Paşa'nın oğlu] 402, 619, 620
Sait Paşa, sadrazam 40, 41, 84-86, 91-93, 120, 121, 367, 489, 495, 496, 500, 649, 652
Sakız 286, 343, 545
Salahattin Eyyubi 338
Salih Zeki Bey 597

saltanat 23, 32, 33, 65, 66, 86, 104, 106, 207, 208, 227, 333, 337, 371, 391, 397, 412, 458, 554, 586, 592-594
Samatya 46, 313
Sami Paşa, zaptiye nazırı 157
sansür 33, 54, 107, 119, 153, 273, 453
Santralist 455
saray-ı hümayun 226
Satvet Lütfi 543, 544
Sedad 305
Selanik 5, 22, 101, 109, 127, 162, 177, 185, 201, 249, 250, 259, 306, 560, 583, 612, 650, 651, 654
Selim Melhame 29, 649
Selim, salis 57
Selim, sani 8, 37, 38, 104, 207, 208
Selma Hanım 159
Semerkant 180
Serfiçe 395-396, 460, 564
Serfiçe mebusu 395, 460
sermaye 122, 251, 289, 322, 569, 611, 622
sermayedar 516, 622
Servet-i Fünun 21, 34, 419
Sırbistan 11, 61, 173, 199, 209, 212, 218, 219, 229-231, 356, 370, 460, 465, 530, 534-536, 562, 576, 603
Sırplar 38, 70, 460, 536
Sicilya 328
Sinod 128
Siper-i Saika 627
Sisam 302, 346-348
Sivata [Swati] 600
Sofya 62, 139, 153, 154, 195, 219, 288, 370, 504, 506, 509, 566
Sokollu Mehmet Paşa 37
Sorel, Albert 527
sosyalist 257, 351, 352, 422
sosyalizm 90, 257
Stanyof, Dimitri 62
Sulh Konferansı bk. Lahey Konferansı 140
Sultan Ahmet Meydanı 211
Suriye 24, 180, 414, 415, 422, 480, 503, 599
Süleyman, Sultan Kanuni 37, 38

Ş

şah-ı İran 78
Şakir Bey, Ertuğrul 633
Şam 337, 338
şark 30, 38, 87, 183, 184, 192, 197, 211, 213, 228, 238, 255, 295, 427, 432, 464, 485, 490, 512, 630
şarklı 432, 464
Şefik Efendi, mebus 452
Şefik Paşa, zaptiye nazırı 50
Şehremaneti 45, 48, 87, 95, 96, 98, 99, 116, 170
Şehzadebaşı 188, 540
şekavet bk. eşkıya 420, 456
Şekip Bey, Manisa mebusu 588
Şeref Vapuru 446-448
Şeriat 17, 527, 528
Şeyhizade Zahir, Sütlüce tekkesi 35
Şeyh Mübarek Sabah 433
Şeyhülislam 40, 52
şovenizm 255
Şubeler 95, 314, 373
Şura-yı Devlet 42, 87, 88, 121, 134, 137, 143, 158, 159, 187, 232, 261, 332, 333, 439-441, 462, 484, 611, 653
Şura-yı Ümmet 22, 317, 365, 371, 373, 449, 501, 627, 651

T

Tahidromos 224, 300-302, 484
tahlif 335, 367, 368
Tahran 180
Takvim-i Vekayi 261, 578, 579, 650
Talat Bey [Paşa] 613
talebe-i ulum 156, 160
Talleyrand, Charles-Maurie de 201
Tanin 5, 21-24, 25, 37, 41, 52, 76, 91, 103, 121, 122, 124, 152, 173, 174, 201, 214, 224, 228, 232, 238, 251, 253, 265, 268, 274, 276, 283, 298, 312, 317, 319, 332, 348, 354, 365, 374, 401, 402, 408, 409, 414, 420, 421, 430, 436, 438, 498, 499, 522, 543-548, 578, 582, 605, 619, 627, 649, 652-654

tanzimat 79, 178, 220
Tanzimat Fermanı 267, 358
Tarhan Paşa, Petersburg sefiri 511
Taşkışla 11, 248, 249, 615, 651, 653
taşra 43, 71, 96, 98, 168, 261, 264, 321, 408, 602, 638
Taşnaksutyun 639
Tatar 592, 649
Tatavla 548
tatil-i eşgal 90
teminat akçesi 215, 432, 453
Temps 63, 101, 131, 185, 197, 205, 221
Tensikat 7, 67, 152, 215, 235, 440, 551, 596, 598, 649
Tercüman-ı Hakikat 148
Tesalya 203
Teşebbüs-i Şahsi 17, 112, 543, 650
Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet 17, 543, 650
Tevfik Nadir 159
Tevfik Fikret 21, 22, 27, 652
Thiers, Adolphe 459
Tıbbiye 334
Times 16, 319, 330, 490, 498-500, 536, 561-564
To Kronos 301
Topkapı 207, 313
Topkapı Sarayı 207
Trablus 503
Trablusgarp 24, 210, 446, 480, 481, 650
Trakya 301-302
Trantin 63
Tuna Nizamatı 218
Tuna vilayeti 203
Tunus 629
Türkçe 96, 145, 156, 174, 179, 259, 260, 286, 301, 355, 429, 560, 583, 585, 627
Türkiye 7, 12, 13, 15, 17, 21, 37, 40, 61-63, 66, 82, 83, 86, 87, 102, 117, 129, 130, 131, 136, 153, 154, 173, 181, 182, 184, 192, 198, 201, 204, 05, 210-216, 218, 219, 221, 223, 228, 230, 235-238, 246, 252, 256, 257, 265, 269, 275, 277, 279-281, 283, 284, 287, 288, 290, 301, 319, 320, 326, 329, 330, 338, 345, 346, 348, 357, 362-364, 370, 371, 377, 379, 387, 388, 392, 414, 415, 427-429, 433, 436-438, 450, 454, 460, 464, 469, 492, 493, 498, 500, 504-507, 509-511, 513, 516, 524, 529, 530, 531, 534-536, 539, 560-562, 581, 601
Türkler 7, 9, 10, 30, 39, 40, 50, 61, 62, 70, 105, 109, 129, 131, 163, 180, 181, 207, 213, 221, 224, 229, 234, 235, 241-243, 245, 251, 265-268, 270, 276, 284-286, 290, 292, 296, 302, 305, 326, 327, 330, 337, 348-349, 393, 394, 399, 414, 428, 561, 574, 583-585, 605, 616

U

Uhud-u atika bk. kapitülasyon 437, 531, 602
Ulahlar 38
ulema 160, 235, 308
Urban bk. Araplar 599, 600
Urfa 603

Ü

Üsküdar 115, 651

V

vali 75, 108, 121, 138, 262, 365, 574, 580-581, 582, 588, 643
Van 224, 574, 600, 603
Vasos, Timalen 346
vakıflar 52, 313
Veçerna Posta 154
Vehbi Efendi, Konya mebusu 627, 628, 630
Viburg 44
Vidin 231
Vilayat Nizamnamesi 62, 63, 72, 150
Viyana 5, 197, 234, 238, 279, 509
Vladimir, Grandük, Aleksandiroviç 504, 505, 507, 509
Volkan 636, 651, 653, 654
Vreme 9, 153, 154

Y

Yahya Efendi, mebus 627
Yalova 293

Yanya 12, 253, 268, 300, 302, 306, 307, 346, 482, 483, 546, 652
Yemen 123, 321, 480, 503, 643
Yeni Asır 177
Yeni Gazete 22, 137, 188, 402-404, 408, 409, 511-513, 592, 593, 605, 624, 627-629, 639, 640
yeniçeri 199, 274, 358
Yenikapı 313
Yenipazar Sancağı 201, 210, 218, 219, 238, 531
Yıldız Sarayı 397, 651, 653, 654
Yovakim Efendi, Patrik 127
Yunan Alemi 283
Yunanistan, Yunanlı bk. Elenizm 12, 13, 61, 173, 183, 184, 202, 203, 218, 220, 246-248, 268, 276, 283-286, 292, 300-302, 329, 345-348, 361, 395, 399, 400, 409, 456, 460, 465, 466, 575, 650
Yusuf Franko Paşa, Lübnan mutasarrıfı 467
Yusuf Kemal Bey, Kastamonu mebusu 559

Z

zabıta 28, 49, 60, 74, 146, 147, 157, 165, 188, 189, 216, 217, 230-232, 249, 518, 519, 635, 637
zabit 57, 117, 245, 413
Zaptiye Nezareti 28, 50, 60, 147, 157, 226, 232, 233, 649
Zeki Paşa 29, 53, 88, 649
Zenbilli Ali Efendi 327
Zeytinburnu 57
Zeytun 365
Zihni Paşa, Hicaz Demiryolu Nazırı 434, 435
Zinoviev, Aleksander 511
Ziraat Bankası 435
Zohrab, Krikor 416, 417, 479
Zonguldak 233
Zor 480
Zühtü Paşa, Maarif Nazırı 334